

การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร

ปริญญาณิพนธ์
ของ
วันวิสาข์ ดันตระกูล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาณิพนธ์มหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว
พฤษภาคม 2545

๓๐ 14 ๒๐๕7

315,422/54

๒๖๖

๖๖

การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

วันวิสาข์ ดันตระกูล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

พฤษภาคม 2545

วันวิสาขี ดันตระกูล. (2545). การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ศาสตราจารย์ ดร. ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, อาจารย์ ดร. สุพร เข้มเฮง.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในเขตคลองสามวา และเขตสะพานสูง จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แบบสัมภาษณ์รูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละและค่าความถี่

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1. มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ทำหน้าที่ดูแลครอบครัว สถานภาพสมรส มีทั้งหย่าร้างหรือสามีเสียชีวิตหรือสามีทอดทิ้ง และไม่ได้แต่งงานใหม่ ทำให้ประสบความยากลำบากทางด้านเศรษฐกิจ ความเศร้าโศก มีความรู้สึกผิด โดดเดี่ยว ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องหรือหน่วยงานใด ๆ

2. มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีอายุระหว่าง 35-59 ปี การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 การประกอบอาชีพมีทั้งว่างงาน รับจ้างทั่วไป และทำธุรกิจค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอ ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านขนาดเล็ก

3. มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียง มีฐานะ ความเป็นอยู่ยากจน สภาพการเงินไม่พอใช้ ต้องรับผิดชอบบุตรระหว่าง 1-4 คน ที่อยู่ในครอบครัว

4. มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ต้องรับภาระและรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างทั้งของบุตรและสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังต้องเป็นเสาหลักของความรัก ความผูกพันและสัมพันธ์ภายในครอบครัว

5. มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีความสนใจงานทางสังคมโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมกับการงานของชุมชน แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคทางการเงิน

6. มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีความปรารถนาและเป้าหมายในชีวิต ดังนี้

- 6.1 ปรารถนาความสุขในชีวิต
- 6.2 พร้อมที่จะรับผิดชอบทางด้านเศรษฐกิจ
- 6.3 สร้างฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น
- 6.4 วางแผนที่จะรับผิดชอบการศึกษาของบุตรธิดา
- 6.5 พยายามสรรหาเวลาที่จะสร้างความผูกพันกับบุตรหลาน ผู้สูงอายุ และสมาชิกในครอบครัวให้มากยิ่งขึ้น

A STUDY OF LIFE STYLE OF SINGLE-PARENT-LED-FAMILY IN BANGKOK

AN ABSTRACT

BY

WANWISA TANTRAGOON

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master Of Education degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University

May 2002

Wanwisa Tantragoon. (2002). *A Study Life Style Of Single-Parent-Led-Family*

In Bangkok. Master Thesis, M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology).

Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee :

Prof. Dr. Pongpan Kirdpitak, Dr. Suwaporn Semheng.

The purpose of this research was to study life style of single-parent-led-family in Bangkok. The subjects were 20 female-headed households in Krongshamwa and Sapansoong districts. The research instrument was a questionnaire of single-parent-led-family. Percents and frequencies were used to Analyze the data.

The following conclusions were drawn from this study :

1. Single-parent-led-family was a family led by a single female custodial parent, as a result of divorce or death of spouse or desertion. In this research, single-parent-led-families where there was no remarriage must cope with a number of thorny issues. The custodial parents, all of them were mothers, must deal with lowered economic status, grief and self-blame, loneliness, lack of an adequate support system, child-care arrangements, and more.

2. The subjects, twenty-female-headed households aged 35-50 years of age. Their education levels were Prathom Suksa I-VI. Some of them were unemployed or, if employed, earned low wages. Some of them had very small business, trading and selling. They lived in their small houses and earned their living by themselves.

3. Twenty-female headed households lived in poverty ; these women lived in such financial strained circumstances and had responsibilities for young children, 1-4 children in each family.

4. The subjects continued to bear the major responsibility for child care and household chones. In addition, they were likely to take on the obligation of maintaining contact with their families of origin, as well as sustaining relationships.

5. The subjects needed to develop social interests and the capacities to participate, and give, however their obstacles were related to financial strain

6. Each subject's intention and life goal were as follows :

6.1 having a happy life,

6.2 willingness to maintain financial responsibilities,

6.3 rebuilding her own financial resources,

6.4 planning to help children continue their education, and

6.5 making room for relationships of all children with biological parents, grandparents, and other extended family.

การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
วันวิสาข์ ตันตระกูล

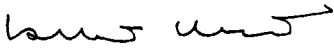
เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว
พฤษภาคม 2545
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร

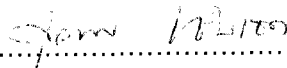
ของ
นางสาววันวิสาข์ ตันตระกูล

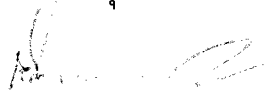
ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพรณ์ หะวานนท์)
วันที่ 10 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2545

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สุวพร เข้มเฮง)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร.พาสนา จุฬรัตน์)

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	3
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	3
ตัวแปรที่ศึกษาค้นคว้า.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบชีวิต.....	10
ความหมายของรูปแบบชีวิต.....	11
หลักการดำเนินชีวิต.....	12
ยุทธวิธีในการดำเนินชีวิต.....	13
มุมมองในชีวิต.....	14
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในชีวิต.....	14
ความหมายของเป้าหมายในชีวิต.....	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในชีวิต.....	15
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทความรับผิดชอบ.....	16
ความหมายของบทบาทความรับผิดชอบ.....	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทความรับผิดชอบ.....	18
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในการดำเนินชีวิต.....	19
ความหมายของค่านิยม.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในการดำเนินชีวิต.....	24
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ.....	24
ความหมายของบุคลิกภาพ.....	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ.....	29

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว.....	30
ความหมายของความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว.....	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว.....	35
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว.....	36
ความหมายของบรรยากาศในครอบครัว.....	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว.....	40
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจทางสังคม.....	41
ตำแหน่งของตนเองทางสังคม.....	41
ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม.....	42
การให้ความช่วยเหลือสังคม.....	42
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจทางสังคม.....	43
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล.....	43
ความหมายของการให้คำปรึกษา.....	43
ความหมายของการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล.....	44
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว	45
ความหมายของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว.....	49
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	51
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	51
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	78
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	78
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	78
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	80
อภิปรายผล.....	80
ข้อเสนอแนะ.....	82
บรรณานุกรม	83
ภาคผนวก.....	95
ภาคผนวก ก รายละเอียดกรณีศึกษาของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เพียงคนเดียว.....	96
ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือและแบบสัมภาษณ์.....	111
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสัมภาษณ์.....	123
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	125

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำแนกตามข้อมูลส่วนตัว.....	55
2 จำนวนและร้อยละของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำแนกตามข้อมูลด้านครอบครัว.....	58
3 จำนวนและร้อยละของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำแนกตามข้อมูลด้านสังคม.....	60
4 จำนวนและร้อยละของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำแนกตามข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต.....	61

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร. สุวพร เข้มเฮง กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเมตตา นับตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนสำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์อินทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา สุรักษา อาจารย์ มณฑิรา จารุเพ็ง ที่กรุณาให้คำแนะนำเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ อาจารย์ ดร.พาสนา จุลรัตน์ ที่กรุณาเป็นกรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ในการสอบปากเปล่า ปริญญานิพนธ์ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่างๆ อันเป็นประโยชน์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณหัวหน้า และเจ้าหน้าที่ทุกท่านของงานสวัสดิภาพครอบครัว กองสังคม กรุงเทพมหานคร ที่ให้ความช่วยเหลือและ เป็นกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร ประธาน และคณะกรรมการชุมชนทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการศึกษา ครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ รถสวัสดิการเคลื่อนที่ที่ให้ความช่วยเหลือและ เป็นกำลังใจในการทำวิจัย ขอขอบคุณ คุณสุภาภรณ์ ศศิธิลภธรรม คุณปฎิพร ปินตาปลูก คุณศิริวัฒนาพร พริ้งเพระ คุณจรรยา ประทุมรุ่ง พี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ วิชาเอกจิตวิทยา การแนะแนวที่ให้ความช่วยเหลือและ เป็นกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และขอขอบคุณ คุณแสวด ทินกร และ คุณสุชาดา ดันตระกูล ที่แสดงความห่วงใย ให้กำลังใจ และความช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา

คุณค่าทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยครั้งนี้ ขอมอบให้กับบิดา มารดา และ บุรพคณาจารย์ ที่ได้อบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณความดีตลอดจนประสิทธิ์ประสาท วิทยาการความรู้ ให้แก่ผู้วิจัย ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน

วันวิสาข์ ดันตระกูล

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจของมนุษย์ เพราะเป็นแหล่งให้กำเนิด การให้การเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน แบ่งปันความรัก ความอบอุ่น และเป็นแหล่งพักพิงทางใจของสมาชิกในครอบครัว ในช่วงระยะเวลาประมาณกว่า 30 ปี สังคมไทยได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งเพิ่มรายได้เป็นหลักได้ส่งผลกระทบต่อสังคม ต่อคุณภาพชีวิตหลายๆ ด้านของประชากร รวมทั้งชีวิตครอบครัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกมีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากถูกกระทบจากกิจกรรมนอกบ้าน การพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งรายได้เป็นหลัก ทำให้ค่านิยมของคนส่วนใหญ่ มุ่งเน้นวัตถุนิยม เลือกที่จะแสวงหาเงินทอง ผลประโยชน์ที่จะได้จากธุรกิจการงานเป็นอันดับแรก ขณะที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวลดลงมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ครอบครัวจำนวนไม่น้อย ประสบปัญหาและมีแนวโน้มว่ามีปัญหาหลายอย่างมีความรุนแรงขึ้น อาทิ การหย่าร้าง ชายทอดทิ้ง ครอบครัว (ภัสสร ลิมานนท์ ; 2541 : 1) ทำให้โครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว (Single parent family) เมื่อหย่าร้างแล้วชายมักแต่งงานใหม่ หญิงจึงต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำนวนครอบครัวที่มีหัวหน้าเป็นหญิงไร้คู่ (Single mother) จึงเพิ่มขึ้น ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นในหลายประเทศ ในประเทศแถบแคริบเบียน ร้อยละ 80 ของครอบครัวมีสตรีเป็นผู้นำ ในสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1983 ครอบครัวที่มีหญิงเป็นผู้หาเลี้ยงคนเดียวย้อยละ 16.8 ขณะที่ชายคนเดียวหาเลี้ยงมีเพียงร้อยละ 4.2 (อุมาพร ตรังสมบัติ ; 2540 : 73) ผลกระทบที่เกิดจากการหย่าร้างหรือแยกทางกัน ส่งผลให้ผู้หญิงจะมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ไร้คู่ ผู้หญิงต้องรับผิดชอบตนเองและสมาชิกในครอบครัว โดยผู้หญิงต้องรับภาระค่าเลี้ยงดูบุตร สำหรับค่าเลี้ยงดูที่ฝ่ายชายควรให้แก่หญิงนั้น พบว่า สี่ในห้าของผู้หย่าร้าง ฝ่ายหญิงไม่ได้รับค่าเลี้ยงดูใดๆ จากฝ่ายชาย (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ ; 2533 : 69) หากเปรียบเทียบระหว่างหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ชายกับผู้หญิงคนเดียว (Single parent) จะพบว่า หัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้หญิงได้รับความยากลำบากและยากจนมากกว่า ซึ่งแรงกดดันทางเศรษฐกิจที่มีมาพร้อมกับการพัฒนาประเทศผลักดันให้ผู้หญิงที่ไม่เคยทำงานนอกบ้านต้องออกไปหารายได้หรือทำงานเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น (มรกต ศรีสุข. 2542: 18 ; อ้างอิงจาก Engle Robert P. 1991 : 954 - 965. *Child Development.*)

กองสังคมสงเคราะห์ ฝ่ายสวัสดิการและการสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร มีนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาทั้งกลุ่มคนปกติโดยทั่วไปและผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาโดยสรุปคือ (1) คนมีความสุข (2) ครอบครัวอบอุ่น (3) ชุมชนเข้มแข็ง (4) สังคมสันติ และ (5) สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ทั้งกลุ่มคนปกติโดยทั่วไปและผู้ด้อยโอกาสในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแผนซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนา สวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2540-2544) กำหนดไว้ว่าประชาชนและกลุ่มด้อยโอกาสทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่ และปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ให้มีความสมดุลกับสถานะเศรษฐกิจและสังคม จากนโยบายดังกล่าว ในปีงบประมาณ 2540 กองสังคมสงเคราะห์ได้รับนโยบายจากรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร จัดให้มีรถสวัสดิการเคลื่อนที่ในเชิงรุกถึงบ้านและชุมชน เพื่อเข้าหากลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กด้อยโอกาส เยาวชนที่ถูกทอดทิ้ง และสตรีที่มีหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต ถูกทอดทิ้ง หย่าร้าง และสาบสูญ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยยึดหลักว่าการพัฒนาคนต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาครอบครัว การดำเนินงานของรถสวัสดิการเคลื่อนที่ จำนวน 9 คัน ในพื้นที่เขตต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 เขต มีการจัดบริการ 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสังคมสงเคราะห์ กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมทางจิตวิทยาเพื่อให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ซึ่งประกอบด้วย ความช่วยเหลือทางด้านทุนประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ด้านทุนการศึกษาของบุตรเพื่อบรรเทารายจ่ายของมารดา ด้านค่าครองชีพประจำวันและเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ร่วมครอบครัวกับที่มีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว

ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำรถสวัสดิการเคลื่อนที่ในตำแหน่งนักจิตวิทยาแก่กลุ่มเป้าหมาย 6 เขต ได้แก่ เขตคลองสามวา ดอนเมือง พระโขนง ปทุมวัน ห้วยขวางและสะพานสูง แต่ละเขตมีมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวที่ได้รับความช่วยเหลือไปแล้วในรอบ 1 ปี จำนวน 177 คน ได้พบปัญหาที่ประการ ดังนี้ ประการแรก คือ ภาระทางด้านเศรษฐกิจเนื่องจากต้องประกอบอาชีพ เพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายและต้องทำงานมากขึ้น ประการที่สอง คือ ภาระรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา เนื่องจากมารดาเป็นเพศที่มีความอ่อนไหว ความห่วงใยและมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวสูง เกิดความรัก ความผูกพันกับบุตรธิดามากกว่าผู้ชายที่เป็นบิดา ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูจึงต้องเป็นมารดา ประการที่สาม คือ ผลกระทบทางด้านจิตใจจะเกิดความเปล่าเปลี่ยว เสียใจ เกิดความล้มเหลวในชีวิต รู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว ถูกขูขบขันนินทา ประการที่สี่คือ การอบรมสั่งสอนบุตรธิดา เนื่องจากมารดาต้องไปประกอบอาชีพจึงไม่มีเวลาเอาใจใส่ ในการอบรม สั่งสอนบุตรธิดา (โครงการรถสวัสดิการเคลื่อนที่ กองสังคมสงเคราะห์ สำนักงาน สวัสดิการสังคม ; 2544 : 2-3)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวมีรูปแบบการใช้ชีวิตแตกต่างกันทั้งในการประกอบอาชีพ การแบ่งเวลา ความรับผิดชอบต่อครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนรวมทั้งการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน เช่น การนอน การทำงาน การดูแลครอบครัว การดูแลตนเอง การใช้เวลาว่างและการจัดสรรเวลาในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทำให้มารดาไม่สามารถที่จะกระทบทาบในฐานะของมารดาที่ดีได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่มีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัวเลี้ยงลูกและดูแลผู้สูงอายุด้วยนั้น ยังต้องมีภาระที่ต้องรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการเข้าใจธรรมชาติและพฤติกรรมการใช้ชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จะทำให้เห็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อครอบครัวของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และลดปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม ป้องกันและพัฒนาครอบครัวอย่างต่อเนื่อง

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบรูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือเร่งด่วนและเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาครอบครัวในอนาคต

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ในเขตคลองสามวา ปทุมวัน สะพานสูง พระโขนง ห้วยขวางและดอนเมือง ที่มารับการช่วยเหลือของการดำเนินงานรณรงค์การเคลื่อนที่ ปีงบประมาณ 2544 กรุงเทพมหานคร จำนวน 177 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในเขตคลองสามวา และเขตสะพานสูง ซึ่งต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วนตั้งแต่วันที่ 8 มกราคม 2545 – วันที่ 22 มกราคม 2545 ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) จำนวน 20 คน

ตัวแปรที่ศึกษาค้นคว้า

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

1. ตัวแปรด้านส่วนตัว ได้แก่
 - 1.1 อายุ
 - 1.2 สถานภาพสมรส
 - 1.3 ระดับการศึกษา
 - 1.4 อาชีพ
 - 1.5 จำนวนบุตร
 - 1.6 สุขภาพอนามัย
 - 1.7 ที่อยู่อาศัย
 - 1.8 สภาพการเงิน
 - 1.9 การระมัดระวังค่าใช้จ่าย
 - 1.10 จำนวนสมาชิกในครอบครัว
2. ตัวแปรด้านครอบครัว ได้แก่
 - 2.1 ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว
 - 2.2 บรรยากาศในครอบครัว
3. ตัวแปรด้านสังคม ได้แก่
 - 3.1 ตำแหน่งของตนเองทางสังคม
 - 3.2 ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน
 - 3.3 การให้ความช่วยเหลือสังคม
4. ตัวแปรด้านรูปแบบชีวิต ได้แก่
 - 4.1 เป้าหมายในชีวิต
 - 4.2 บทบาทความรับผิดชอบ
 - 4.3 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต
 - 4.4 บุคลิกภาพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว (Single Parent) หมายถึง สตรีที่เป็นมารดา ทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว มีสถานภาพสมรสหย่าร้าง หรือสามีเสียชีวิต หรือสามีทอดทิ้ง หรือสามีหายสาบสูญ
2. ตัวแปรด้านส่วนตัว หมายถึง ลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลของมารดาที่เอื้อต่อการเกิดรูปแบบชีวิตของมารดา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 อายุ หมายถึง จำนวนอายุเต็มปีของมารดา
 - 2.1.1 35-39 ปี
 - 2.1.2 40-44 ปี
 - 2.1.3 45-49 ปี
 - 2.1.4 50-54 ปี
 - 2.1.5 55-59 ปี
- 2.2 สถานภาพสมรส หมายถึง สภาพการสมรสของมารดา ได้แก่
 - 2.2.1 หย่าร้าง
 - 2.2.2 สามีเสียชีวิต
 - 2.2.3 สามีทอดทิ้ง
 - 2.2.4 สามีหายสาบสูญ
- 2.3 ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของมารดา แบ่งเป็น 3 ระดับคือ
 - 2.3.1 ไม่ได้เรียนหนังสือ
 - 2.3.2 ประถมศึกษาปีที่ 1-6
 - 2.3.3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-6
- 2.4 อาชีพ หมายถึง อาชีพของมารดาที่ทำรายได้หลัก ได้แก่
 - 2.1.1 ค้าขาย
 - 2.1.2 รับจ้าง
 - 2.1.3 เกษตรกร
- 2.5 จำนวนบุตร หมายถึง จำนวนบุตรที่อยู่กับมารดาในปัจจุบัน ได้แก่
 - 2.5.1 ไม่มีบุตร
 - 2.5.2 1 คน
 - 2.5.3 2 คน
 - 2.5.4 3 คน
 - 2.5.5 ตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป
- 2.6 รายได้ หมายถึง รายได้ทั้งหมดของมารดาต่อเดือน ได้แก่
 - 2.6.1 ไม่เกิน 1,000 บาท
 - 2.6.2 1,001 – 2,000 บาท
 - 2.6.3 2,001 – 3,000 บาท
 - 2.6.4 3,001 – 4,000 บาท
 - 2.6.5 4,001 - 5,000 บาท

2.7 สุขภาพอนามัย หมายถึง การเจ็บป่วยของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัว
เพียงคนเดียว ได้แก่

2.7.1 ไม่มีโรคประจำตัว

2.7.2 มีโรคประจำตัว

2.8 ที่อยู่อาศัย หมายถึง ลักษณะที่อยู่อาศัย ได้แก่

2.8.1 บ้านเดี่ยว ได้แก่

2.8.1.1 บ้านตึก

2.8.1.2 บ้านไม้

2.8.1.3 บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้

2.8.2 แฟลต

2.8.3 ตึกแถว

2.8.4 ห้องแถว

2.8.5 บ้านเช่า

2.8.6 บ้านของตนเอง

2.8.7 บ้านบิดามารดา หรือญาติ

2.9. สภาพทางการเงิน หมายถึง สภาพทางการเงินของมารดาในปัจจุบัน ได้แก่

2.9.1 เหลือเก็บ

2.9.2 พอมีพอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ

2.9.3 ไม่พอใช้

2.9.4 ต้องกู้ยืมจากคนอื่น

2.10 ภาระรับผิดชอบค่าใช้จ่าย หมายถึง ภาระความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว
ของมารดาในปัจจุบัน ได้แก่

2.10.1 รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว

2.10.2 รับผิดชอบค่าใช้จ่ายบางส่วนในครอบครัว

2.10.3 ไม่ต้องรับผิดชอบ

2.11 จำนวนสมาชิกในครอบครัว หมายถึง จำนวนบุคคลทั้งหมดที่อาศัยอยู่กับมารดา
ในปัจจุบัน ได้แก่

2.11.1 1 คน

2.11.2 2 คน

2.11.3 3 คน

2.11.4 ตั้งแต่ 4 คน ขึ้นไป

3. ตัวแปรด้านครอบครัว หมายถึง ลักษณะด้านครอบครัวที่เอื้อต่อการเกิดรูปแบบชีวิตของมารดามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมของมารดาที่แสดงต่อสมาชิกในครอบครัวโดยการเอาใจใส่ ให้ความรักมีความผูกพัน ไม่ทอดทิ้ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพูดคุยระหว่างกันและกัน การมีความเห็นอกเห็นใจกัน

3.2 บรรยากาศในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่มารดา และบุคคลในครอบครัวปฏิบัติต่อกันแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่

3.2.1 ด้านการแสดงความรัก ความห่วงใยของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ สนใจเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การช่วยเหลือเกื้อกูล ฟังพาวาัยซึ่งกันและกันการมีความสุขกับชีวิตครอบครัว ยอมรับ ภูมิใจ และรู้สึกมีคุณค่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

3.2.2 ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ การอบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนเมื่อกระทำความผิดปรึกษาหารือเมื่อมีปัญหาภายในครอบครัว

3.2.3 ด้านการมีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ การดูโทรทัศน์ การไปซื้อของ การไปดูหนัง การไปสังสรรค์ การเล่นกีฬา การรับประทานอาหารร่วมกัน การสนทนาพูดคุยกัน การใช้เวลาว่างร่วมกันในวันหยุดและตอนเย็น การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัว

3.2.4 ด้านการขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ การแสดงความโกรธ ความฉุนเฉียว การทะเลาะกันและขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว

4. ตัวแปรด้านสังคม หมายถึง ลักษณะทางด้านสังคมที่เอื้อต่อการเกิดรูปแบบชีวิตของมารดามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ตำแหน่งของตนเองทางสังคม หมายถึง การกระทำของมารดาในสังคมตามสถานภาพที่มีอยู่

4.2 ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการมีมิตรภาพต่อบุคคลอื่น ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือ ฟังพาวาัยซึ่งกันและกัน ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนบ้าน

4.3 การให้ความช่วยเหลือสังคม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างทางสังคม ได้แก่ การบริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ แรงงาน

5. ตัวแปรด้านรูปแบบชีวิต หมายถึง แบบแผนในการดำเนินชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ประกอบด้วย

5.1 เป้าหมายในชีวิต หมายถึง การตั้งจุดมุ่งหมายหรือความมุ่งหวังของมารดาในการดำเนินชีวิตโดยคาดหวังหรือต้องการให้ตนเองประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองต้องการ

5.2 บทบาทความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของมารดาที่ปฏิบัติต่อสมาชิกในครอบครัว

5.3 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต หมายถึง ความเชื่อในสิ่งที่มารดายึดถือไว้ใช้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

5.4 บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะนิสัยที่เป็นแบบฉบับเฉพาะตัวของมารดาที่สะท้อนความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมการแสดงออกเพื่อตอบสนองสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวครอบคลุมด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านส่วนตัว ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนบุตร รายได้ สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สภาพการเงิน ภาระรับผิดชอบค่าใช้จ่าย จำนวนสมาชิกในครอบครัว
2. ด้านครอบครัว ได้แก่
 - 2.1 ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว
 - 2.2 บรรยากาศในครอบครัว
3. ด้านสังคม ได้แก่
 - 3.1 ตำแหน่งของตนเองทางสังคม
 - 3.2 ความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน
 - 3.3 การให้ความช่วยเหลือสังคม
4. ด้านรูปแบบชีวิต ได้แก่
 - 4.1 เป้าหมายในชีวิต
 - 4.2 บทบาทความรับผิดชอบ
 - 4.3 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต
 - 4.4 บุคลิกภาพ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว
ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษา
เรียงลำดับในการนำเสนอตั้งหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบชีวิต
 - 1.1 ความหมายของรูปแบบชีวิต
 - 1.2 หลักการดำเนินชีวิต
 - 1.3 ยุทธวิธีในการดำเนินชีวิต
 - 1.4 มุมมองในชีวิต
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในชีวิต
 - 2.1 ความหมายของเป้าหมายในชีวิต
 - 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในชีวิต
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทความรับผิดชอบ
 - 3.1 ความหมายของบทบาทความรับผิดชอบ
 - 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทความรับผิดชอบ
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในการดำเนินชีวิต
 - 4.1 ความหมายของค่านิยม
 - 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในการดำเนินชีวิต
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ
 - 5.1 ความหมายของบุคลิกภาพ
 - 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว
 - 6.1 ความหมายของความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว
 - 6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว
 - 7.1 ความหมายของบรรยากาศในครอบครัว
 - 7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว

8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจทางสังคม
 - 8.1 ตำแหน่งของตนเองทางสังคม
 - 8.2 ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน
 - 8.3 การให้ความช่วยเหลือสังคม
 - 8.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจทางสังคม
9. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล
 - 9.1 ความหมายของการให้คำปรึกษา
 - 9.2 ความหมายของการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล
 - 9.3 จิตวิทยารายบุคคลของ แอดเลอร์ (Alfred Adler)
10. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว
 - 10.1 ความหมายของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว
 - 10.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้าง
 - 10.3 ครอบครัวที่มีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัว
 - 10.4 ครอบครัวที่มีบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว
 - 10.5 ผลกระทบที่มีต่อครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว
 - 10.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องรูปแบบชีวิต (Life Style)

1.1 ความหมายของรูปแบบชีวิต

ในการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบชีวิต (Life Style) พบว่ามีการใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน คือ การดำเนินชีวิต (Life styles) และแบบแผนชีวิต (Style of Life) ดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2528 : 29) กล่าวว่า แบบแผนการดำเนินชีวิตเป็นลักษณะทางจิตและสังคม ซึ่งคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นประพฤติปฏิบัติ และเป็นพฤติกรรมทั้งหลายที่บุคคลสามารถควบคุมได้ อาจจะมีมากหรือน้อย

องค์การอนามัยโลก (WHO. Health Education Unit. 1986 : 118) ให้ความหมายของรูปแบบชีวิต หมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น

วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวดี (2530 : 268) กล่าวว่า รูปแบบชีวิต หมายถึง ชีวิตความเป็นอยู่ การได้รับการเอาใจใส่ดูแลและความสะดวกสบายในการอยู่อาศัย การรักษาพยาบาล การดำรงอยู่ด้วยสถานะทางการเงิน การดำรงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพและการปรับตัวต่อสภาพบุรุษที่เปลี่ยนแปลงไป

โอไบรเอน (O'Brien. 1982 : 39 - 40) ให้ความหมายว่า แบบแผนชีวิต หมายถึง นิสัยที่ประพฤติในการดำรงชีวิต เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร การดูแลสุขภาพ การประกอบอาชีพ การช่วยเหลือสังคม

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า รูปแบบชีวิต (Life Style) หมายถึง แบบแผนในการดำเนินชีวิตของบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน

1.2 หลักการดำเนินชีวิต

สัญญา ธรรมศักดิ์ (2530 : 49 – 52) ได้กล่าวถึงหลักการดำเนินชีวิตว่าขึ้นกับหลัก 5 ประการคือ การมีศีลธรรม การมีสุขภาพดี การมีชีวิตการทำงานที่ดี มีการเงินที่มั่นคงและมี การสมาคม

พระครูธรรมธรสุนันท์ (2535 : 6) ได้กล่าวถึงหลักการดำเนินชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า ขึ้นอยู่กับหลักการดำเนินชีวิต 2 ทางคือ

1. ทางดี (ทางเจริญ) หมายถึง การดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้วยหลักธรรมที่เป็นธรรมชาติ อันเป็นกฎแห่งความจริง

2. ทางชั่ว (ทางเสื่อม) หมายถึง การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทางเสื่อม ประกอบด้วย อบายมุข 6 ได้แก่ ตีมน้ำเมา เทียวกลางคืน เทียวดูการละเล่น การเล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านการทำงาน

จิกส์ (Griggs. 1989: 69) กล่าวถึง หลักในการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. ความพอใจในอาชีพ
2. ความพอใจในชีวิตครอบครัว
3. ความก้าวหน้าของอาชีพ
4. การดูแลรักษาสุขภาพ
5. ความสำเร็จของชีวิต
6. การได้รับความช่วยเหลือ

เกสรา สุขสว่าง (2543 : 101 – 103) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์และดำรงตนอย่างมีสติพร้อมๆ กับการปฏิบัติตามแนวทางคำสอนในพุทธศาสนา แนวทางสำคัญ ดังกล่าวได้แก่

1. รู้จักเหตุ
2. รู้จักผล
3. รู้จักตน
4. รู้จักประมาณ
5. รู้จักกาล
6. รู้จักชุมชน
7. รู้จักเลือกบุคคล

ประเวศ วะสี (2535 : 19 – 24) ได้กล่าวถึงการดำรงชีวิตที่มีคุณค่าหรือมีวิถีชีวิตที่ถูกต้อง ทุกคนควรจะพัฒนาศักยภาพของตัวเอง โดยการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า 5 ประการ คือ เบญจวิถี ดังต่อไปนี้

1. ปลุกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์
2. สัมผัสเพื่อนมนุษย์และสัมผัสธรรมชาติ
3. ขยายความรักเพื่อนมนุษย์และความรักธรรมชาติอย่างกว้างขวาง
4. รวมกลุ่มให้เกิดความเป็นชุมชน
5. การเป็นบุคคลเรียนรู้

เพนเดอร์ (Pender. 1987 : 135 - 143) ได้แบ่งการดำเนินชีวิต ออกเป็น 10 ด้าน คือ

1. การดูแลตนเอง หมายถึง การดูแลตนเองในด้านสุขวิทยาส่วนบุคคล ความรู้เกี่ยวกับโรค การสังเกตร่างกายตนเองว่ามีอาการผิดปกติหรือไม่
2. การปฏิบัติทางโภชนาการ หมายถึง การรับประทานอาหารได้ถูกต้อง เหมาะสม มีคุณค่าทางโภชนาการ
3. การออกกำลังกาย หมายถึง การพักผ่อนและเสริมสร้างสมรรถนะของร่างกาย
4. การนอนหลับ หมายถึง การประเมินระยะเวลาที่ควรจะได้รับการพักผ่อนนอนหลับ ตลอดจนการมีลักษณะการนอนที่ถูกต้อง
5. การจัดการกับความเครียด หมายถึง การประเมิน อารมณ์สับสนของบุคคล การแสดงอารมณ์ต่างๆ ออกมาได้อย่างเหมาะสม
6. ความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ในความสำเร็จของชีวิต หมายถึง ความพึงพอใจในความสำเร็จของชีวิต
7. จุดมุ่งหมายของชีวิต หมายถึง การกำหนดเป้าหมายชีวิต ทั้งระยะสั้นและระยะยาว
8. การมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น หมายถึง การคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น
9. การควบคุมสภาวะสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพ หมายถึง การดูแลตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ
10. การใช้บริการด้านสุขภาพ หมายถึง ความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพอนามัย การตรวจสุขภาพ

ฮอลล์ (Hall. 1996 : 36 - 77) ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. สุขภาพ หมายถึง การดูแลตนเองด้านสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การพักผ่อน การดูแลรักษายามเจ็บป่วย
2. อาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพหลักเพื่อการมีรายได้ในการดำรงชีวิต
3. การศึกษา หมายถึง การได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน การเข้ารับการอบรม ตลอดจนการศึกษาหาความรู้

4. ที่อยู่อาศัย หมายถึง ลักษณะที่อยู่อาศัย วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ตลอดจนสภาพของการอาศัย

5. กิจกรรม หมายถึง การทำกิจกรรมในยามว่าง เช่น การเข้าสังคม งานอดิเรก

6. ศาสนา หมายถึง ศาสนาที่ตนนับถือเป็นศาสนาประจำตัว

1.3 ยุทธวิธีในการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นเรื่องของการถูกกำหนดโดยจากการกำหนดรูปร่าง หน้าตา จนถึงกรอบมโนทัศน์ การศึกษาสิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ ครอบครัว ค่านิยม มุมมองในชีวิต เจตคติ ความมั่นใจ อุปนิสัยใจคอและอื่นๆ ผู้ที่ต้องการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ยุทธวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขทั้งตนเองและครอบครัวนั้น ได้แก่ การบริหารชีวิตโดยใช้ปรัชญา LBORR มี 10 ด้าน คือ (นันทนา ธรรมบุศย์. 2542 : 7 – 8)

1. ด้านความสนใจในสุนทรียภาพ (Aesthetic interests) ได้แก่ การวางแผนให้ชีวิตได้รับความซาบซึ้งในสิ่งที่งดงาม เช่น ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ธรรมชาติ ฯลฯ

2. ด้านชีวิตครอบครัว (Family life) หมายถึง การปรับปรุงความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว เข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านการอบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม การศึกษา การเรียนรู้ ความต้องการ ค่านิยมและความสนใจ

3. ด้านงานอดิเรก (Leisure activity) หมายถึง การใช้เวลารว่างที่นอกเหนือไปจากการทำงาน หมายถึง การใช้เวลารว่างที่นอกเหนือไปจากการทำงานหรือนอนหลับ ซึ่งช่วงที่ทำกิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นช่วงของการใช้เวลาอย่างมีความสุข

4. ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ (Career and economic status) หมายถึง การวางแผนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการใช้จ่ายเงินทอง เช่น ต้องการประสบความสำเร็จในลักษณะใด ต้องการมีรายได้ต่อเดือนมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

5. ด้านการพัฒนาสติปัญญา (Mental development) ได้แก่ การเพิ่มพูน ประสบการณ์ ทางด้านสติปัญญาให้มากขึ้น เช่น การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

6. ด้านการพัฒนาจิตใจ (Psychological well – being) หมายถึง การที่มีจิตใจที่แจ่มใส สงบ และเป็นสุข ถึงจะมีความทุกข์ก็สามารถทำได้ ทำให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ หรือปรับเปลี่ยนมุมมองในชีวิต เป็นต้น

7. ด้านศาสนา (Religious life) หมายถึง การวางแผนดำเนินชีวิตให้อยู่ในขอบเขตตามแนวปรัชญาของศาสนาที่ตนเคารพนับถือ

8. ด้านสังคม (Social life) หมายถึง การปรับปรุงความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลหรือสมาชิกในครอบครัวรอบข้างให้ดีขึ้น และพยายามลดความขัดแย้งกับผู้อื่นให้น้อยลง

9. ด้านการบริหารร่างกาย (Physical exercise) หมายถึง การดูแลเอาใจใส่สุขภาพของตน เพื่อให้มีพละกำลังที่สมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

10. ด้านการอุทิศตนให้กับสังคม (Social concerns) หมายถึง การช่วยเหลืองานกุศลและรับใช้สังคมในด้านต่างๆ เช่น เป็นกรรมการของมูลนิธิ หรือกรรมการของสมาคมต่างๆ

ในที่นี้ กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของ LBORR เท่านั้น ตามความเหมาะสมของการวิจัย สามารถนำแนวทางจุดมุ่งหมายดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อความสุขของครอบครัว

1.4 มุมมองในชีวิต

การดำเนินชีวิตของคนในสังคม การคิดแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างหนึ่ง เนื่องจากเป็นจุดเริ่มของพฤติกรรมต่างๆ ในชีวิต ความคิดสามารถสะท้อนความเป็นตัวตนของคน ซึ่งถูกหล่อหลอมด้วยการอบรมเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อม รูปแบบของกระบวนการคิดของสังคมไทยโดยรวมนั้นจะเป็นการคิดด้วยเหตุผล และความคิดแบบสร้างสรรค์ที่มุมมองในชีวิตต่างกัน การมองชีวิตไม่ว่าจะมองมุมใด

ควรจะต้องให้เข้าใจธรรมชาติของชีวิตตามที่เป็นจริง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นชีวิตของเรา หรือของผู้อื่นย่อมเหมือนกัน การมองชีวิตตามที่เป็นจริงทั้งด้านสุข ด้านทุกข์ จะทำให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทัน มีอุดมคติ มีความสุข สามารถตรวจสอบชีวิตของตน หลีกเลี่ยงความทุกข์ได้ และนั่นคือวิถีทางของการดำเนินชีวิต (พรทิพย์ เย็นจะบก. 2542 : 2)

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยได้ดัดแปลงจากแนวคิดให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มประชากร และสภาพสังคมที่ศึกษาจึงกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตเพื่อศึกษารูปแบบชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. เป้าหมายในชีวิต
2. บทบาทความรับผิดชอบ
3. ค่านิยมในการดำเนินชีวิต
4. บุคลิกภาพ
5. ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว
6. บรรยากาศในครอบครัว
7. ความสนใจทางสังคม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในชีวิต (Goal of Life)

2.1 ความหมายของเป้าหมายในชีวิต (Goal of life)

โรเจอร์ (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2533 : 128 - 129 ; อ้างอิงจาก Rogers. 1902 – 1985. *Freedom to learn.*) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเป้าหมายในชีวิต คือ แนวโน้มที่จะตระหนักรู้จักตนเองและพออกพอใจในตนเอง โดยทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตให้เต็มตามศักยภาพที่ตนได้รับมาแต่กำเนิด ซึ่งการทำตนให้เป็นคนเต็มสมบูรณ์จนมีความพออกพอใจในตนเองนั้น มักไม่สนใจปรารถนาเสมอไป เพราะมีอุปสรรคขัดข้อง ซึ่งบางอย่างก็เป็นสิ่งที่บุคคลไม่สามารถเลือกหรือหลีกเลี่ยงได้ เช่น บรรยากาศในครอบครัว, การได้รับการเลี้ยงดูแบบทิ้งๆ ขว้างๆ จากพ่อแม่ หรือเอาอกเอาใจจนเกินไป

นิภา ผ่องพันธ์ (2542 : 79) วิธีการทำให้ชีวิตมีความสุขนั้นจำเป็นต้อง **"รู้จักตั้งเป้าหมายของชีวิต"** รู้ว่าต้องใช้ชีวิตไปในแนวใดจึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีความสุข แต่เป้าหมายนั้นจะต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง และตั้งอยู่บนรากฐานความเป็นไปได้และความสะดวก

จารี ทองคำสิง (2540 : 59 - 60) กล่าวว่า เป้าหมายชีวิตของคนเราทุกคนเหมือนกัน คือ ต้องการความสุขที่ถาวรหรือความสุขที่แท้จริงของชีวิต บุคคลที่สามารถมีความสุขที่แท้จริงได้จะต้องสามารถเข้าใจคนอื่นได้มากและได้ดีพอๆ กับการเข้าใจตนเอง

อารี พันธมณี (2534 : 194) ได้ให้ความหมายว่า การตั้งเป้าหมาย หมายถึง การที่บุคคลได้ตั้งเป้าหมายในชีวิตไว้อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีผลทำให้บุคคลนั้นมีความพยายามที่จะกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนได้ตั้งความหวังไว้

สรุปได้ว่า การมีเป้าหมายในชีวิต ทำให้การดำเนินชีวิตทั้งในการทำงาน การใช้ชีวิตทั่วไปได้อย่างมีความสุข

การจะไปสู่เป้าหมายในชีวิตได้นั้น บุคคลจะต้องมีคุณสมบัติ อย่างน้อย 6 ประการคือ

1. การมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย
2. การมีความรู้ดี ทั้งความรู้ในวิชาการทั่วไป ความรู้ในวิชาชีพ ความรู้ในการดำเนินชีวิต (คือ ความรู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดเป็นคุณ เป็นโทษ เป็นประโยชน์ และทางออกที่เหมาะสมควรเป็นเช่นใด)
3. การมีการงานดี คือ มีความสามารถในการประกอบกิจการต่างๆ เลี้ยงตนเองและเป็นประโยชน์แก่คนอื่น
4. การมีความประพฤติดี คือ มีศีลธรรม มีจรรยาบรรณและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม
5. การมีจิตใจดี คือ มีคุณสมบัติดีหรือมีคุณธรรม
6. การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี คือ การอยู่ในแวดล้อมของคนดี และในสภาพแวดล้อมทาง

ธรรมชาติและทางวัตถุที่เอื้ออำนวย

ดังนั้น การมีสุขภาพดี การมีความสามารถในการกิจการงานต่างๆ ดี การมีความประพฤติดี การมีจิตใจดี และการมีสิ่งแวดล้อมดี จึงเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาตนเองเพื่อการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมาย

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในชีวิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในชีวิตมีน้อยมาก ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเป้าหมายในการทำงาน ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ไพชาโน (วัลภา สมายยิ่ง. 2542 : 47 ; อ้างอิงจาก Pisano. 1991 : 480 *Strategic operation.*) ได้ศึกษา เพิ่มเติมงานของ Bandura และ Schunk ในเรื่องของการตั้งเป้าหมายและพฤติกรรมที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ ผลของการฝึกอบรมในเรื่องการตั้งเป้าหมายขึ้นต้นด้วยตนเองถูกนำมาเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับการมอบหมายเป้าหมาย มีเงื่อนไขควบคุมทั้งสำหรับการฝึกอบรมและการเปลี่ยนแปลงระยะการทดลอง การฝึกอบรมนักเรียนที่ศึกษาในหลักสูตรปกติระดับ 2 - 4

จำนวน 80 คน ถูกแบ่งเป็น 4 กลุ่ม โดยการสุ่มกลุ่มที่หนึ่งได้รับการมอบหมายเป้าหมายขั้นต้น กลุ่มที่สองได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการตั้งเป้าหมายขั้นต้นด้วยตนเองก่อนที่จะตั้งเป้าหมายของตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ผลการฝึกอบรมการตั้งเป้าหมายไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการทดลองหรือความมีประสิทธิภาพของการทดลอง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม ผลกระทบของความยึดมั่นผูกพันที่เกิดขึ้น และความรับผิดชอบที่เป็นเหมือนส่วนหนึ่งของขั้นตอนการตั้งเป้าหมายด้วยตนเองต่อพฤติกรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างนี้

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทความรับผิดชอบ

3.1 ความหมายของบทบาทความรับผิดชอบ

บทบาท (role) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกตามบรรทัดฐานและตามความคาดหวังของสังคม ตามสภาพของบุคคลนั้นๆ

ผู้ครองบทบาท (Role Occupant) หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้ถือตำแหน่งของบทบาทตามโครงสร้างของสังคม เช่น มารดาเป็นผู้ครองบทบาทเกี่ยวกับการดูแลครอบครัว (สุวดี บุญโชค. 2542 : 9)

บทบาทความรับผิดชอบของมารดา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของมารดาที่ปฏิบัติต่อบุตรและครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยบทบาท 5 ด้าน ดังนี้ (พิษณุพร รุโจปการ. 2541 : 9 - 10)

1. บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง พฤติกรรมของมารดาที่เกี่ยวกับการดูแลบุตรให้มีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่

- 1.1 ดูแลสุขภาพร่างกายของบุตร
- 1.2 อบรมเลี้ยงดูบุตรเมื่อบุตรเข้าสู่วัยรุ่น
- 1.3 ดูแลบุตรเมื่อบุตรไม่สบาย
- 1.4 รับฟังความคิดเห็นของบุตร
- 1.5 สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตร
- 1.6 ยอมรับสภาพอารมณ์ของบุตร

2. บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมของมารดาในอันที่จะพัฒนาความรู้สึกรักของบุตรต่อสังคม ได้แก่

- 2.1 กำหนดกฎระเบียบต่างๆ สำหรับบุตร
- 2.2 ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
- 2.3 ติดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 2.4 อาสาในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน
- 2.5 เป็นแบบอย่างทางด้านระเบียบวินัย
- 2.6 สั่งสอนให้บุตรแสดงบทบาทที่สังคมนิยม

3. บทบาทด้านการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมของมารดาที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปัญหาซึ่งสมาชิกในครอบครัวประสบ ได้แก่

- 3.1 ช่วยเหลือบุตรแก้ปัญหาต่างๆ
- 3.2 แก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร
- 3.3 ตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว
- 3.4 ตัดสินใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว
- 3.5 ตัดสินใจเกี่ยวกับสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของบุตร

4. บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมของมารดาที่เกี่ยวข้องกับการหารายได้ของครอบครัว ได้แก่

- 4.1 ให้ความสำคัญในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัว
- 4.2 หารายได้เพิ่มขึ้นเมื่อบุตรเติบโตขึ้น
- 4.3 เป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว
- 4.4 สนใจโปรแกรมต่างๆ ที่ทำให้ระดับเศรษฐกิจของครอบครัวสูงขึ้น
- 4.5 วางแผนทางการเงินของครอบครัว
- 4.6 ให้ความสำคัญในเรื่องหน้าที่การงานเป็นอันดับแรก

5. บทบาทด้านการสันทนาการ หมายถึง พฤติกรรมของมารดาที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมในเวลาว่าง ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ได้แก่

- 5.1 ส่งเสริมบุตรให้ร่วมกิจกรรมในเวลาว่าง
- 5.2 สนใจในกิจกรรมยามว่างของบุตร
- 5.3 หาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนกับครอบครัว
- 5.4 หาเวลาว่างในแต่ละวันเพื่อจัดกิจกรรม
- 5.5 หาเวลาว่างสำหรับสมาชิกในครอบครัวเพื่อสันทนาการ
- 5.6 รักษาสมรรถภาพร่างกายให้ดีอยู่เสมอเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในเวลาว่างกับบุตร

ลินตัน (สถิติ วงศ์สวรรค์. 2542 ; 107 ; อ้างอิงจาก Linton : 1973. *Textile and Apparel Dictionary*) กล่าวว่า มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมในสถานะบทบาท 5 ลักษณะคือ

1. บทบาทตามวัยและเพศ เช่น วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ วัยชรา
2. บทบาทตามอาชีพ เช่น อาชีพทหาร ตำรวจ หมอ ฯลฯ
3. บทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ เช่น ผู้บังคับบัญชา ลูกจ้าง ฯลฯ
4. บทบาทตามความสัมพันธ์ เช่น เป็นญาติพี่น้อง เพื่อนหรือเกี่ยวดองกัน
5. บทบาทตามกลุ่มที่สนใจร่วมกัน เช่น กลุ่มกะเทย กลุ่มคอมมิวนิสต์

สรุปได้ว่า มารดาที่มีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเองมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยกันดูแลบุตรไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับภาระแต่เพียงผู้เดียว เพื่อให้ครอบครัวและสมาชิกดำเนินไปได้ด้วยดี หากมารดาไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว อาจทำให้ผู้ที่ถูกทอดทิ้งให้รับภาระมีความทุกข์ใจ คับข้องใจ บุตรที่ใกล้ชิดก็จะซึมซับความทุกข์ใจนั้น และ

อาจก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีกับการมีครอบครัว และหากบุตรต้องเกิดมาในครอบครัวที่ทั้งบิดามารดาทอดทิ้งไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว บุตรย่อมเติบโตมาท่ามกลางการเผชิญความยากลำบากโดยขาดผู้ที่น่าจะเป็นผู้นำที่คอยอยู่เคียง ย่อมส่งผลต่อสภาพจิตใจ

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทความรับผิดชอบ

3.2.1 งานวิจัยในประเทศ

รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์ (2531 : 47) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความรู้เกี่ยวกับแม่และเด็ก” พบว่า มารดาเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุด และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการพัฒนาสติปัญญาของบุตร มารดาเป็นศูนย์กลางของปฏิสัมพันธ์ของบุตร การแสดงออกทุกอย่างของมารดาต่อบุตรทั้งทางวาจาและท่าทางจะมีผลพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุตรทั้งหมด บทบาทสมัยใหม่ของมารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ก็คือ ให้บุตรเป็นคนที่สามารถแก้ปัญหาของตนได้ ต้องสร้างบรรยากาศในบ้านให้เต็มไปด้วยความสุขสดชื่นและความรัก เพื่อช่วยให้บุตรรู้สึกอบอุ่นมั่นคง ปราศจากความหวาดกลัวและกังวลใจ และสร้างสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เป็นสิ่งเร้าเพื่อช่วยในการเจริญเติบโตทางจิตโดยพยายามหาเวลาว่างสนทนากับบุตร เป็นเพื่อนเล่น เพื่อนคุย และตอบคำถามของเขาได้ทุกโอกาส การที่มารดาจะแนะนำบุตรด้วยความ เข้าใจและมองเห็นทัศนะของบุตรได้อย่างแจ่มกระจ่างนั้น มารดาจะต้องเป็นคนใจเย็น แก้ปัญหาได้อย่างสงบและมีอารมณ์ขัน อ่อนโยน และยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ บุตรที่มีมารดาเช่นนี้จะเป็นผู้ที่มีสมรรถภาพสูง เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ รู้จักปรับอารมณ์ของตนได้อย่างผู้ใหญ่ รักและไว้วางใจในบิดามารดา ความรู้สึกอบอุ่นนี้เป็นกำลังใจที่จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จ รู้จักแสดงความรู้สึกหรือข้อคิดเห็นของเขาอย่างเสรี คิตรีเริ่ม สามารถที่จะจัดการกับตนเองและกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ กล่าวได้ว่า เด็กเช่นนี้จะเจริญเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่สมบูรณ์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามารดามีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากตั้งแต่เล็กจนโต ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมารดาจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่เมื่อกลับถึงบ้านก็ยังต้องใช้เวลาและแรงงานอีกส่วนหนึ่งดูแลกิจการใน ครอบครัว อบรมเลี้ยงดูบุตรและสมาชิกในครอบครัว

3.2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ลินเวอร์ และซิลเวอร์เบอร์ก (พิชญพร รุโจปการ. 2541 : 51 ; อ้างอิงจาก Linver and Silverberg. 1995.) ได้ทดสอบพบว่าการอบรมสั่งสอนของมารดา การควบคุมทางจิตใจ และการทำให้เด็กเคารพนับถือ การพึ่งตนเองและอาการทางจิตในเด็กวัยรุ่นอายุ 13 - 14 ปี โดยศึกษาจากคู่ของมารดากับบุตรสาว 30 คู่ และมารดากับบุตรชาย 28 คู่ที่ตอบแบบสอบถาม แบบรายงานของมารดาต่อการอบรมสั่งสอน การควบคุมทางจิตใจ การทำให้เด็กเคารพนับถือ การวางใจหรือการก้าวท้าว และความมีเหตุผลของบุตรรวมทั้งปัญหาพฤติกรรม แสดงให้เห็นว่าบทบาทของมารดามีส่วนร่วมด้วยคือ การทำให้เด็กเคารพนับถือ กับการไม่ควบคุมทางจิตใจ เป็นตัวทำนายที่ดีที่สุดต่อการนับถือในตนเองสูงกว่า อาการทางจิตน้อยกว่า และการพึ่งตนเองของเด็กวัยรุ่นมากกว่า ทั้งนี้

ระดับของการพึ่งตนเองนี้สามารถที่จะถูกทำนายได้จากบทบาทการอบรมสั่งสอนของมารดาเทียบเท่ากับการควบคุมทางจิตและการทำให้เด็กเคารพนับถือ

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในการดำเนินชีวิต

4.1 ความหมายของค่านิยม (Values)

โสภา ชูนิกุลชัย (2522 : 69) ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลเชื่อถือ เป็นคุณค่าที่ใช้ยึดถือในชีวิตประจำวัน

สमान ชาลีเครือ (2523 : 8) ค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางสังคมและวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม ทั้งนี้เพราะถือว่าค่านิยมนั้นเป็นสิ่งที่ตนถือว่าเป็นสิ่งบังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนยกย่องบูชา ค่านิยมมิใช่เป็นเพียงเรื่องของการถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี แท้จริงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงเงื่อนไขต่างๆ ที่เป็นเครื่องนำพฤติกรรมในชีวิตของคนเรามากด้วย

สาโรช บัวศรี (2526 : 13) ค่านิยม หมายถึง สภาพหรือการกระทำบางประการที่เราเชื่อหรือนิยามว่า ควรยึดถือหรือยึดมั่น เพื่อจะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของสังคมหรือของตัวเราเอง

วิลเลียม (กรรณิการ์ ซีใจงาม. 2542 : 13 ; อ้างอิงจาก William. 1951 : 321. *American Society : A Sociological Interpretation.*) ค่านิยม หมายถึง ความรู้สึกนิยมชมชอบของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม ซึ่งเป็นความรู้สึกพอใจที่จะกระทำตาม

คุกฮอลส์ (กัญญา แสงสุชาติ. 2510 : 10 ; อ้างอิงจาก Kluckhohn. 1951 : 395. *Toward a General Theory of Action.*) ค่านิยม หมายถึง แนวความคิดหนึ่งซึ่งมีความชัดเจนและแน่นอน มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของบุคคลหรือของกลุ่มบุคคลเป็นแนวความคิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเลือกแบบของการปฏิบัติ วิธีการและเป้าหมายของการปฏิบัติ

วูดดักส (พิษณุพร รุโงปการ. 2541 : 12 ; อ้างอิงจาก Woodruff. 1952 : 36. *Journal of Social Psychology.*) ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลหรือสมาชิกในสังคมยึดถือและยอมรับว่า เป็นสิ่งที่มีความหมายและมีความสำคัญสำหรับตน ซึ่งบุคคลจะยอมรับเอามาเป็นเป้าหมายมาตรฐาน และอุดมคติในชีวิตของตน ค่านิยมยังสามารถเปลี่ยนจุดหมายในชีวิตของบุคคลได้ด้วย เพราะค่านิยมเป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ดี ที่ชอบ หรือสิ่งที่ไม่ดี ไม่ชอบ

สรุปได้ว่า ค่านิยม หมายถึง สิ่งกำหนด ความคิดเห็น ความรู้สึก การตัดสินใจที่ประกอบไปด้วยความชอบ ความพอใจ ความเชื่อและความต้องการต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดและเห็นว่าเป็น สิ่งมีค่าถูกต้อง ควรแก่การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

4.1.1 ประเภทของค่านิยม

โรคิช (กรรณิการ์ ซีใจงาม. 2542 : 24 - 28 ; อ้างอิงจาก Rokeach. 1977. *Belief Attitude and Values.*) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ค่านิยมจุดหมายปลายทางชีวิต (Terminal Values) ค่านิยมที่จะบ่งให้ทราบว่าจุดหมายปลายทางของชีวิตคืออะไร แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1.1 ค่านิยมส่วนบุคคล (Personal Values) เป็นค่านิยมที่มีจุดรวมอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความภาคภูมิใจในตนเอง การประสบความสำเร็จ เป็นต้น

1.2 ค่านิยมส่วนสังคม (Social Values) เป็นค่านิยมที่มีจุดรวมอยู่ระหว่างบุคคล เช่น ความมั่นคงในชาติ การได้รับการยกย่องในสังคม การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ การมีมิตรที่ดี เป็นต้น

2. ค่านิยมวิถีปฏิบัติ (Instrumental Values) มีลักษณะเป็นวิถีทางหรือเครื่องมือที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางของชีวิต เช่น ความรัก ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ค่านิยมนี้แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

2.1 ค่านิยมส่วนจริยธรรม (Moral Values) หมายถึง ค่านิยมที่มีจุดรวมอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Focus) และมีจิตสำนึกที่ดีคอยเตือนเอาไว้ ซึ่งถ้าหากบุคคลละเมิดค่านิยมประเภทนี้ บุคคลจะรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความผิด (Guilt Feeling) และมีผลต่อความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบที่มีต่อผู้อื่น การประมาทตนเองและความรักสันโดษ การพึ่งพาอาศัยกัน เป็นต้น

2.2 ค่านิยมส่วนความสามารถ (Competence Values) หมายถึง ค่านิยมที่มีจุดรวมที่ตัวบุคคลเองและดูจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับควมมีหรือไม่มีจริยธรรม หากบุคคลละเมิดค่านิยมเหล่านี้จะเกิดความรู้สึกอับอาย (Shame Feeling) ที่ตนเองขาดความสามารถส่วนตัว (Personal Adequacy) เช่น การบังคับตัวเอง การเป็นตัวของตัวเอง การปรับตัว การมีความสามารถสูง ความทะเยอทะยาน การศึกษาสูง ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

4.1.2 ค่านิยมที่สำคัญในสังคมไทย

สุภาวดี มิตรสมหวัง (2524 : 148 – 156) กล่าวถึง ค่านิยมในสังคมไทยแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ค่านิยมในเมืองและค่านิยมในชนบท

1. ค่านิยมในเมือง ได้แก่

- 1) รักพระมหากษัตริย์
- 2) นับถือศาสนาพุทธ
- 3) นับถือเงิน
- 4) ยกย่องอำนาจ
- 5) เคารพผู้อาวุโส
- 6) รักพวกพ้อง
- 7) กตัญญูรู้คุณคน
- 8) เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- 9) รักความเป็นไทย
- 10) รักความสนุกสนาน

- 11) ขาดความกระตือรือร้น
- 12) ขอบการพัวพัน
- 13) ขอบความสะดวกสบายและขาดระเบียบวินัย
- 14) นิยมบุคคลมากกว่าอุดมการณ์
- 15) ขอบนับญาติ
- 16) สัมง่าย

2. ค่านิยมในชนบท ค่านิยมในชนบทมีลักษณะคล้ายกับค่านิยมของคนในเมือง จึงเสนอในค่านิยมที่เด่นๆ ดังนี้

- 1) ความมั่งคั่ง
- 2) อำนาจ
- 3) การทำบุญ
- 4) ความสนุกสนาน

4.1.3 การเกิดค่านิยม

พนัส หันนาคินทร์ (2520 : 18) ได้กล่าวถึงการเกิดค่านิยมว่า ค่านิยมของแต่ละคน นั้นเกิดจาก

1. ประสบการณ์
2. การคิดอย่างรอบคอบ

สมบัติ มหาเรศ (2520 : 29) กล่าวถึงการเกิดค่านิยมว่า เกิดจากสิ่งต่างๆ กัน เช่น

1. วัฒนธรรม
2. สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในแต่ละสมาคม ครอบครัว
3. หลักศาสนา
4. ทัศนะต่างๆ

เจือ เกตุไธย (2520 : 79) กล่าวว่า ค่านิยมอาจเกิดขึ้นได้หลายทาง เช่น เกิดจากความนึกคิดของตนเอง การชักชวน การอบรม การศึกษาเล่าเรียน การบังคับ กฎหมาย การปลูกฝัง ความนิยมตามยุคสมัยและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4.1.4 หน้าที่ของค่านิยม

สุนทรี โคมินและสนิธ สัมครการ (2522 : 22 - 25) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของค่านิยมอย่างกว้างๆ ว่า

1. ค่านิยมเป็นมาตรฐาน (Standards) ที่ให้นำพฤติกรรม
2. ระบบค่านิยมในฐานะที่เป็นแผนทั่วไป (General Plans) ใช้จัดความขัดแย้ง (Resolve) และใช้ช่วยการตัดสินใจ
3. ค่านิยมเป็นการแสดงออกซึ่งความต้องการของมนุษย์ในรูปของ แรงจูงใจและความต้องการ

กรรณิการิ อักษรกุล สุขเกษม (2524 : 146 – 147) กล่าวถึงหน้าที่ของค่านิยม. ค่านิยมทำหน้าที่ๆ ทางสังคมในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของสังคมได้สามระดับ คือ ระดับบุคคล ระ ชุมชน และระดับชาติ ดังนี้

1. ระดับบุคคล คนแต่ละคนจะใช้ค่านิยมเป็นมาตรฐาน กำหนดว่าสิ่งใดควรทำไม่ ควรทำ ดีหรือไม่ดี
2. ระดับชุมชน ค่านิยมจะเกี่ยวข้องกับสมาชิกส่วนมากของชุมชนนั้น ในอันที่จะ กำหนดความสำคัญของกิจกรรมประเภทต่างๆ เช่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจน ความร่วมมือระหว่างสมาชิกในอันที่จะรักษาหรือพัฒนาชุมชนดังกล่าว
3. ระดับชาติเราจะเห็นการทำงานของค่านิยมได้จากอิทธิพลของสิ่งต่างๆ หรือ บุคคลต่างๆ เช่น บุคคลที่ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี ผู้สื่อข่าว สื่อสารมวลชน สถาบันการศึกษาที่ ช่วยกันกำหนดความสำคัญก่อนหลังของกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ตลอดจนวิธีการดำเนินงาน จะแสดงออกซึ่งลักษณะของวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ

4.1.5 ทฤษฎีค่านิยม

ทฤษฎีของโรคิช (Rokeach. 1973 : 3-7) ได้กล่าวถึงค่านิยม ดังนี้

1. ค่านิยมเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรม สถาบันทางสภาพสังคมและบุคลิกภาพ ของกลุ่มคนในสังคมนั้น
2. ผลแห่งค่านิยมจะแสดงออกมาทางทัศนคติและพฤติกรรมของสังคมมนุษย์ใน เกือบทุกรูปแบบ
3. ปริมาณของค่านิยม มีอยู่ไม่มากนักและอยู่ในข่ายที่จะปลูกฝังและศึกษา
4. ความแตกต่างของค่านิยมจะแสดงออกทางระดับ (Degree) มากกว่าทางอื่น
5. ค่านิยมอาจรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้

ธรรมชาติของค่านิยมของโรคิช

1. ค่านิยมมีลักษณะยืดหยุ่นถาวร ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย เป็นสาเหตุที่ทำให้บุคลิกภาพ ของคนกลุ่มหนึ่งแตกต่างจากกลุ่มคนในอีกสังคมหนึ่ง ค่านิยมจะมั่นคงถาวรได้นั้น เกิดจากการได้รับการอบรมมาแต่เยาว์วัย และเปลี่ยนแปลงยากสำหรับระดับค่านิยมที่มีความสำคัญมาก ตรงกันข้าม ค่านิยมที่มีระดับความสำคัญน้อยก็จะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

2. ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบความสำคัญ ในการปลูกฝังค่านิยมบุคคลจะได้รับการอบรมสั่งสอน และได้รับการเน้นถึงความสำคัญของค่านิยมในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน เช่น ความซื่อสัตย์ การรักษาน้ำใจกัน ต่างก็เป็นค่านิยมที่บุคคลได้รับมา แต่บางสังคมอาจให้ความสำคัญ ในเรื่องการรักษาน้ำใจมากกว่าความซื่อสัตย์ หรือในระหว่างความเป็นตัวของตัวเองกับความอ่อนน้อม เชื่อฟังผู้ใหญ่ บุคคลจะเปรียบเทียบระดับความสำคัญของค่านิยมต่างๆ จากประสบการณ์ที่เขาได้รับ ตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้เขาค่อยๆ เรียนรู้ที่จะแยกพวค่านิยมที่ได้รับจากการอบรมสั่งสอนมาอย่างเต็มที่ แล้วจัดเป็นระดับสูงต่ำรวมเข้าเป็นระบบ ซึ่งภายในระบบที่แต่ละค่านิยมจะถูกจัดเรียงลำดับตาม ความสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

3. ค่านิยมเป็นลักษณะความเชื่อ โรคิช ได้อธิบายว่า ค่านิยมคือความเชื่อ ที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 แบบคือ

3.1 ความเชื่อแบบพรรณนา (Descriptive Belief) เป็นความเชื่อที่สามารถทดสอบได้ว่าถูกต้องหรือไม่ เช่น เชื่อว่า น้ำกำลังจะไหลปามาท่วมบ้าน

3.2 ความเชื่อแบบประเมิน (Evaluative Belief) คือสามารถประเมินว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดีเช่น เชื่อว่าการรับประทานผักมีประโยชน์ทำให้ร่างกายแข็งแรง

3.3 ความเชื่อแบบพรรณนากำหนดการ (Prescriptive Belief) เป็นความเชื่อที่มีทิศทางและเป้าหมายของการกระทำที่ถูกต้อง และตัดสินใจว่าจำเป็นหรือไม่จำเป็น เช่น เชื่อว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่เราต้องรักษาดี

4.1.6 การวัดค่านิยม

เคอริงเกอร์ (Kelringer. 1973 : 499) กล่าวว่า ค่านิยมของคนเรานั้นสามารถวัดได้จากพฤติกรรม เจตคติ หรือความเห็น เนื่องจากค่านิยมเป็นการแสดงความชอบของบุคคลต่อสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยการประเมินค่าภายใต้ บรรทัดฐานทางสังคม

4.1.7 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต

กัญญา แสงสุชาติ (2510 : 1) เห็นว่า ค่านิยมจะเป็นหลักการต่างๆ ที่บุคคลยึดถือในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ ที่เขาแสดงออกมา แต่ละบุคคลอาจให้ค่านิยมในแต่ละเรื่องแตกต่างกันไป สงวนศรี วิรัชชัย (2527 : 8) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นความคิดที่ทำให้คนเราเลือกในสิ่งที่ต้องการ พอใจ หรือคิดว่าถูกต้องเหมาะสมควรกระทำและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต มาสโลว์ (Maslow. 1968 : 206) มีความเห็นว่าค่านิยมเป็นเสมือนแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่ง โคริช (Rokeach. 1973 : 5) เห็นว่า ค่านิยมเป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ตนเองและสังคมเห็นสมควรยึดถือปฏิบัติหรือเป้าหมายอย่างอื่นสอดคล้องกับฟิชเชอร์ (Feather. 1976 : 4) ซึ่งเห็นว่าค่านิยมเป็นความเชื่อ ซึ่งมีลักษณะที่ยืนยงถาวรเป็นแนวทางในการประพฤติ หรือเป็นเป้าหมายในการดำรงชีวิต เป็นสิ่งที่ตนเองหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิถีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น

วัชร ฐวรธรรม (2526 : 7) กล่าวว่า ค่านิยมพื้นฐานมีความจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิต หากเข้าใจและยอมรับและปฏิบัติตามแล้วย่อมพอใจและเกิดความสุข ถือว่าเป็นค่านิยมที่สำคัญที่สุดที่ทำให้บุคคลได้พัฒนาและเจริญขึ้นได้ ดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมทางศาสนา
5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ดังนั้นค่านิยมจึงมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตจากเอกสารเกี่ยวข้องกับค่านิยมพบว่า ค่านิยม คือหลักในการดำเนินชีวิต เพราะค่านิยมจะเป็นไปตามวิถีของบุคคลตามสภาพ อาชีพ การงาน สังคมและสิ่งแวดล้อม หากบุคคลมีทิศทางในการดำเนินชีวิตที่ดี ชัดเจนก็จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในการดำเนินชีวิต

4.2.1 งานวิจัยในประเทศ

วัฒนา ณ ระนอง (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินชีวิตคนรุ่นใหม่ในกรุงเทพมหานคร ในเรื่อง งานอดิเรก งานสังคม การพักผ่อนหย่อนใจ การบันเทิง การเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ การกีฬา การรับประทานอาหารนอกบ้าน การสังสรรค์ การท่องเที่ยว โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปีในกรุงเทพมหานคร พบว่ากิจกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่กระทำบ่อยได้แก่ การดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ และอ่านหนังสือ ตามลำดับ กิจกรรมที่กระทำในระดับปานกลางหรือ ทำบ้างบางครั้ง ได้แก่ การเดินเล่นหรือซื้อของตามศูนย์การค้า รับประทานอาหารนอกบ้านสังสรรค์กับเพื่อนฝูง อยู่บ้านเฉยๆ ดูภาพยนตร์ และดูวิดีโอ กิจกรรมที่กระทำในระดับน้อยมาก ได้แก่ การเล่นกีฬา เที่ยวต่างจังหวัด ทำงานอดิเรกที่บ้าน ไปเที่ยวดิสนีย์แลนด์ ดูกีฬา เล่นดนตรี และเข้าวัด โดยครอบครัวที่อบอุ่น สุขภาพที่ดี และบ้านมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตมากที่สุด รองลงมาคือความมั่นคงในชีวิต ความก้าวหน้าในอาชีพการงาน การศึกษา เงิน เพื่อน คนรัก สิ่งอำนวยความสะดวกและชื่อเสียง ตามลำดับ

4.2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โคลิน และคนอื่นๆ (Colin and others.1993 : abstract) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องค่าตอบแทน ความพอใจและการดำเนินชีวิตของครูในโรงเรียนในชนบท รัฐนิวเซาท์เวล ประเทศออสเตรเลีย พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในอาชีพครูมากกว่า 6 ปีขึ้นไป มีความพอใจในอาชีพอยู่ในระดับสูง และเห็นว่าครูมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงการศึกษาในชนบท เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตครูมีความเห็นโดยทั่วไปว่า ในชนบทมีความลำบาก ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ เด็กขาดการเอาใจใส่ดูแลในเรื่องสุขภาพและไม่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง การสอนเป็นลักษณะที่ครูเป็นแม่แบบห้องเรียนเป็นลักษณะของการนั่งล้อมวง

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ (Personality)

5.1 ความหมายของบุคลิกภาพ

เดโซ สวานานนท์ (2519 : 118) ได้สรุปความหมายของบุคลิกภาพว่า บุคลิกภาพเป็นผลรวมของอาการตอบสนองต่างๆ ของร่างกาย และเป็นการพัฒนาในระยะยาว มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละบุคคล

ศรียา นิยมธรรม (2520 : 35) ได้กล่าวว่า บุคลิกภาพเป็นคุณลักษณะของแต่ละบุคคลเป็นแนวทางของพฤติกรรมและวิธีการปรับตัวของแต่ละบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม

สวนา พรพัฒน์กุล (2525 : 295) ได้ให้ความหมายบุคลิกภาพว่า เป็นลักษณะโดยส่วนรวมของทั้งหมดของแต่ละคนที่สามารถมองเห็นจากภายนอกและซ่อนเร้นอยู่ภายใน เช่น รูปร่างหน้าตา ท่าทาง อากัปกริยา การพูด ความสนใจ ทักษะคติ

พรวรรณี ช.เจนจิต (2528 : 20) กล่าวว่า บุคลิกภาพคือคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ซึ่งทำให้พฤติกรรมและแนวคิดต่างจากคนอื่น

กัญญา สุวรรณแสง (2533 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า บุคลิกภาพหมายถึง การรับรู้พฤติกรรมรวมทั้งหมดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งทั้งในสิ่งที่มองเห็นได้ เช่น พฤติกรรม และสิ่งที่มองเห็นไม่ได้ เช่น ความคิด ความสนใจ ซึ่งจะทำให้คนอื่นสามารถที่จะเข้าใจและแยกแยะความแตกต่างของบุคคลนั้นจากคนทั่วไปได้

วณิชเนตร สายสุวรรณ (2539 : 16) ได้สรุปความหมายของบุคลิกภาพว่า บุคลิกภาพคือคุณลักษณะทุกอย่างอันประกอบขึ้นเป็นบุคคล ซึ่งได้แก่ คุณลักษณะทางด้านสติปัญญา ซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างกัน คุณลักษณะดังกล่าวจะเป็นแบบแผนการแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม

แคทเทล (Cattell. 1970 : 2 - 3) ให้ความหมายบุคลิกภาพว่า เป็นสิ่งที่ช่วยในการทำนายได้ว่าบุคคลจะทำอะไรในสถานการณ์ที่กำหนดให้ บุคลิกภาพเป็นเรื่องพฤติกรรมทั้งหมดของบุคคลทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้นอยู่ภายใน

แมคคอนเนล (McCannell. 1974 : 160) กล่าวว่า บุคลิกภาพเป็นลักษณะนิสัยที่บุคคลคิดและแสดงออกเพื่อใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น ค่านิยม แรงจูงใจ ทักษะคติ อารมณ์ ความสามารถด้านต่างๆ และเชาวน์ปัญญา

แซมมวล (Samuel. 1981 : 3) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพว่า บุคลิกภาพหมายถึงลักษณะทางจิตวิทยาเฉพาะตัวบุคคลแต่ละคน ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นทางด้านของพฤติกรรมและความคิด

จากความหมายบุคลิกภาพข้างต้นสรุปได้ว่า บุคลิกภาพคือภาพรวมในพฤติกรรมและความคิดของแต่ละบุคคลที่แสดงออกทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้น เพื่อเป็นแนวทางและวิธีการปรับตัวในการดำรงชีวิตในสังคม

สรุปได้ว่า บุคลิกภาพของบุคคลเป็นผลรวมของนิสัย ค่านิยม ความเชื่อ ทักษะคติพื้นฐานทางอารมณ์ และแรงจูงใจ อันเป็นพื้นฐานในการแสดงพฤติกรรม สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะค่อยๆ พัฒนาไปที่ละน้อยโดยใช้ประสบการณ์เป็นเครื่องช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และรวมเข้าเป็นแบบฉบับของพฤติกรรม ซึ่งสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

5.2 โครงสร้างของบุคลิกภาพ

โครงสร้างของบุคลิกภาพโดยทั่วไป ประกอบด้วยโครงสร้างใหญ่ๆ ดังนี้
(พรทิพย์ เขียวไพสิฐ. 2542 : 10 ; อ้างอิงจาก เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์. 2520 : 4 - 5)

1. สติปัญญาหรือความสามารถพิเศษ (Intelligence or Ability)

1.1 ความถนัดทางธรรมชาติ เป็นการปฏิบัติที่แสดงถึงขีดความสามารถของบุคคล ที่กระทำการกิจกรรมต่างๆ ไปเพื่อปฏิบัติงานในระยะต่อไป ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้น อาจเป็นผล เนื่องมาจากการเรียนรู้การฝึกทักษะ

1.2 ความสัมฤทธิ์ผล เป็นการปฏิบัติงานที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลผู้นั้นได้เรียนรู้ อะไรมาบ้างแล้วในการปฏิบัติงาน

2. อารมณ์ (Temperament) เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของจิตใจ ที่ได้ตอบสนอง สิ่งแวดล้อม เช่น ความรู้สึกหงุดหงิด ความรู้สึกมั่นคง ความรู้สึกว่าจริง เป็นต้น

3. แรงจูงใจ (Drive or Motive) คุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจนี้ กิลฟอร์ด (Guilford) ได้แบ่งไว้สามด้าน คือ

3.1 ด้านความต้องการ (Need) เป็นความปรารถนาอย่างถาวรในสภาวะหรือ เงื่อนไขเฉพาะอย่างของบุคคล เช่น ต้องการเป็นจุดเด่น ต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม ต้องการ ความสะดวกสบาย เป็นต้น

3.2 ด้านความสนใจ (Interest) เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะติดตามสิ่งเร้า บางอย่าง

3.3 ด้านเจตคติ (Attitude) เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลที่พร้อมจะตอบสนอง ต่อสภาพแวดล้อมของไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ในกรณีที่มีเป้าหมายหรือนโยบายทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง

4. พฤติกรรมหรือการแสดงออก (Behavior) เป็นการตอบสนองของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า บางอย่าง ไม่ว่าสิ่งเร้านั้นจะเกิดภายในหรือภายนอกมาจูงใจ หรือก่อให้เกิดความเครียด อันเป็นผลให้ มนุษย์เกิดภาวะที่เตรียมพร้อมเสมอที่จะแสดงพฤติกรรม

5.3 การพัฒนาบุคลิกภาพ

กันยา สุวรรณแสง (พรทิพย์ เขียวไพสิฐ. 2542 : 10 ; อ้างอิงจาก กันยา สุวรรณแสง. 2533 : 10 – 12) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพ ประกอบด้วย

1. ด้านกายภาพ คือ โครงสร้างของร่างกายและระบบต่อมต่างๆ ส่งผลให้บุคลิกภาพ ของบุคคลต่างกันไปด้วย

2. สติปัญญาและความสามารถ ถ้าบุคคลพร่องทางสติปัญญาและความสามารถ จะทำให้พัฒนาบุคลิกภาพที่ดีได้ยาก

3. ด้านอารมณ์ เช่น บุคคลที่มีความวิตกกังวล จะทำให้บุคลิกภาพของบุคคล แปรเปลี่ยนได้ ซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพมาก

4. ความสนใจที่แตกต่างกัน มีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพแตกต่างกันได้
5. การปรับตัวเข้ากับสังคม คนที่ปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้จะเป็นคนที่ชอบเก็บตัว
หนีสังคม มองโลกในแง่ร้าย

5.4 แบบทดสอบบุคลิกภาพ 16 PF

แบบทดสอบบุคลิกภาพ 16 PF (Sixteen Personality Factor Test) Form A

เรย์มอนด์ บี แคลแทล (Raymond B. Cattell) ซึ่งแบ่งองค์ประกอบของบุคลิกภาพเป็น 16 องค์ประกอบ
คือ

1. องค์ประกอบ A คือ การเข้าสังคม ได้แก่ มีลักษณะนิสัยชอบเข้าสังคม ปรับตัวกับ
ผู้อื่นได้เร็ว มีไมตรีจิต อบอุ่นเป็นกันเอง มีความเมตตา กรุณา ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น ปรับตัวได้ดี
ซื่อสัตย์ และมีความสำรวม
2. องค์ประกอบ B คือ สติปัญญา ได้แก่ รอบคอบ เฉลียวฉลาด มีวิจรรณญาณในการ
แก้ปัญหา และมีความบากบั่น
3. องค์ประกอบ C คือ ความมั่นคงทางจิตใจ ได้แก่ มีวุฒิทางอารมณ์มั่นคง เยือกเย็น
ไม่หวั่นไหว ยอมรับความเป็นจริงของชีวิต และควบคุมตนเองได้
4. องค์ประกอบ E คือ การกล้าแสดงออก ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ชอบอิทธิพล
มีอำนาจเหนือผู้อื่น ชอบทำตามใจตนเอง ก้าวร้าว กล้าทำและกล้าแสดงออก
5. องค์ประกอบ F คือ ความร่าเริง ได้แก่ มีลักษณะนิสัยร่าเริง ช่างพูด ชอบทำตัว
ตามสบาย แจ่มใส เปิดเผย ว่องไว สนุกสนาน และมองโลกในแง่ดี
6. องค์ประกอบ G คือ มโนธรรม ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ อดทน
รอบคอบ มีจรรยาบรรณ และสามารถรักษาความลับได้
7. องค์ประกอบ H คือ กล้าเผชิญ ได้แก่ กล้าเสี่ยง ชอบผจญภัย ชอบพบปะ
ผู้อื่น เป็นมิตรกับผู้อื่น ชอบอยู่เป็นกลุ่ม คล่องแคล่ว มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชอบการเปลี่ยนแปลง
และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ
8. องค์ประกอบ I คือ ความอ่อนโยน ได้แก่ ใจอ่อน อ่อนไหวง่าย ไม่อดทน ชอบฟังฟัง
และขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์
9. องค์ประกอบ L คือ ความระแวง ได้แก่ ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ระมัดระวัง ไม่เชื่อใครง่าย
ถือความคิดเป็นใหญ่ ช่างสังเกต และอิจฉา
10. องค์ประกอบ M คือ การจินตนาการ ได้แก่ การแสดงออกไม่มีระเบียบตายตัว ไม่สนใจ
ต่อกฎหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ชอบจินตนาการและมีความคิดสร้างสรรค์
11. องค์ประกอบ N คือ การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ได้แก่ มีลักษณะนิสัยเข้าใจ
ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น ชอบช่วยเหลือ ทนสมัย รู้เท่าทันเหตุการณ์และปรับตัวได้ดี
12. องค์ประกอบ O คือ ความวิตกกังวล ได้แก่ มีลักษณะหวาดกลัว ตื่นเต้นกังวล
ตกใจง่าย มีความท้อแท้ และรู้สึกไม่ปลอดภัย

13. องค์ประกอบ Q₁ คือ ความอิสระเสรี ได้แก่ มีลักษณะนิสัยเป็นนักทดลอง ชอบค้นคว้า วิเคราะห์ วิจักษ์ ทดลอง ชอบการเปลี่ยนแปลง และเป็นนักปฏิรูป

14. องค์ประกอบ Q₂ คือ การพึ่งตนเอง ได้แก่ มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง และพึ่งตนเอง

15. องค์ประกอบ Q₃ คือ การควบคุมอารมณ์ ได้แก่ มีลักษณะควบคุมตนเองได้ทั้งทางด้านอารมณ์และพฤติกรรม รู้จักกาลเทศะ มีวินัยในตนเอง สนใจและเอาใจใส่สังคม

16. องค์ประกอบ Q₄ คือ ความเครียด ได้แก่ มีลักษณะเครียด มีความขัดแย้งในใจ ตื่นเต้นง่าย หงุดหงิด ใจร้อน และมีปัญหาในการตัดสินใจ

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าด้านบุคลิกภาพ ดัดแปลงจาก มนต์ชัย เทียนทอง และชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล (2542 : 9 - 11) โดยนำองค์ประกอบแต่ละด้านให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

5.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2530 : 44) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพประกอบด้วย พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และช่วงเวลาชีวิตของบุคคล กล่าวคือ

1. พันธุกรรม สิ่งถ่ายทอดทางพันธุกรรมส่วนมากเป็นลักษณะทางกาย เช่น ความสูงต่ำ ลักษณะเส้นผม สีของผิว ชนิดของโลหิต โรคภัยไข้เจ็บบางชนิด และข้อบกพร่องทางร่างกายบางชนิด เช่น ตาบอดสี ศีรษะล้าน นิ้วเกิน เป็นต้น ซึ่งลักษณะทางกายเหล่านี้เป็นอิทธิพลของ พันธุกรรมที่มีต่อบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลทั้งสิ้น

2. สิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และบุคลิกภาพ สำหรับสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อพัฒนาการทางกาย ทางจิตใจ และบุคลิกภาพ คือบุคคลที่อยู่รอบตัวเรา ครอบครัว กลุ่มคน และวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่เป็นมนุษย์คนอื่นๆ นี้จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาทางบุคลิกภาพ ทักษะคิด และพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์

3. ช่วงเวลาในชีวิตของมนุษย์ แสดงถึงระดับพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ อันเกิดจาก อิทธิพลร่วมระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และแม้ว่าระยะสำคัญของพัฒนาการของมนุษย์ส่วนมากจะอยู่ในช่วงชีวิตวัยเด็กเป็นส่วนมาก

กาญจนา คำสุวรรณ (2524 : 194 - 195) ได้กล่าวถึง ลักษณะของประสบการณ์ที่มีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลไว้ดังนี้

1. ประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรม เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้รับเหมือนกันหรือต่างกัน มีผลให้บุคลิกภาพที่แตกต่างกันตามความเชื่อ ทักษะคิด ค่านิยม ประเพณี และคำสอนของสังคมนั้น

2. ประสบการณ์เฉพาะตัว เป็นอิทธิพลที่ได้รับจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่แตกต่างกัน มีผลให้บุคคลแต่ละคนได้รับการหล่อหลอมบุคลิกภาพไม่เหมือนกัน ผู้ที่ได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ได้รับความรัก เอาใจใส่ดูแล ให้กำลังใจ ก็จะพัฒนาบุคลิกภาพไปในทิศทางที่เหมาะสม มีความเชื่อในตนเอง มีเหตุผลและมองโลกในแง่ดี ในขณะที่ผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละ

ละเอียดหรือเข้มงวด จะมีบุคลิกภาพไปในทิศทางตรงกันข้าม มีความก้าวร้าวไม่ไวใจคน หวาดระแวง และทัศนคติที่ไม่ดีต่อสังคม

5.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ

5.6.1 งานวิจัยในประเทศ

มาลาภรณ์ บุตรเมฆ (2540 : 91 - 96) ได้สร้างเครื่องมือวัดบุคลิกภาพ ผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส โดยใช้นิยามทฤษฎีวิเคราะห์องค์ประกอบของแคทเทิลในการสร้างแบบวัดบุคลิกภาพ กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ใช้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ผู้ทำงานที่สมรสแล้วในเขตราชเทวีและเขตพญาไท จำนวน 1,037 คน กลุ่มที่ 2 ใช้ในการพิสูจน์ทฤษฎีความคล้ายคลึงและเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยเทคนิควิธีกลุ่มที่รู้จัก โดยเลือกคู่สมรสที่ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสจำนวน 22 คู่ และคู่ที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสจำนวน 17 คู่ โดยแบ่งเป็นคู่สมรสที่ไม่หย่าร้างจำนวน 11 คู่ และคู่สมรสที่หย่าร้างจำนวน 7 คู่ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของบุคลิกภาพผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสมี 4 องค์ประกอบ คือ ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความประนีประนอม ด้านความ รับผิดชอบ ด้านการพึ่งตนเองมี ค่าความเชื่อมั่น 0.8101, 0.6872, 0.6394, 0.5977 ตามลำดับ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.8589 ส่วนในการพิสูจน์ทฤษฎีความคล้ายคลึงพบว่า คู่สมรส ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสจะมีความคล้ายคลึงพบว่า คู่สมรสที่ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสจะมีความคล้ายคลึงกันทางด้านกายภาพ สติปัญญา ทัศนคติ และบุคลิกภาพ โดยเฉพาะด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความประนีประนอม ด้านความ รับผิดชอบ ด้านการพึ่งตนเอง คล้ายคลึงกัน คู่สมรสที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสและไม่หย่าร้างกันพบว่าได้คะแนนเฉลี่ยขององค์ประกอบบุคลิกภาพทั้ง 4 ด้านข้างต้นค่อนข้างต่ำ และ คู่สมรสที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสและไม่หย่าร้างกันพบว่าได้คะแนนเฉลี่ยขององค์ประกอบบุคลิกภาพทั้ง 4 ด้านค่อนข้างต่ำ และคู่สมรสที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสและหย่าร้างกันพบว่าไม่มีความคล้ายคลึงกันของบุคลิกภาพดังกล่าวเลย

5.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เกาซ์ (ปานวาสน์ มหาลลลิต. 2544 : 19 ; อ้างอิงจาก Gough. 1969 : 2 – 11. *Manual for the California Psychological.*) ได้สร้างแบบสำรวจจิตวิทยาของแคลิฟอร์เนีย (The California Psychological Inventory : CPI) โดยใช้ ข้อความประมาณครึ่งหนึ่งของแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ MMPI ลักษณะแบบทดสอบนี้ วัดบุคลิกภาพทั้งหมด 16 ลักษณะ ดังนี้

1. ความมีอำนาจเหนือผู้อื่น (Dominance)
2. ความสามารถที่จะบรรลุสถานภาพ (Capacity for Status)
3. การชอบสังคม (Socialability)
4. การวางตัวในสังคม (Social Presence)
5. ความยอมรับในตนเอง (Self Acceptance)
6. ความรู้สึกว่าตนเองมีความเป็นอยู่ดี (Sense of Well - Being)

7. ความรับผิดชอบ (Responsibility)
8. การควบคุมตนเอง (Self Control)
9. ความอดทน (Tolerance)
10. การสร้างความประทับใจต่อผู้อื่น (Good Impression)
11. ลักษณะที่พบในคนส่วนมาก (Communality)
12. ผลที่เกิดจากการทำตามผู้อื่น (Achievement Via Conformity)
13. ผลที่เกิดจากการเป็นตัวของตัวเอง (Achievement Via Independence)
14. สมรรถภาพสมอง (Intellectual Efficiency)
15. ความยืดหยุ่นได้ (Flexibility)
16. ความมีลักษณะของเพศหญิง (Femininity)

ในแบบทดสอบ 16 ลักษณะนี้ หาค่าความเชื่อมั่นจากวิธีการทดสอบซ้ำ

(Test - Retest) กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 226 คน ชาย 101 คน หญิง 125 คน และกลุ่ม นักโทษชาย จำนวน 200 คน ให้ค่าตั้งแต่ .38 ถึง .87 ส่วนความเที่ยงตรงแบบข้ามกลุ่มพบว่า แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แซนเดอร์ (Sander. 1972 : 1028) ได้ศึกษาศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ กับบทบาทของครูประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนครูประถมศึกษาคูหึงและนักเรียนฝึกหัดครูหญิง จากสถาบันฝึกหัดครู 3 แห่งใหญ่ จำนวน 128 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบทดสอบบุคลิกภาพ 16 PF สำหรับวัดบุคลิกภาพของนักเรียนครู (Teacher Role Preference Inventory) สำหรับนักศึกษา (Professional Domain) ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์ของด้านต่างๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับบทบาทของครูหญิง พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติในด้านจิตใจอ่อนโยน (I) อารมณ์มั่นคง (C) และไว้วางใจ (A)

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

6.1 ความหมายของความสัมพัธ์กับสมาธิในครอบครัว

จันทิรา ปัทมินทร และอมรกุล อินโชนนท์ (2537 : 9-18) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลที่สำคัญที่สุดต่อครอบครัว คือ โดยสมาชิกในครอบครัวมีความรัก ความอบอุ่นต่อกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีเวลา มีความอดทน มีการสร้างความผูกพันธ์ที่กระชับและมั่นคง มีความเข้าใจต่อกันและกัน

ฝน แสงสิงแก้ว (ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. 2539 : 37 อ้างอิงจาก ฝน แสงสิงแก้ว 2528 : 9 - 11) ได้กล่าวถึง ความรักใคร่ผูกพันในครอบครัวเป็นรากฐานของความสุขแห่งชีวิตเป็นรากฐานของความ เป็นปึกแผ่นแห่งสังคมของประเทศ ชีวิตสังคมย่อมตั้งต้นมาจากครอบครัว ถ้าครอบครัวแตกแยกหรือครอบครัวขาดความผูกพันธ์ใคร่ต่อกัน ชีวิตในสังคมก็จะแตกแยกก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

กิตติพันธ์ นนทปัทมะดุลย์ (ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. 2539 : 37 - 38 ; อ้างอิงจาก กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. 2530 : 5 - 7. ทฤษฎีพื้นฐานสังคมสงเคราะห์.) สรุปลักษณะของครอบครัวที่มีสัมพันธ์ภาพกัน ประกอบด้วยลักษณะ 6 ประการ คือ

1. การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว ความพึงพอใจ ชื่นชม เมื่อเห็นคุณค่าของกันและกันในครอบครัว ควรจะมีการแสดงออกมาอย่างชัดเจน การตระหนักในคุณค่าซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานของความอบอุ่นและมั่นคงในครอบครัว รวมทั้งเป็นการหล่อหลอมสมาชิกในครอบครัวให้มีทัศนคติมองสังคมส่วนรวมในแง่ดีด้วย

2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การที่ทุกคนในครอบครัวได้ร่วมทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่ทุกคนพอใจจะเข้าร่วมกัน

3. การมีพันธะต่อความสุข และสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพ คนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวได้มีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดี เป็นการห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง

4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นอย่างดี มีเวลาสำหรับการพูดคุยเสมอ โดยจะพูดคุยรับรู้เรื่องราวโดยตรง ไม่ปกปิด ไม่เก็บไว้ในใจ

5. การมีศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้า บุคคลในครอบครัวมักจะมีกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกัน เช่น การเข้าวัดทำบุญร่วมกันและรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม เป็นต้น

6. การมีความสามารถจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี ครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพ มักจะมีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหา หรือกู้สถานการณ์ที่วิกฤตให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีเช่นเดิมได้ ทุกคนในครอบครัวจะร่วมกันต่อสู้กับปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และร่วมกันคลี่คลายปัญหาให้ได้ในที่สุด

ส่วนพฤติกรรมที่แสดงออกต่อความสัมพันธ์ที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526 : 5 – 7) กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่มารดาและลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการพักผ่อนหย่อนใจ เมื่อมีเวลาว่าง

2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่างๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับการมารดาในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เกี่ยวกับทุกขสข ความลับในเรื่องต่างๆ ของมารดา เช่น ปัญหาการเงิน ปัญหาการงาน

3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับการมารดาในการตัดสินใจกระทำการต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ในบ้าน

4. การเห็นชอบของมารดา หมายถึง พฤติกรรมที่มารดาแสดงต่อลูกในลักษณะอาการของการเห็นด้วยการกระทำ ความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อแนะนำ ข้อคิดเห็น หรือการกระทำต่างๆ ของลูก

5. ความรักและห่วงใยของมารดา หมายถึง พฤติกรรมของมารดาที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อบุตร เช่น การช่วยคลี่คลายปัญหาต่างๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก

6. ความไว้วางใจของมารดา หมายถึง พฤติกรรมของมารดาที่แสดงถึงความไว้วางใจ ลูกว่า สามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

7. การที่มารดาเห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อนๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของมารดาที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อนๆ โดยไม่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรค หรือแสดงออกถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม

8. การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของมารดา หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรมยอมรับมาตรฐานพฤติกรรมต่างๆ มาตรฐานการดำเนินชีวิตของมารดา เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของมารดาในเรื่องการเรียน การทำงาน ค่านิยม ทัศนคติ และยินยอมกระทำตามเกณฑ์ที่มารดากำหนดด้วยความยินดี

9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อมารดา หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อมารดาซึ่งเป็นการแสดงถึงความรัก ความเคารพมารดา โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้มารดาเสียใจ

10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่มารดาไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นการกำหนด หรือจำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป

11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่มารดาไม่แสดงการกระทำใดๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัย เช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบ การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่มารดาแสดงต่อลูกอย่างไม่ปกป้องมากเกินไป หรือไม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ เสมือนลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือเสมือนลูกเป็นเด็กเล็กๆ

13. การที่มารดาไม่คอยย้าเตือนถึงความสำเร็จมากเกินไป หมายถึง มารดาไม่คอยย้าเตือน หรือบ่งชี้ให้บุตรได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคี่ยวเข็ญให้ลูกกระทำสิ่งต่างๆ มากเกินไป

14. การยินดีและการให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่มารดาให้กำลังใจส่งเสริม หรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในด้านการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำและด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวในครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่มารดากับสมาชิกกระทำต่อกัน ในลักษณะที่ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักใคร่สามัคคีกัน ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน

นอกจากนี้ สายสุรี จุติกุล (2537 : 13 - 14) กล่าวคือ สัมพันธภาพในครอบครัวไว้ว่า คนเราจะต้องมีความรักและความอบอุ่นระหว่างกันและกัน ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีนั้นจะต้องมีพฤติกรรม ดังนี้

1. ต้องรู้จักเอาใจใส่และเอื้ออาทรกัน หมายถึง การดูแลสุขภาพของกันและกัน อาหาร การกิน การเล่าเรียนของบุตร ความสะอาด การใช้จ่ายเงิน การเดินทางไปเรียนหรือไปทำงาน ความทุกข์และความสุข
2. ต้องรู้จักคนที่เรารัก มารดาก็ต้องเข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับบุตร อุปนิสัยของบุตร รู้ว่าบุตรชอบอะไรหรือไม่ชอบอะไร จุดเด่นจุดด้อยเป็นอย่างไร ทุกคนในครอบครัวจะต้องปรับความรู้สึกซึ่งกันและกัน เพื่อให้มีการตอบสนองที่ดีต่อกันและกัน
3. ต้องเคารพซึ่งกันและกัน เช่น การฟังความคิดเห็นของกันและกัน เกรงใจกัน บุตรก็เกรงใจมารดา มารดาก็ต้องเกรงใจบุตร
4. ต้องมีความรับผิดชอบ การไม่มีความรับผิดชอบของมารดา และความไม่ถูกต้อง การเป็นต้นแบบที่ดีก็เป็นการแสดงความรับผิดชอบ การละเลยหรือละเมิดสิทธิเด็ก การมีบุตรแล้วไม่เลี้ยง ก็ถือเป็นการไม่รับผิดชอบ
5. ต้องมีความไว้วางใจกัน ความไว้วางใจต่อกันควรมีทั้งกายและทางใจ จะช่วยให้ครอบครัวมีความสุข ปราศจากความกลัว ความกังวล เป็นที่พึ่งได้ ครอบครัวที่ขาดความไว้วางใจอาจนำไปสู่ภาวะของการก้าวร้าว เกือบกด มีปมด้อย
6. ต้องให้กำลังใจกันและกัน หมายถึง ให้พลังแก่สมาชิกให้ดำเนินชีวิตครอบครัวไปอย่างมีความสุข อาจให้กำลังใจโดยคำพูดหรือท่าทางที่ให้การสนับสนุน ชมเชยเมื่อทำสิ่งที่ถูกแนะแนวในการหาทางออกเมื่อมีปัญหา ไม่ดูว่าหรือกล่าวโทษว่าเป็นความผิด
7. ต้องให้อภัยกันและกัน เมื่อบุตรประพฤติผิด
8. ต้องรู้จักสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารควรใช้ปิยวาจาระหว่างมารดากับบุตร อาจมีทั้งภาษาพูด ภาษาท่าทาง การดำหนิกันก็ทำได้ แต่ควรเป็นถ้อยที่ถ้อยคำที่น่าฟัง
9. ต้องใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ สมาชิกในครอบครัวควรมีเวลาอยู่ด้วยกัน ถ้ามื้อสารทุกข์สุขดิบระหว่างกันและกัน ช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ มีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น ไปเที่ยวทางไกล เที่ยวสวนสาธารณะ หรือรับประทานอาหารพิเศษร่วมกัน
10. ต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของครอบครัว สภาวะของครอบครัวและสภาวะของสมาชิก มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
11. ต้องรู้ภาระหน้าที่ของครอบครัว และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทุกคน มีบทบาทและหน้าที่ต่อตนเอง เหล่านี้เกิดจากความคาดหวังของตนเองและความคาดหวังของแต่ละคนในครอบครัว
12. มีความใกล้ชิดติดการสัมผัส เป็นการแสดงความรักความอบอุ่นตามธรรมชาติของคน แต่การแสดงออกควรกระทำในครอบครัว เช่น การกอด การจูบ เพื่อแสดงความรัก ให้ความอบอุ่นภายในครอบครัว ให้ความอบอุ่นและเพิ่มความมั่นใจให้แก่บุตร

การสร้างความสัมพันธ์ที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว สมพร สุทัศน์ย์ (2537 : 318 – 320) กล่าวว่า ควรยึดหลักปฏิบัติหน้าที่ต่อกันและยึดคุณธรรมเป็นสำคัญ โดย

1. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก หมายถึง การที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูกดังนี้
 - 1.1 หน้าที่ของพ่อแม่ให้สมบูรณ์ เช่น เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตแข็งแรงสมบูรณ์ ให้การศึกษาตามกำลังความสามารถของพ่อแม่และกำลังสติปัญญาของลูก แบ่งทรัพย์สินมรดกแก่ลูกด้วยความยุติธรรม
 - 1.2 สนองความต้องการให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาเด็ก เช่น ถ้าลูกยังเล็กอยู่ (3-5 ปี) ต้องดูแลใกล้ชิด ส่วนวัยรุ่นนั้นต้องการอิสระมากขึ้น พ่อแม่ต้องคอยดูแลอยู่ห่างๆ และเปิดโอกาสให้ลูกได้ตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองบ้าง
 - 1.3 ให้ความรัก ความเมตตา ด้วยการพูดจาสุภาพอ่อนโยน ไม่ใช้วาจาหยาบคาย หรือ ขู่กรรโชกให้เกิดความหวาดกลัว อับอาย หรือเจ็บช้ำน้ำใจ
 - 1.4 เมื่อลูกทำผิดพลาดควรใช้เหตุผลในการลงโทษ และควรให้อภัยถ้าหากความผิดไม่ร้ายแรง
 - 1.5 ใช้วิธีประชาธิปไตยในการอบรมเลี้ยงดูลูก ประชาธิปไตยในที่นี้หมายถึง
 - 1.6 การที่บุคคลมีเสรีภาพโดยไม่รุกร้าเอกลิทธิส่วนบุคคล เช่น ลูกไม่สมควรไปรื้อค้นตู้เสื้อผ้าของพ่อแม่โดยไม่ได้รับอนุญาต ในทำนองเดียวกัน พ่อแม่ก็ไม่ควร
2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ดังนี้
 - 2.1 แสดงความเคารพเชื่อฟัง พ่อแม่ย่อมรักและหวังดีต่อลูก ประารถนาที่จะให้ลูกมีความสุข ความเจริญ พ่อแม่จึงให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ เสมอ ลูกควรเชื่อฟัง แม้บางครั้งพ่อแม่จะห้ามทำในสิ่งที่ลูกต้องการ ลูกที่ดีควรเชื่อฟัง หรือมีจะนั้นก็นึ่งเคยเสีย ไม่ควรโต้เถียงหรือใช้วาทะก้าวร้าว แสดงการดูหมิ่นพ่อแม่ หรือพูดจาให้พ่อแม่เสียใจ
 - 2.2 แสดงความกตัญญูกตเวที คือ สำนึกในบุญคุณและตอบแทนพระคุณ
 - 2.3 ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้ความปรารถนาของพ่อแม่สัมฤทธิ์ผล
 - 2.4 ไม่สุรุษสุราย รู้จักประหยัดและเก็บออมทั้งเงินของพ่อแม่ และเงินที่หามาได้ด้วยตัวเอง เพื่อจะได้มีฐานะที่มั่นคงในอนาคต
 - 2.5 ไม่ประพฤติตนพาลเกร หรือเป็นนักเลงการพนันจนทำให้พ่อแม่เสียใจ
 - 2.6 ช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ แม้เมื่อมีอาชีพเป็นปึกแผ่นแล้ว หากมีงานที่ช่วยได้ก็ช่วย เช่น เมื่อเป็นเด็กก็ช่วยปัดกวาดบ้าน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็ควรช่วยซ่อมแซมบ้านถ้าบ้านผุพัง เป็นต้น
 - 2.7 มีความเกรงใจพ่อแม่ เช่น ไม่หยิบสิ่งของของพ่อแม่ไปใช้โดยพลการ
 - 2.8 รักความความดี เกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

2.9 พ่อใจในทรัพย์สินสมบัติของพ่อแม่มอบให้ และรักษาทรัพย์สินนี้ไว้ให้พอกพูนหากพ่อแม่ปฏิบัติต่อบุตร และลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่ ได้ตามที่กล่าวมาข้างต้นได้ ย่อมทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกเป็นไปด้วยดี ทุกคนมีความสุขและเป็นครอบครัวที่มีคุณภาพ

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับสมาชิกภายในครอบครัว

6.2.1 งานวิจัยในประเทศ

วารินทร์ ม่วงสุวรรณ (กนิษฐา ไทเดชะวัฒน์. 2531 : 45 ; อ้างอิงจาก วารินทร์ ม่วงสุวรรณ. 2517 : 134 – 138. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบให้ความรักและแบบควบคุมกับความเอื้อเฟื้อ และวินัยทางสังคม.) มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบควบคุมกับความเอื้อเฟื้อและวินัยทางสังคม ซึ่งวินัยทางสังคมนี้มีความสอดคล้องคล้ายคลึงกับวินัยในตนเองมาก วิธีการดำเนินการวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้น ปกศ. ปีที่ 1 ปีการศึกษา 2516 จากวิทยาลัยครูในกรุงเทพ 3 แห่งและในต่างจังหวัด 2 แห่ง จำนวน 450 คน ชาย 220 คน หญิง 230 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามลักษณะการเลี้ยงดู และแบบสอบถามวัดความเอื้อเฟื้อและวินัยทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าที่ (t - test) และค่า F (F - test) ผลสรุปจากการวิจัยพบว่า วัยรุ่นที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก มีวินัยทางสังคมสูงกว่าวัยรุ่นที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมนั้น วัยรุ่นที่รายงานว่าตนถูกควบคุมน้อยมีวินัยทางสังคมมากที่สุดแตกต่างจากผู้ที่ได้รับความรักน้อยแต่ถูกควบคุมมาก ซึ่งจะมีวินัยทางสังคมน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

โฮนิก (พรพรรณ จันทรง. 2541 : 40 ; อ้างอิงจาก Honig. 1985 : 2467 *Psychology Abstracts.*) ทำการศึกษาวัยรุ่นเกี่ยวกับพฤติกรรมของความร่วมมือในสังคม การควบคุมตนเอง และพฤติกรรมเชื่อฟัง (Compliance Behavior) ในตัวเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ความใกล้ชิดระหว่างแม่กับลูกและการเชื่อฟังคำสอนของผู้ใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า การเชื่อฟัง ผู้ใหญ่ขึ้นอยู่กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของผู้ใหญ่ ส่วนการให้คำแนะนำแก่เด็ก เป็นการช่วยให้เด็ก มีพฤติกรรมที่แสดงออกในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ทำการศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้ของวัยเด็กตอนต้นที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดู และการรับรู้เอาใจใส่จากผู้ปกครอง พบว่าพฤติกรรมของผู้ปกครองทั้งทางด้านบวกและลบ ตลอดจนการได้รับความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ถือว่ามีความสำคัญยิ่งใน มาตรฐานของการเป็น ผู้ปกครอง ฉะนั้น ในวัยเด็กตอนต้นจะมีการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตทางลบหรือไม่ ขึ้นอยู่กับ วิธีการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองในบ้าน

สรุปได้ว่า การมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว มีความรักและความผูกพันรักใคร่ เป็นรากฐานของความสุขในการดำเนินชีวิต ถ้าครอบครัวใดขาดความรัก ความผูกพันต่อกัน ชีวิตในสังคมจะแตกแยกตามลูกถึงแม้ว่าบางครอบครัวอาจได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากครอบครัวเดิมหรือญาติพี่น้อง แต่หลายครอบครัวต้องเผชิญชีวิตตามลำพัง ความสัมพันธ์ต่อกันภายในครอบครัวห่างเหิน มีสภาพ ต่างคนต่างอยู่มากขึ้น โดยมีการทำงาน การประกอบอาชีพของมารดา การเรียน

หนักของลูก สื่อต่างๆ และวัตถุเข้ามาแทนที่ความรักและความผูกพันใกล้ชิดระหว่างสมาชิกซึ่งกันและกัน

7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว

7.1 ความหมายของบรรยากาศในครอบครัว (Home Climate)

บรรยากาศในครอบครัวปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะการเชื่อฟัง บุตรจะอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนของพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ ครอบครัวสมัยก่อนผู้เป็นพ่อแม่จะใกล้ชิดคอยเอาใจใส่ติดตามบุตร แต่บรรยากาศในครอบครัวบุตรมีอิสระมากขึ้น ครอบครัวจะทำหน้าที่ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับบรรยากาศในครอบครัว

นิยม บุญมี (2534 : 32-34) ได้กล่าวถึง บรรยากาศในครอบครัว หมายถึง บรรยากาศในการเลี้ยงดูอย่างมีระเบียบแบบแผน ความผูกพัน ความห่วงใย ความจริงใจต่อกัน ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ ที่สมาชิกประพฤติปฏิบัติต่อกัน ซึ่งจำแนกออกได้ 3 ลักษณะคือ

1. บรรยากาศแบบอัติธิปไตย (Authoritarian) บรรยากาศแบบนี้พ่อแม่จะให้การเลี้ยงดูลูกๆ แบบออกคำสั่งให้ลูกปฏิบัติตาม ซึ่งพ่อทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้หาเลี้ยง มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองภายในบ้าน เป็นผู้วางเป้าหมาย วางกฎเกณฑ์ของครอบครัว ถือเอาความคิดเห็นของตนเป็นสำคัญ ส่วนเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตร ทำงานภายในบ้านทุกชนิด ตลอดจนการปฏิบัติตอบสนองความต้องการของสามีที่จะเป็นภาระหน้าที่รับผิดชอบของฝ่ายแม่บ้านคนเดียวอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่ผู้เป็นพ่อจะเป็นฝ่ายตัดสินใจ หรือบางครั้งเป็นการตัดสินใจร่วมกันของพ่อและแม่เท่านั้น ลูกๆ ไม่มีสิทธิ์ในการตัดสินใจหรือร่วมแสดงความคิดเห็นภายในบ้าน สมาชิกทุกคนภายในบ้านปฏิบัติงานไปตามที่ได้รับมอบหมาย มากกว่าที่จะทำงานด้วยความเห็นใจ ความเข้าใจและความรัก

ผลของการเลี้ยงดูอบรมของครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบอัติธิปไตยนั้น เด็กๆ จะขาดความใกล้ชิด ขาดความอบอุ่น ความมั่นคง ความปลอดภัยทางอารมณ์และจิตใจ และการทำงานที่ต้องคอยปฏิบัติตามคำสั่ง จะทำให้ขาดความคิดริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง แต่อย่างไรก็ตามเด็กๆ ที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบนี้มักจะเป็นเด็กที่มีระเบียบ อ่อนน้อม และเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

2. บรรยากาศแบบตามสบาย (Laissez-faire) บรรยากาศแบบนี้พฤติกรรมของพ่อแม่จะไปคนละทางสองทางตามความชอบของตน ไม่สนใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งความสนใจในตัวบุตรด้วย เมื่อบุตรช่วยเหลือตัวเองได้ก็ปล่อยตามสบาย หน้าที่ในการดูแลมักจะมอบหมายให้เป็นภาระรับผิดชอบของบุคคลอื่นๆ บรรยากาศของครอบครัวแบบตามสบายนั้น พ่อแม่มักจะเชื่อว่า “เด็กจะดีก็ดีเอง เด็กจะชั่วก็ชั่วเอง” จะไม่สนใจเรื่องอบรมสั่งสอนมากนัก ไม่ได้เอาใจใส่และนำว่าอะไรควรหรือไม่ควรทำ มักปล่อยปละละเลยให้ประพฤติก้นตามสบาย เมื่อถึงคราวลงโทษก็มักจะทำรุนแรงบางครั้งเด็กจึงไม่รู้ตัวว่าตัวเองผิดและถูกลงโทษเพราะเหตุใด ถ้าเป็นครอบครัวที่เศรษฐกิจไม่ดี เด็กๆ ก็จะเกิดปัญหาและบางครั้งจะเกิดความรู้สึกว่าบ้านไม่มีความหมาย เด็กๆ จะเชื่อถือความคิดเห็นของเพื่อนฝูงมากกว่าเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อเติบโตขึ้นจึงเป็นภาระให้กับสังคม มักเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย

ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่เชื่อถือว่ามีความยุติธรรม จะมีความรู้สึกว่าตนเองขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ ไม่ค่อยมีโอกาสที่จะได้ฝึกฝนเรียนรู้ในเรื่องคุณธรรมและความดีต่างๆ จะเป็นคนที่ขาดระเบียบ วินัย ไม่มีความขยันหมั่นเพียร ขาดความซื่อสัตย์ แต่ถ้าเป็นครอบครัวที่มีฐานะดี เป็นสังคมชั้นสูง เด็กจะกลายเป็นคนทำอะไรตามใจตนเอง เจ้าอารมณ์ ชอบเที่ยวเตร่ เป็นคนหยิ่งโหยงไม่สนใจอะไรจริงจัง

3. บรรยายภาพแบบเสรีประชาธิปไตย (Democratic) บรรยายภาพในครอบครัวแบบนี้จะพบว่าพฤติกรรมต่างๆ ที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อสมาชิกจะเป็นไปในด้านความรัก ความเข้าใจ ความเห็นใจ ซึ่งกันและกัน หรือที่เรียกว่า “เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน” การตัดสินใจใดๆ ในครอบครัวเกิดจากความเห็นชอบของสมาชิกส่วนใหญ่ในครอบครัว โดยถือเอาความสุขของส่วนรวมเป็นใหญ่ บุตรมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่และมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว มีโอกาสที่จะใช้ความคิดริเริ่มและร่วมตัดสินใจในเรื่องบางอย่าง พ่อแม่สนองความต้องการพื้นฐานของบุตรด้วยความรักความเข้าใจและด้วยความเอาใจใส่ บุตรมีอิสระในการคบเพื่อนโดยอยู่ในสายตาความดูแลของพ่อแม่ เมื่อมีปัญหาช่วยเหลือแก้ไข บุตรที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบเสรีประชาธิปไตย จะเป็นคนที่มีใจกว้าง มีเหตุผล เคารพสิทธิและหน้าที่ของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นนักประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยที่ดีย่อมเกิดจากพื้นฐานภายในครอบครัว ดังคำว่า “ประชาธิปไตยเกิดในบ้านสอนลูกหลานให้มีระเบียบ”

เกติณี เกตอนันต์ (2539 : 45 – 47) ได้กล่าวถึง บรรยายภาพในครอบครัวจะส่งผลต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้

1. บรรยายภาพของการทอดทิ้งหรือปล่อยปละละเลย คือ บรรยายภาพที่มารดาไม่เอาใจใส่ เด็กขาดความใกล้ชิดผูกพันในครอบครัว เลี้ยงลูกตามมีตามเกิด ไม่เห็นว่าลูกมีคุณค่าในครอบครัว ไม่มีแรงกระตุ้นจากมารดา ขาดการให้ความรักความอบอุ่น มีมารดาไม่ได้ใกล้ชิดเหมือนไม่มีซึ่งจะทำให้เด็กไม่มีความพยายามที่จะทำอะไรแข่งกับใคร ไม่สนใจการเรียน เมื่อมีปัญหาไม่รู้จะหันหน้าพึ่งใคร มองชีวิตแบบไร้ความหมาย เหนงาและว่าเหว่

2. บรรยายภาพในครอบครัวที่แตกแยก คือ บรรยายภาพที่สมาชิกในครอบครัวขัดแย้งกัน ผลของการขัดแย้งทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ เมื่อเด็กได้พบการทะเลาะวิวาท ความก้าวร้าวของผู้ใหญ่ การใช้คำรุนแรง การทำให้ข้าวของเสียหาย การทำร้ายซึ่งกันและกัน การไม่ปรองดองกัน ไม่สามัคคีกัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อเด็กมากเป็นการกระทบกระเทือนจิตใจและความรู้สึกของเด็ก ทำให้เด็กเกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมที่แปรปรวน เช่น เจ็บแค้น ไม่สู้ ถดถอย มีความเศร้าซึมไม่มีความสุข และไม่มีหวัง หรือกลายเป็นเด็กก้าวร้าว ขวนขวาท เกะกะ อารมณ์แปรปรวน หงุดหงิดและโกรธง่าย เป็นต้น

3. ครอบครัวที่ช่วยเหลือเด็กมากเกินไป เป็นบรรยายภาพที่มารดาช่วยเหลือเด็กทุกอย่าง หรือเกือบทุกอย่างทำให้ลูกกลายเป็นเด็กไม่รู้จักโต ดินนิสัยไม่ยอมช่วยตัวเอง เกียจคร้าน ไม่มีความรับผิดชอบทำสิ่งต่างๆ ถ้าจะต้องมีคนคอยชี้แนะ แสดงถึงความไม่เป็นตัวของตัวเอง

4. ครอบครัวที่มารดามีอารมณ์รุนแรง คือ มารดาเป็นคนเจ้าอารมณ์ ชอบดุด่า เอาแต่ใจตนเอง ต้องการให้เด็กทำตามที่มารดาต้องการ บางครั้งมีอาการก้าวร้าวรุนแรงด้วยการทำโทษ

4. ครอบครัวที่มารดามีอาการรุนแรง คือ มารดาเป็นคนเจ้าอารมณ์ ชอบดุด่า เอาแต่ใจตนเอง ต้องการให้เด็กทำตามที่มารดาต้องการ บางครั้งมีอาการก้าวร้าวรุนแรงด้วยการทำโทษเด็ก เช่น ตะคอก เข้ายืนตีรุนแรง ทำให้เด็กมีปมด้อย ท้อถอยง่าย ขี้ขลาด หวาดหวั่น เจ็บแค้น ไม่ค่อยพูด ไม่ต่อสู้ เจ็บเหงา ไม่ค่อยมีความมั่นใจ

5. ครอบครัวที่มารดาอบรมให้ลูกมีความรับผิดชอบสูงเกินไป มารดาต้องการให้ลูกทำได้ดังที่ตนหวัง ทำให้เด็กกลัวว่าจะทำอะไรผิดหรือทำไม่ได้ไม่ดีกว่าที่ควร เกิดความกลัวความล้มเหลว บางครั้งไม่กล้าทำสิ่งต่างๆ เลย

นอกจากนี้บรรยากาศในครอบครัวจะมีอิทธิพลด้านลบต่อบุคลิกภาพเด็ก ดังนี้

1. บ้านที่แม่ไม่มีเวลาให้กับลูก เพราะต้องทำงานนอกบ้านนี้ จะทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ไม่เป็นมิตร มีปมด้อย ต่อต้านหรือปฏิเสธ เนียมเมยไม่แยแส เด็กที่ถูกทอดทิ้งจะเติบโตเป็นคนไม่ไว้วางใจใคร ไม่กล้ารักใครและไม่ยอมรับความรักจากผู้อื่น

2. บ้านที่ไม่มีเวลาอยู่กับผู้ใหญ่ที่คอยประคับประคองมากเกินไป เด็กที่มาจากบ้านที่มีบรรยากาศเป็นห่วงเป็นใยเด็กหมดทุกด้าน ทำให้เด็กเห็นแก่ตัว สนใจแต่ตนเองขาดความรับผิดชอบ ทนน้อยเพราะมีคนทำให้หมดทุกอย่าง ขาดความคิดริเริ่ม ไม่กล้าตัดสินใจ

3. บ้านที่แม่เป็นเจ้าระเบียบหรือเข้มงวดจนเกินไป เด็กต้องทำทุกอย่างตามตาราง เวลาไม่มีคำว่าผิด เด็กเหล่านี้มีลักษณะต้องการให้สังคมยอมรับ เป็นคนที่ระมัดระวังในการกระทำมากเกินไป จู้จี้และพิถีพิถัน

4. บ้านที่แม่ขาดความคงเส้นคงวาในระเบียบวินัย เด็กจะทำอะไรก็ได้ ทำให้เด็กเป็นคนที่มีความเปลี่ยนแปลงเสมอๆ ไม่สามารถปกครองตนเองและตัดสินใจไม่ได้เมื่อเผชิญปัญหา

5. บ้านที่แม่เคร่งครัดต่อศีลธรรม เด็กจะต้องปฏิบัติตามศาสนาวินัยและประเพณีอย่างเคร่งครัด จะทำให้เด็กเข้มงวดในการคบเพื่อนต่างเพศ ขลาดอาย หวาดกลัว โดยเฉพาะการไม่ปฏิบัติตามศาสนาวินัยหรือประเพณีในสังคม

6. บ้านที่มีแม่มีการขัดแย้งกันหรือมีการแข่งขันกันสูง บรรยากาศในบ้านพ่อแม่จะอบรมลูกคนละแบบ ทำให้เด็กเกิดความสับสน ส่งผลให้มีบุคลิกภาพดังนี้ โลภมาก เอาเปรียบ ฉวยโอกาส ขี้สงสัย หวาดระแวง และมีความวิตกกังวลเสมอ

นิภา นิธยาน (2530 : 177 – 178) ได้กล่าวถึงไว้ บรรยากาศในครอบครัว ดังนี้

1. บรรยากาศของความรักและความเข้าใจอันดีต่อกันภายในครอบครัว เป็นที่ยอมรับว่าบรรยากาศของการข่มขู่ เข้มงวด หรือลงโทษ จะก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพจิตของเด็ก เด็กจะสะสมความเครียด ความกดดันนี้ไว้ในใจจนกลายเป็นคนที่มีจิตใจแข็งกระด้าง ยากที่จะรักและเป็นมิตรกับผู้อื่น ส่วนเด็กที่เติบโตมาในบรรยากาศของความรักและสัมพันธ์ภาพที่ดีของบุคคลในครอบครัว ย่อมได้รับความรู้สึกอบอุ่น มั่นคง และปลอดภัย เขาจะพัฒนาเป็นคนที่มีความมั่นใจเข้มแข็ง อบอุ่น สามารถให้ความรักและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีแก่บุคคลอื่นได้

2. บรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย บิดามารดาที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตยให้สิทธิแก่เด็กภายในขอบเขตที่เหมาะสม โดยสอนให้เด็กรู้จักเคารพในสิทธิส่วนบุคคล

ทั้งนี้การที่บิดามารดาให้อิสระอย่างเหมาะสมในเรื่องสิทธิส่วนบุคคลแก่เด็กย่อมเป็นการสอนเด็กให้เรียนรู้ที่จะเคารพสิทธิของผู้อื่น รวมทั้งรู้จักเคารพตนเองไปในตัว ซึ่งจะนำไปสู่คุณลักษณะที่ดี เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น

3. ความสามัคคีกลมเกลียวปราศจากความขัดแย้ง การกระทบกระทั่งกันระหว่างพี่น้องหรือกับบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวเป็นเรื่องธรรมดา และจะคืนสภาพปกติในไม่ช้า ผู้ใหญ่ควรตั้งอยู่ในความยุติธรรม สอนลูกให้ใช้เหตุผลเข้าหากันแทนการใช้อารมณ์ จะช่วยให้ลูกเรียนรู้แบบแผนที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

4. บรรยากาศของการมีส่วนร่วม การที่พ่อแม่มีเวลาคลุกคลี พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว นอกจากจะสร้างบรรยากาศอบอุ่น ราบรื่น สนุกสนาน เป็นกันเองและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ยังเป็นการฝึกทักษะในการทำสิ่งต่างๆ นับเป็นการเรียนรู้แบบแผนการกระทำของผู้ใหญ่ไปในตัวด้วย

5. ความสนใจและใส่ใจในตัวเด็ก ความสนใจของบิดามารดาต่อตัวเด็ก เด็กจะรู้สึกอบอุ่นใจและมีความสุข เด็กจะพัฒนาความรู้นั้นคงปลอดภัย ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการควบคุม หรือดูว่า แต่พ่อแม่จะทำตัวเป็นผู้ช่วยเหลือและเพื่อนที่ดีของเด็ก

6. การปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่เด็ก การที่พ่อแม่มอบหมายงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ให้เด็กทำ ปล่อยให้เด็กรับผิดชอบด้วยตนเอง ฝึกให้รู้จักตัดสินใจด้วยตนเองโดยพ่อแม่ช่วยแนะแนวทางให้บ้าง จะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่เด็กได้

7. การถ่ายทอดแบบอย่างที่ดี เด็กจะเรียนรู้แบบแผนการปรับตัวจากบิดามารดา ถ้าบิดามารดาปรับตัวไม่ดี เด็กย่อมเรียนรู้แบบแผนการปรับตัวที่ไม่ดีตามไปด้วย เช่น เด็กจะมีอารมณ์ขุ่นมัว เศร้าหมอง หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย ชอบเกะกะก้าวร้าว ขี้อิจฉา เคียดแค้นในใจ ขาดความเป็นตัวของตัวเอง เข้าสังคมยาก และขาดเหตุผล ดังนั้นพ่อแม่ที่ดีจึงควรปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองเพื่อให้ลูกได้เรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมที่ดี เช่น การทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใส แก้ปัญหาการใช้เหตุผล มองผู้อื่นในแง่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ยึดถือความเห็นของตนเองเป็นใหญ่ ไม่หุยมหิมนในเรื่องเล็กน้อยไร้สาระซึ่งจะนำมาสู่ความขัดแย้ง เป็นต้น

8. การให้ความรู้เรื่องเพศและการปลูกฝังที่ดีในเรื่องนี้ พ่อแม่ที่ปรับตัวได้ดีในด้านความสัมพันธ์ทางเพศ และมีความรู้สึกที่ดีต่อชีวิตการครองเรือนย่อมช่วยให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ ได้ที่ละเล็กละน้อยและค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติ นอกจากนี้พ่อควรทำตัวเป็นต้นแบบในการเรียนรู้บทบาทของเพศชายให้แก่ลูกชาย ส่วนแม่ก็จะเป็นต้นแบบในการเรียนรู้บทบาทของเพศหญิงให้แก่ลูกสาว กระบวนการนี้ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เรียกว่า “ขบวนการเทียบตนกับแบบ” (Identification) ซึ่งหมายถึงขบวนการที่เด็กจะค่อยๆ รับเอารูปแบบจากพ่อหรือแม่เพศเดียวกันกับตน อย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยไม่รู้ตัว ทั้งท่าทาง พฤติกรรมการแสดงออกทางด้านนึกคิด อารมณ์และค่านิยมต่างๆ

9. การให้อิสระตามสมควร พ่อแม่ที่ดีควรปรับปรุงวิธีการปฏิบัติต่อลูก จากที่เคยชินกับการให้คำแนะนำ การใช้อำนาจหรือการปกป้องดูแลเด็กมากเกินไป พ่อแม่ที่ฉลาดไม่ควรใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด ซึ่งทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณไม่มีสิทธิที่จะทำอะไรแบบผู้ใหญ่ โดยเฉพาะกับลูกวัยรุ่น

ซึ่งกำลังมีการเปลี่ยนแปลงมากทางด้านร่างกาย อารมณ์ และมีความต้องการเข้าหุ้พวกกับเพื่อน รุ่นราวคราวเดียวกันสูง พ่อแม่ที่มีความวิตกกังวลสูง มักห้ามปราม กำจัดสิทธิเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ เรื่องส่วนตัวของเด็กมากเกินไปจนเด็กไม่พอใจ เป็นปฏิปักษ์ต่อการกระทำของพ่อแม่ ซึ่งความไม่ เข้าใจกันระหว่างพ่อแม่กับลูกจะทำให้เด็กเสียสุขภาพจิต มีอารมณ์ก้าวร้าวรุนแรงมากขึ้น

10. บรรยากาศของความปรองดองกันของพ่อแม่ พ่อแม่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งใน ครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ปรองดองกันหรืออยู่ในสภาพบ้านแตก พ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งแยกทางไป สภาพบ้านที่มีปัญหาสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่ย่อมทำให้สมาชิกในครอบครัวขาดความสุข ขาด ความมั่นคงปลอดภัย มีความเครียดและความกดดันในจิตใจสูง และอาจเป็นสาเหตุให้เด็กมี พฤติกรรมที่เป็นปัญหาทั้งต่อตนเองและต่อสังคม

นวลศิริ เปาโลหิตย์ และคณะ (กนิษฐา ไทเดชะวัฒน์. 2531 : 39 ; อ้างอิงจาก นวลศิริ เปาโลหิต. 2520 : 197-199) ได้อธิบายไว้ว่า บรรยากาศของบ้านหรือความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัวระหว่างบิดามารดา หรือบิดามารดากับบุตรจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางอารมณ์ บุคลิกภาพ การปรับตัว และจริยธรรมของเด็กนั่นคือ เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศดี ก็จะมีความรู้สึกที่ดี มีพฤติกรรมที่ดีและปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ แต่ถ้าเด็กมาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศแตกแยก ก็ จะทำให้เด็กมีความขัดแย้งกับผู้คน เกิดความก้าวร้าว หวาดระแวง และไม่สามารถปรับตัวเข้ากับ บุคคลอื่นๆ ในสังคมได้

ปรีชา คัมภีรปรกรณ์ (2532 : 61-62) ได้กล่าวไว้ว่าบรรยากาศในครอบครัว แม่ที่เป็น ประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นของลูกจะทำให้ลูกมีความอบอุ่น กล้าแสดงความคิดเห็น ลูกก็มี ความสุข รักครอบครัว พฤติกรรมที่แสดงออกก็จะเป็นพฤติกรรมไปในทางที่ดี ตรงข้ามกับครอบครัว ที่เลี้ยงดูลูกอย่างเข้มงวด เต็มไปด้วยกฎระเบียบต่างๆ ลูกก็มีพฤติกรรมไปในทางเก็บกด ไม่พยายาม แสดงความคิดเห็น หลีกหนี ไม่ยอมพบหน้าแม่ เมื่อครอบครัว จนบางครั้งอาจคบเพื่อนเกร เซพยา เซพติดก็เป็นไปได้

7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว

7.2.1 งานวิจัยในประเทศ

วราภรณ์ รักวิจัย (พิษณุพร รุโจปการ. 2541 : 53 ; อ้างอิงจาก วราภรณ์ รักวิจัย. 2529 : 1 – 9) พบว่า บิดาสร้างบรรยากาศภายในบ้านให้เป็นความสัมพันธ์เป็นไป ด้วยความรักและความอบอุ่น และเป็นประชาธิปไตย บุตรจะเป็นคนเปิดเผย เป็นตัวของตัวเอง มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ เชื่อมั่นในตนเอง ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นได้ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ ส่วน การเลี้ยงดูแบบถนอมมากเกินไป หรือให้ความคุ้มครองจะทำให้เด็กมีลักษณะเอาแต่ใจตนเอง ขาดความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเองต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่สามารถที่จะแก้ไข ปัญหาด้วยตนเองได้

น้อยนภา สินธุบดี (2530 : ก – ข) ได้ทำการศึกษาเรื่องอิทธิพลของดิสโทเรช ที่มีต่อเยาวชนวัยรุ่น ศึกษากรณีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกองการมัธยม

กรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ผลักดันให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสนใจหรือใช้บริการของสถานดิสโกเธค ได้แก่ ปัจจัยทางด้านครอบครัว กล่าวคือ การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองขาดความเอาใจใส่ มีภาระกิจมากเกินไป มีความขัดแย้งต่อกัน หรือรักลูกไม่เท่ากัน ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุตรหลานเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กวัยรุ่นหาทางออกไปเที่ยวเตร่นอกบ้าน มีการคบเพื่อนและชักจูงไปเที่ยวสถานดิสโกเธค

8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับความสนใจทางสังคม (Social Interest)

แอ๊ดเลอร์ (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2533 : 38 ; อ้างอิงจาก Adler : 1982. *Personality Theories*.) มีความเชื่อว่า มนุษย์มีความปรารถนาผูกพันกับบุคคลอื่นๆ ตั้งแต่เกิด ความสนใจทางสังคมเป็นสัญชาตญาณความพึงพอใจหรือความไม่พึงพอใจที่ได้รับจากสัมพันธภาพกับผู้อื่น ในสังคมเป็นสิ่งกำเนิดสุขทุกข์ ความสำเร็จความล้มเหลวในชีวิตของบุคคลและบุคลิกลักษณะ การให้ความสนอกสนใจกับสังคมแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นทางออกหรือทางชดเชยปมด้อยในแง่หนึ่งของบุคคลด้วย

วันดี ระเจริญ (2535 : 129) กล่าวว่า ความสนใจสังคม เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด การได้มีการส่งเสริมด้วยการแนะนำและให้ความรู้ที่เหมาะสม จะทำให้บุคคลรู้จักสร้างสัมพันธภาพกับสังคมและบุคคล

ความสนใจทางสังคม ซึ่งได้ศึกษาจากเอกสารและให้สอดคล้องกับการค้นคว้าผู้วิจัย ได้แบ่งความสนใจทางสังคมเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ตำแหน่งของตนเองทางสังคม
2. ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน
3. การให้ความช่วยเหลือสังคม

8.1 ตำแหน่งของตนเองทางสังคม

บทบาททางสังคม มีความหมายจากคำว่า “ตำแหน่ง” ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่บุคคลพึงกระทำ หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมของตนเองในการดำรงอยู่ในสังคม โดยแบบแผนดังกล่าวสืบเนื่องและเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมที่สังคมคาดหวังหรือกำหนดไว้ (พินิจพร รุโจปการ. 2541 : 38 – 39)

แอลพอร์ต (Allport. 1967 : 38 - 39) กล่าวว่า การแสดงบทบาทขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาท คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติ โดยที่บทบาทนั้น สังคมจะเป็นตัวกำหนด ให้เป็นไปตามสถานภาพที่บุคคลนั้นดำรงอยู่
2. อัตมโนทัศน์ของบทบาท คือ การที่บุคคลรับรู้และคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไร ซึ่งบุคคลจะรับรู้ได้มากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับเป้าหมายของชีวิต ค่านิยมและประสบการณ์ของบุคคล และอาจจะสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้

3. การยอมรับบทบาท คือ การยอมรับที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลพิจารณาแล้วว่า บทบาทนั้นมีความสำคัญต่อตนเอง และเกิดความขัดแย้งกับสังคมน้อยที่สุด

4 การปฏิบัติตามบทบาท คือ การปฏิบัติตามบทบาทของบุคคล จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความเข้าใจ การรับรู้ และการยอมรับในบทบาท การแสดงบทบาทของบุคคลต้องอาศัยความสามารถพิเศษ ในการรับรู้ และเข้าใจในบทบาทแต่ละบทบาท

8.2 ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

เมอร์เรย์ (Murry. 1989 : 116) ได้กล่าวว่า ความต้องการสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่น (Need for Affiliation) เป็นความต้องการที่จะทำให้ผู้อื่นรักใคร่ ต้องการรู้จักหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต้องการเอาอกเอาใจ มีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง พยายามสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น (อัศวิน หนูจ้อย. 2538 : 7 - 8)

ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ได้แก่

8.2.1 ความสัมพันธ์ของมารดา และบุคคลอื่นๆ ในครอบครัว ในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกัน เช่น การเย็บเยียน การแบ่งเบากภาระ การมีความเข้าใจและการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

8.2.2 ความสัมพันธ์กับเพื่อน ได้แก่ การมีเพื่อนสนิทที่มีความสนใจต่อสิ่งเดียวกัน การให้ความรัก ความไว้วางใจ การช่วยเหลือสนับสนุนและการเป็นผู้นำที่ดี (จूरรัตน์ ชุ่มอิม. 2537 : 20)

8.3 การทำงานช่วยเหลือสังคม

การทำงานช่วยเหลือสังคม หมายถึง การเข้ามีส่วนร่วมในทุกโอกาส ทุกกิจกรรม หรือบางโอกาส บางกิจกรรม ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการทางด้านกิจกรรมในสังคมหรือชุมชน ได้แก่

8.3.1 กิจกรรมที่ให้ความช่วยเหลือหรือส่งเสริมบุคคลอื่น อาทิ กลุ่มอาสาสมัคร หรือการให้ความช่วยเหลือที่กระทำเป็นการส่วนตัว เช่น ประชานชุมชน กรรมการชุมชน เป็นต้น

8.3.2 กิจกรรมในท้องถิ่นและในหน่วยงานของรัฐ อาทิ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การมีอิสระในความคิดทางการเมือง สังคมและการนับถือศาสนา

8.3.3 กิจกรรมด้านการพัฒนาเด็ก อาทิ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

8.3.4 กิจกรรมการพัฒนาอาชีพและรายได้ อาทิ การส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม การส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร

8.3.5 กิจกรรมด้านการพัฒนาท้องถิ่น อาทิ ด้านการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมชุมชน การพัฒนาโครงสร้างปัจจัยพื้นฐาน

เมอร์เรย์ (Murry. 1989 : 117.) ได้กล่าวถึงความต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือต่อบุคคลอื่น (Need for Nurturance) เป็นความต้องการที่มีส่วนในการทำกิจกรรมกับบุคคลอื่น โดยให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือให้ความช่วยเหลือให้บุคคลอื่นพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ

8.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจทางสังคม

8.4.1 งานวิจัยในประเทศ

ถนัด ม่วงมณี (2526 : 17 - 39) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในงานการศึกษาออกโรงเรียน ในท้องที่อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สตรีที่มีอายุน้อย มีส่วนร่วมในงานการศึกษาออกโรงเรียนมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก สตรีที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมในการงานการศึกษาออกโรงเรียนมากกว่าสตรีที่มีรายได้ต่ำ สตรีที่สมรสแล้วมีส่วนร่วมในการงานการศึกษาออกโรงเรียนมากกว่าสตรีโสด สตรีที่มีความเข้าใจในงานการศึกษาออกโรงเรียนโรงเรียนมากกว่าสตรีที่ไม่เข้าใจ และสตรีที่มีความพอใจในงานการศึกษาออกโรงเรียน มีส่วนร่วมมากกว่าสตรีที่ไม่พอใจในงานการศึกษาออกโรงเรียน

บัญชา แก้วสอง (2531 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบทางสังคม จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา ผลการวิจัยปรากฏว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือน วัดในด้านปริมาณระดับความเข้มและประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาขั้นตอนต่างๆ ไม่แตกต่างกัน แต่พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของหัวหน้าครัวเรือนแตกต่างกันตามคุณลักษณะของบุคคล เป็นผู้ชาย มีระดับการศึกษาสูง มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดี มาจากครอบครัวขนาดใหญ่ เข้าร่วมโครงการพัฒนามากกว่าผู้ที่เป็นผู้หญิงมีระดับการศึกษาต่ำ มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมด้อย มาจากครอบครัวขนาดเล็ก

9. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

9.1 ความหมายของการให้คำปรึกษา

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529 : 124) กล่าวว่า การให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการของช่วยเหลือ และในกระบวนการนี้จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพของการช่วยเหลือระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และได้รับการฝึกฝนมาและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้นเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติความรู้สึก ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ ในวิถีทางที่ดีขึ้นและสามารถวางแผนโครงการในอนาคตของตนเอง

เจียรนัย ทรงชัยกุล (2529 : 373) กล่าวว่า การให้คำปรึกษา คือ กระบวนการช่วยเหลือซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ร่วมมือกันระหว่างบุคคลอย่างน้อย 2 คน ได้แก่ ผู้ให้บริการปรึกษา ซึ่งเป็น

มีความทุกข์ใจและต้องการความช่วยเหลือ เพื่อที่เขาจะมีความเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น มีทักษะและความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมและดำเนินชีวิตด้วยความสุข

พรรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสง (2535 : 106) กล่าวว่า การให้คำปรึกษา หมายถึง กระบวนการที่จะช่วยให้ผู้ประสบปัญหา สามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง รู้จักและเข้าใจตนเอง ได้เป็นอย่างดี สามารถเป็นผู้นำแห่งตนเองได้ และสามารถวางแผนทางของชีวิตในอนาคตได้ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ และมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากความหมายของการให้คำปรึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การให้คำปรึกษา หมายถึง กระบวนการการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษารู้จักเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองและเข้าใจ สิ่งแวดล้อม สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ของตนได้อย่างเหมาะสม นำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างเหมาะสมและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

9.2 ความหมายของการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529 : 179) ได้กล่าวถึง การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลว่า การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เป็นสัมพันธภาพของการช่วยเหลือส่วนบุคคลระหว่างผู้ให้คำปรึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม สามารถแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญ อยู่และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เจียรนัย ทรงชัยกุล (2529 : 407) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลว่า เป็นการให้คำปรึกษาที่ผู้ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ขอรับคำปรึกษา โดยให้การปรึกษาเป็นการ ส่วนตัวแก่บุคคลเฉพาะรายในแต่ละครั้ง เพื่อให้เขาสามารถเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น สามารถวางแผนโครงการชีวิตของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่

วัฒนา พชรวานิช (2531 : 152) กล่าวถึง การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลว่า เป็นการช่วยผู้ประสบปัญหาให้สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง เป็นผู้นำแห่งตนเข้าใจตนเอง วางแผนชีวิตในอนาคต สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

9.3 จิตวิทยาารายบุคคลของแอดเลอร์ (Individual Psychology : Alfred Adler)

(วันดี ระเจริญ. 2535 : 128 –132)

แอดเลอร์ เน้นว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากแรงกระตุ้นเกี่ยวกับความต้องการทางสังคม เนื่องจากความต้องการพื้นฐานของบุคคล คือ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เชื่อว่า การที่ทารกเกิดมาได้มีปะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการเรียนรู้กฎเกณฑ์และขอบเขตของสังคม ประสบการณ์ที่เด็กได้สังเกตและเลียนแบบจากครอบครัวจะพัฒนาขึ้นเป็นเจตคติ ความเชื่อ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล

โครงสร้างทฤษฎีบุคลิกภาพเนื่องจากทฤษฎีของ แอดเลอร์ เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคม ดังนั้น ทฤษฎีบุคลิกภาพของเขาจึงประกอบไปด้วยแนวคิดสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อในสิ่งที่ไม่มีความหมาย (Fictional finalism) พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการกระตุ้น จากความเชื่อในสิ่งที่ลึกลับ ไม่มีตัวตน
2. การแสวงหาอำนาจ (Striving for superiority) พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากความก้าวร้าว ซึ่งมีรากฐานจากความต้องการแสวงหาอำนาจ เป็นความทะเยอทะยานในการสร้างปมเด่น เพื่อสร้างความรู้สึกว่าคุณสามารถควบคุมคนอื่นได้ บุคคลแต่ละคนจะมีวิธีการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในด้านอำนาจที่แตกต่างกันตามแบบฉบับของตนเอง
3. ปมด้อย - การชดเชย (Inferiority feeling and compensation) พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากความพยายามพัฒนาตนเอง เพื่อที่จะเอาชนะปมด้อยที่ตนเองมีอยู่
4. ความสนใจทางสังคม (Social interest) เป็นสิ่งติดตัวมาแต่เกิด การได้รับการส่งเสริมด้วยการแนะนำและให้ความรู้ที่เหมาะสม จะทำให้บุคคลรู้จักสร้างสัมพันธภาพกับสังคมและบุคคล
5. รูปแบบของการดำเนินชีวิต (Style of life) มนุษย์ทุกคนจะมีวิธีการดำเนินชีวิตให้บรรลุความมุ่งหวังแตกต่างกันไป
6. การสร้างสรรค์ตน (Creative self) แต่ละบุคคลจะพยายามพัฒนาความสามารถพิเศษของตนขึ้นมา เพื่อชดเชยความบกพร่อง แต่บางรายที่ไม่สามารถทำได้จะเป็นบุคคลที่มีปัญหาทางบุคลิกภาพต่อไป

10. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว

10.1 ความหมายของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว (Single Parent)

กนิษฐา ไทเดชะวัฒน์ (2531 : 6) ได้กล่าวว่า ครอบครัวที่มีเฉพาะมารดา (Single Parent) หมายถึง ครอบครัวที่มารดาเพียงคนเดียวเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากการหย่าร้างหรือเป็นหม้ายเพราะสามีเสียชีวิต หรือแยกย้ายกันอยู่

เมธินันท์ ภิณูชน (2541 : 4) ได้อธิบายว่า ครอบครัวที่มีพ่อแม่เพียงคนเดียว (Single - parent family) ประกอบด้วยพ่อหรือแม่ทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัวเพียงคนเดียว อาจเกิดจากสามีหรือภรรยาตายจากไปหรือหย่าร้างหรือถูกทอดทิ้งไป

เกศินี เกตอนันต์ (2539 : 48) ได้อธิบายว่า ครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว (Single Parent) หมายถึง ครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว หรือครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว อาจเกิดจากการหย่าร้าง หรือเป็นหม้ายเพราะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตไปหรือแยกกันอยู่

ตรีสุข ชงไชย (2540 : 7) ได้อธิบายว่า ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยลูกและพ่อ หรือแม่ที่ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกตามลำพัง เนื่องจาก

คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต หย่าร้างหรือแยกทางไป หรือหญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่ได้แต่งงาน และไม่มีฝ่ายชายรับผิดชอบ

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว หมายถึง สตรีที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีสถานภาพสมรสจากการหย่าร้าง ม่าย เนื่องจากสามีเสียชีวิตแยกกันอยู่ ถูกทอดทิ้งและหายสาบสูญ

10.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้าง

สุภาพรณ โคตรจรัส (เกติณี เกิดอนันต์. 2539 : 50) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้าง ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้าง	อัตราการหย่าร้าง
1. ภูมิหลังทางครอบครัว	มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าในคู่สมรสที่มาจากครอบครัวที่ไม่มีความสุขหรือบิดามารดาหย่า
2. ระยะเวลาของการเป็นคู่รัก	มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าในคู่สมรสที่รู้จักกันในระยะสั้น
3. อายุเมื่อเริ่มชีวิตสมรส	มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าในคู่สมรสที่แต่งงานเมื่อยังอยู่ในวัยรุ่น
4. ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษายังต่ำเท่าใดอัตราการหย่าร้างยิ่งเกิดขึ้นสูงเท่านั้น
5. สถานะทางอาชีพ	มีอัตราการหย่าร้างสูงในคู่สมรสที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ
6. ศาสนา	มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าในคู่สมรสที่ไม่เคร่งหรือไม่นับถือศาสนา

10.3 ครอบครัวที่มีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว (Single Mother)

จากการศึกษา เกี่ยวกับครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว โดยมีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัว ได้ระบุถึงสิ่งน่าวิตกสำหรับคนในกลุ่มนี้ว่า (ตรีบุษ ธงไชย. 2540 : 12 - 14)

1. ครอบครัวที่มีมารดาเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว ประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจมากที่สุดเกือบจะครึ่งหนึ่งของครอบครัว ที่มีลักษณะดังกล่าว มีความยากจน ใช้ชีวิตอยู่ด้วยการได้รับการสงเคราะห์จากองค์กรช่วยเหลือทั้งภาครัฐและเอกชน และเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการใช้ชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยากจน

2. เกิดผลกระทบต่อเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย - จิตใจและสังคมในเรื่องที่ขาดบิดา

3. ขาดนโยบายในการช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะดังกล่าวของรัฐบาลและเอกชนที่มีทิศทางการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน

สำหรับในส่วนของประเทศไทย จากรายงานการศึกษาและวิจัยจากแหล่งต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาที่นำไปสู่การถูกระงับการดูแลและพฤติกรรมเบี่ยงเบน สาเหตุสำคัญได้แก่ สถาบันครอบครัวที่มีลักษณะครอบครัวแตกแยกในรูปการหย่าร้าง แยกกันอยู่ หรือทิ้งฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เป็นเหตุให้มีหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ซึ่งเป็นสาเหตุหลักร่วมกับสาเหตุอื่นๆ เช่น ปัญหาสมาชิกในครอบครัวติดยาเสพติด และการขาดความรักและความผูกพันภายในครอบครัว เป็นต้น

10.4 ครอบครัวที่มีบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว (Single Father)

ครอบครัวลักษณะดังกล่าว มีสาเหตุเหมือนกับครอบครัวที่มีมารดาเพียงคนเดียว ถึงแม้กลุ่มครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงดูเพียงคนเดียวจะเพียงเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ก็มีความโน้มเอียงมากขึ้น

ทอมสัน และกอลลา (Thomson and Gongla : 1983.) เสนอแนะว่าสาเหตุที่ครอบครัวที่มีบิดาเพียงคนเดียวเพิ่มขึ้นมาก มาจาก

1. ผู้ชายมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต (life style) จากเดิมที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเพียงอย่างเดียว มาเป็นผู้ดูแลครอบครัวและลูกๆ ด้วย
2. ผู้ชายมีความชอบในการที่จะเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรเพียงอย่างเดียว (โดยไม่มีภรรยา) มากกว่าในอดีต
3. ในกลุ่มที่ขอบุตรมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมมีจำนวนเพิ่มขึ้น แสดงถึงผู้ชายยอมรับในการทำหน้าที่เป็นพ่อมากขึ้น
4. ครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับที่สูงกว่าครอบครัวที่มีมารดาเลี้ยงดูเพียงคนเดียว ดังนั้นความพึงพอใจและแหล่งช่วยเหลือครอบครัวจึงมีมากกว่า
5. ผลการวิจัยเปรียบเทียบเรื่องการเลี้ยงดู ที่มีประสิทธิภาพของบิดากับมารดาที่ต้องเลี้ยงดูเพียงคนเดียวไม่มีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้ชายมีความสนใจในการทำหน้าที่เป็นบิดาเพียงคนเดียวได้ เพิ่มขึ้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีผลกระทบต่อเจตคติ ค่านิยม รวมถึงแนวคิดของบทบาทในแต่ละเพศจากเดิมที่ชายเคยเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว และหญิงเป็นแม่บ้านทำหน้าที่เป็นภรรยาและมารดาลูก ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนในกลุ่มครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว ได้แก่ เรื่องฐานะทางเศรษฐกิจที่มักจะอยู่ในระดับสูง และมีความสามารถในการซื้อของ ใช้จ่าย และการบริการต่างๆ ภายในบ้านให้แก่ลูกๆ ได้มากกว่าครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว การศึกษาปัจจุบันยังพบว่าเจตคติและค่านิยมของเพศชายในปัจจุบันได้ยอมรับถึงบทบาทในการเป็นผู้ดูแลบ้านเรือน (housekeeping) ซึ่งเดิมเคยเป็นบทบาทของเพศหญิงมากขึ้น ทั้งนี้โดยได้รับการช่วยเหลือจากเด็กๆ ร่วมด้วย ทั้งๆ ที่การเลี้ยงดูเด็กๆ ไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของฝ่ายชาย บางครั้งมันจึงเป็นการยากที่พวกเขาจะแบ่งเวลามาปฏิบัติภารกิจดังกล่าว แต่ในกลุ่มครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงดูเพียงคนเดียวก็ยังรู้สึก ประสบความสำเร็จ และพอใจกับบทบาทใหม่นี้

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงดูเพียงคนเดียว ยังมีน้อยมาก จึงทำให้ไม่สามารถสรุปถึงผลกระทบและปัญหาในครอบครัวดังกล่าวได้ชัดเจนผลกระทบที่มีต่อครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเลี้ยงดูเพียงคนเดียว จึงมักจะเป็นการศึกษาในกลุ่มครอบครัว

10.5 ผลกระทบที่มีต่อครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเลี้ยงดูเพียงคนเดียว

1. ผลกระทบทางด้านบทบาทภายในครอบครัวที่มีมากเกินไป (Role overload)

การที่หัวหน้าครอบครัวต้องทำหน้าที่เป็นทั้งบิดาและมารดาในเวลาเดียวกัน ก่อให้เกิดความเครียดในการดูแลอบรมเลี้ยงดู สั่งสอน แก่สมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังต้องทำหน้าที่ ชดเชยต่อความต้องการที่ซับซ้อน ทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม ทดแทนให้แก่บิดาหรือมารดาที่หายไป แก่ลูก ซึ่งถือว่าเป็นความยุ่งยากและเป็นความสิ้นเปลืองของการทำหน้าที่ของผู้ปกครอง

ฮีเธอร์ริงตัน และคณะ (Hetherington. 1977 : 98 -105) กล่าวว่า ชายที่หย่าร้างและต้องดูแลลูกๆ โดยปราศจากภรรยาจะมีปัญหาในเรื่องการจัดการภายในบ้าน ซึ่งเคยเป็นงานที่ภรรยาเคยทำมาก่อน รวมไปถึงบทบาทภายในบ้าน และการปรับตัวกับงานประจำภายในบ้านโดยจะประสบปัญหาอย่างมากในช่วง 1 ปีแรก และมีแนวโน้มลดลงในปีที่สองหลังจากการหย่าร้าง

ในส่วนของผู้หญิง หลังการหย่าร้างต้องทำงานหนักมากขึ้น ทั้งภาระหน้าที่ภายในบ้าน และนอกบ้าน ล้วนส่งผลให้เกิดความเครียดมากขึ้น ประสิทธิภาพในการดูแลบุตรก็ลดลงไปกว่าเดิม

2. ผลกระทบต่อภาระหน้าที่การหาเลี้ยงครอบครัว (Economic hardships)

การที่ต้องกลายเป็นผู้นำครอบครัว และหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว เป็นผลให้ผู้นำครอบครัวต้องพยายามอย่างมากเพื่อหาเลี้ยงให้ได้เพียงพอ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับลูก ผู้นำครอบครัวมักจะเกิดความรู้สึกว่า ไม่สามารถหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวอย่างเพียงพอได้และลูกๆ วัยรุ่นมักรู้สึกว่าพวกเขามีภาวะไม่เท่าเทียมกับกลุ่มเพื่อนๆ ในฐานะทางการเงิน (ในรายที่หย่าร้างและมีผลกระทบมากกว่าเดิม) การแยกครอบครัว เป็นผลให้จากเดิมที่คู่สมรสหาเงินใช้จ่ายภายใน 1 ครัวเรือน กลายเป็นเหลือผู้นำที่ต้องหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว เป็นผลให้ต้องหารายได้มากขึ้นเพื่อทดแทนรายรับที่สูญเสียไป ถึงแม้ว่ารายได้โดยเฉลี่ยของคู่สมรสแต่ละคนจะยังเท่าเดิม

นอกจากความเครียดที่เกิดขึ้นจากการพยายามที่จะหารายได้เพิ่มขึ้นการพยายามทำงานเพื่อหารายได้มากขึ้น ยังมีผลกระทบต่อสุขภาพจากการพักผ่อนไม่สม่ำเสมอ การมีกิจกรรมกับลูกๆ ที่ลดลง ส่งผลให้เกิดการขาดความสนใจ ใส่ใจกับบุตรได้มากขึ้น

3. ผลกระทบจากการที่ถูกสังคมทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว (Social isolation)

จากภาระหน้าที่ที่หนักหน่วงในการหาเลี้ยงครอบครัวของหัวหน้าครอบครัว เป็นผลให้ไม่มีเวลาในการที่จะนำครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมทางสังคมได้ เหมือนกับครอบครัวปกติ ทั่วๆ ไป รวมไปถึงการไม่แน่ใจ และลังเลของครอบครัว ในการที่จะสร้างสัมพันธ์ภาพกับสังคมที่โดยมากสังคมยังไม่เปิดกว้างสำหรับครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเลี้ยงดูเพียงคนเดียว โดยเฉพาะ ครอบครัวที่มีสาเหตุมาจากการหย่าร้าง การแยกจากกัน และการตั้งครมภ์โดยไม่ได้ แต่งงาน Bohannon กล่าวว่า "การสูญเสียมิตรภาพในกลุ่มครอบครัวที่มีสาเหตุจากการหย่าร้างนั้นเป็น

เพราะว่าสังคมมีแนวโน้มที่จะรวมกลุ่มกันเฉพาะกลุ่มคนที่อยู่ในครอบครัวปกติที่มีทั้ง บิดาและมารดา ส่วนกลุ่มครอบครัวที่มีการหย่าร้างจัดเป็นกลุ่มที่ผิดปกติในการที่จะนำมารวมกลุ่มสังคม ดังนั้น จึงเป็นผลให้กลุ่มครอบครัวดังกล่าว ต้องสูญเสียการติดต่อกับสังคมและขาดแหล่งช่วยเหลือจากสังคม เมื่อเทียบกับก่อนเกิดภาวะการหย่าร้างภายในครอบครัว

4. ผลกระทบที่เกิดจากความรู้สึกสูญเสีย และความเศร้าโศก (Feelings of loss and grief) หย่าร้าง การแยกจากกัน หรือการตั้งครมโดยมิได้แต่งงาน ล้วนแต่เคยประสบภาวะการสูญเสียมาแล้วทั้งสิ้น จึงเป็นเรื่องปกติที่ความรู้สึกสูญเสียและเศร้าโศกมักเกิดขึ้นในครอบครัวดังกล่าว นอกจากนี้การสูญเสียอื่นๆ ที่ได้รับผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ต้องลดลง และการขาดแหล่งช่วยเหลือจากสังคม ล้วนส่งผลต่อความรู้สึกทางจิตใจของครอบครัว ทั้งสิ้น หากภาวะดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไข ก็อาจเป็นผลให้เกิดภาวะซึมเศร้า (Depress) ต่อสมาชิกในครอบครัวได้

10.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวมีไม่มากนัก ผู้วิจัยสามารถรวบรวมเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

10.6.1 อายุ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528) ศึกษามารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวที่มาจากแหล่งชุมชนแออัดมากและน้อยในกรุงเทพมหานคร จำนวน 386 คน พบว่า สตรีที่หย่าร้างหรือแยกอยู่ต่างหากจากสามี จะมีอายุโดยเฉลี่ย 35.9 ปี จำนวน 67 คน (18%) ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ สมิทธิ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และงามดา วณิชทานนท์. 2536 : 4 ; อ้างอิงจาก Smith. 1981) พบว่า สตรีไทยที่เคยมีสามีแล้วและได้เลิกรากันไปนั้น 2 ใน 3 มักจะแต่งงานใหม่ภายใน 5 ปี โดยผลการวิจัยพบว่า สตรีที่หย่าร้างที่อายุต่ำกว่า 25 ปี จะแต่งงานใหม่ภายใน 1 ปี จำนวน 1 ใน 3 ครั้งหนึ่งจะได้สามีใหม่ภายใน 2 ปีครึ่ง และ 80% จะมีสามีใหม่ภายใน 5 ปี ส่วนสตรีที่หย่าร้างเมื่ออายุมากมักจะไม่มีสามีใหม่

10.6.2 ระดับการศึกษา

สมิทธิ (ดวงเดือน พันธุมนาวินและงามดา วณิชทานนท์. 2536 : 4 ; อ้างอิงจาก Smith. 1981 : Knodel, et.al.. 1984 : 56 - 58) อธิบายว่า การเปรียบเทียบปริมาณครอบครัวแตกแยกในสตรีที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ปรากฏว่าภายใน 10 ปี สตรีที่ไร้การศึกษา 21% จะขาดสามี สตรีที่มีการศึกษาระดับการประถมศึกษา 13% จะไร้สามีและสตรีที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา 10% จะไร้สามี

10.6.3 อาชีพ

คีร์พาร์ท (Kephart. 1943 : abstract) วิเคราะห์เกี่ยวกับอาชีพของผู้หย่าร้าง โดยศึกษาที่ฟิลาเดลเฟีย ใช้ข้อมูลด้านอาชีพของผู้หย่าร้างตั้งแต่ปี ค.ศ.1967 - 1950 โดยสุ่มตัวอย่างร้อยละ 4 จากทั้งหมด ซึ่งการศึกษาเองทั้งหมด ในกลุ่มอาชีพแรงงานที่ให้บริการมีอัตราหย่าร้างสูงที่สุด ส่วนในกลุ่มอาชีพผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารของธุรกิจมีอัตราการหย่าร้างต่ำที่สุด

มอร์นาฮาน (Monahan. 1955 : abstract.) ศึกษาจากผู้ป่วยาร้างในรัฐไอโอวา พบว่า อัตราการหย่าร้างต่อคู่สมรสพันคนสูงที่สุดในบุคคลที่ประกอบอาชีพกรรมกร (31.8) รองลงมาได้แก่ อาชีพ แรงงานฝีมือ (21.2) ส่วนกลุ่มอาชีพที่มีอัตราการหย่าร้างต่ำที่สุด ได้แก่ กลุ่มประชากร ธุรกิจส่วนตัว (3.9) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ คักดีชัย นิรัญทวี (2531) พบว่า การศึกษาอาชีพครูทั้งชายและหญิงโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 405 คนนั้น 13% (หรือ 53 คน) เป็นครูที่หย่าร้างหรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส

10.6.4 จำนวนบุตร

วิทส์ (Winch. 1959 : 524 - 525) ศึกษาข้อมูลในปี ค.ศ.1948 ของสหรัฐอเมริกาซึ่งมีเด็กอายุต่ำกว่า 21 ปี 313,000 คน จาก คู่หย่าร้างจำนวน 421,000 คู่ พบว่า 3 ใน 5 ของคู่หย่าร้างไม่มีบุตร และ 2 ใน 3 มีบุตรโดยเฉลี่ยคู่ละ 1.7 คน

จากการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น พอสรุปได้ว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบชีวิตของมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวประกอบด้วยตัวแปร 4 ด้านดังนี้

1. ตัวแปรด้านส่วนตัว ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนบุตร รายได้ สุขภาพอนามัย สถานภาพการเงิน การรับผิดชอบค่าใช้จ่าย จำนวนสมาชิกในครอบครัว
2. ตัวแปรด้านครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว
3. ตัวแปรด้านสังคม ได้แก่ ตำแหน่งของตนเองทางสังคม ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน การให้ความช่วยเหลือสังคม
4. ตัวแปรด้านรูปแบบชีวิต ได้แก่ เป้าหมายในชีวิต บทบาทความรับผิดชอบ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต บุคลิกภาพ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวอยู่ในเขตคลองสามวา ปทุมวัน สะพานสูง พระโขนง ห้วยขวางและดอนเมือง เป็นครอบครัวที่มารับการช่วยเหลือของการดำเนินงานรณรงค์การเคลื่อนที่ ปีงบประมาณ 2544 กรุงเทพมหานคร จำนวน 177 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำนวน 20 คน โดยมีขั้นตอนในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. คัดเลือกเขต เขตที่มีมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ทั้งหมด 6 เขต แล้วสุ่มแบบเจาะจงจำนวน 2 เขต ได้แก่ เขตคลองสามวาและเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเขตที่มารับการช่วยเหลือมากเป็นอันดับ 1 และ 2 คือ 48 คน และ 46 คน ตามลำดับ

2. คัดเลือกมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ที่เคยได้รับความช่วยเหลือจาก 2 เขต อย่างเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นครอบครัวที่จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือเร่งด่วนตามเกณฑ์ต่อไปนี้

- 2.1 เป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีบุตร อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง ต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุ หรือญาติพี่น้อง ไม่ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ เลยจากญาติพี่น้องและหน่วยงานอื่นๆ และมีความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจ หรือ

- 2.2 เป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีบุตร อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง ต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตร หรือผู้สูงอายุ หรือญาติพี่น้อง ไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆ เลยจากญาติพี่น้องและหน่วยงานอื่นๆ และมีความเดือดร้อน ทางด้านเศรษฐกิจ หรือ

- 2.3 เป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีบุตร ไม่ได้อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง ต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตร ไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆ เลยจากญาติพี่น้องและหน่วยงานอื่นๆ และมีความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลด้านส่วนตัว ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนบุตร รายได้ สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สภาพการเงิน ภาระรับผิดชอบ จำนวนสมาชิกในครอบครัว
2. ข้อมูลด้านครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสมาชิกภายในครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว
3. ข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ ตำแหน่งของตนเองทางสังคม ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน การให้ความช่วยเหลือสังคม
4. ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต ได้แก่ เป้าหมายในชีวิต บทบาทความรับผิดชอบ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต บุคลิกภาพ

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า มีดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นเองโดยศึกษาหลักเกณฑ์ และได้ดัดแปลงแบบสัมภาษณ์จากงานวิจัยของมณฑิรา เลิศพานิช (2542)
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์อินทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทา สุริรักษา และอาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง ตรวจสอบความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา และภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องกับนิยามคำศัพท์เฉพาะ แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน 3 คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมของข้อคำถาม และความเข้าใจเข้าใจภาษาที่ใช้แล้วนำมาปรับปรุง

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์รูปแบบชีวิต

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ มีจุดประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์โดยใช้คำถามที่ให้มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวเป็นผู้ตอบและผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกที่ตอบคำถามนั้น

ตอนที่ 1	แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านส่วนตัว
ตอนที่ 2	แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านครอบครัว
ตอนที่ 3	แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านสังคม
ตอนที่ 4	แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านส่วนตัว

- ☐ อายุ
 - ☐ 35 – 39 ปี
 - ☐ 40 – 44 ปี
 - ☐ 45 – 49 ปี
 - ☐ 50 – 54 ปี
 - ☐ 55 – 59 ปี
- ☐ สถานภาพสมรส
 - ☐ หย่าร้าง
 - ☐ สามีเสียชีวิต
 - ☐ สามีทอดทิ้ง
 - ☐ สามีหายสาบสูญ

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านครอบครัว

- ☐ ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวของท่านดีหรือไม่ อย่างไร
 - ☐ ดี เนื่องจาก.....
 - ☐ ไม่ดี เนื่องจาก.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านสังคม

- ☐ ท่านมีตำแหน่งอะไรต่อกิจกรรมทางสังคมในชุมชน
 - ☐ ประธานชุมชน
 - ☐ รองประธาน
 - ☐ เลขานุการ
 - ☐ กรรมการชุมชน
 - ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 4 ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต

- ☐ เป้าหมายในชีวิตของท่านเป็นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ☐ ครอบครัวมีฐานะดีขึ้น
 - ☐ บุตรประสบความสำเร็จในชีวิต
 - ☐ สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพดี
 - ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ขออนุญาตจากหัวหน้าหน่วยงานรถสวัสดิการเคลื่อนที่ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานครเพื่อขอทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
2. ติดต่อกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอสัมภาษณ์โดยขอความร่วมมือจากประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนและเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกับเจ้าหน้าที่รถสวัสดิการเคลื่อนที่ให้บริการในชุมชนของคลองสามวา ในระหว่างวันที่ 8 ถึง 14 มกราคม 2545 และชุมชนเขตสะพานสูง ในระหว่างวันที่ 15 ถึง 22 มกราคม 2545 โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละประมาณ 45 นาที

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านส่วนตัว

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านครอบครัว

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคม

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต

ผลการศึกษาค้นคว้า

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านส่วนตัว

การวิเคราะห์ตอนที่ 1 นี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ และ ค่าร้อยละตามตัวแปรข้อมูลด้านส่วนตัว ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนบุตร รายได้ สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สภาพการเงิน ภาระความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวจำแนกตามข้อมูลด้านส่วนตัวจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน

ข้อมูลด้านส่วนตัว	จำนวน(คน)	ร้อยละ
อายุ		
35 – 39	6	30
40 – 44	6	30
45 – 49	4	20
50 – 54	4	20
สถานภาพสมรส		
หย่าร้าง	2	10
สามีเสียชีวิต	4	20
สามีทอดทิ้ง	14	70

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อมูลด้านส่วนตัว	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	5
ประถมศึกษาปีที่ 1-6	13	65
มัธยมศึกษาปีที่ 1-6	6	30
อาชีพ		
ค้าขาย	10	50
รับจ้าง	9	45
เกษตรกร	1	5
จำนวนบุตร		
ไม่มีบุตร	2	10
1 คน	6	30
2 คน	8	40
3 คน	1	5
ตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป	3	15
รายได้ต่อเดือน		
1,001 – 2,000 บาท	6	30
2,001 - 3,000 บาท	4	20
3,001 – 4,000 บาท	8	40
4,001 – 5,000 บาท	2	10
สุขภาพอนามัย		
ไม่มีโรคประจำตัว	14	70
มีโรคประจำตัว ได้แก่		
- โรคความดันโลหิตสูง	1	5
- โรคเบาหวาน	1	5
- โรคปอด	1	5
- โรคมะเร็งปอด	1	5
- โรคความดันโลหิตต่ำ	1	5
- โรคนี้	1	5

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวแปรด้านส่วนตัว	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย		
บ้านเดี่ยว-เป็นบ้านตึก	2	10
บ้านเดี่ยว-เป็นบ้านไม้	11	55
แฟลต	2	10
ตึกแถว	1	5
ห้องแถว	1	5
อื่นๆ โปรตระบุ - เป็นเพิงไม้ชั้นเดียว	3	15
สภาพการเงิน		
พอมี พอใช้ แต่ไม่เหลือเก็บ	4	20
ไม่พอใช้	16	80
ต้องกู้ยืมจากคนอื่น	9	45
อื่นๆ โปรตระบุ - หารายได้เสริม	1	5
ภาระความผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว		
รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว	19	95
รับผิดชอบค่าใช้จ่ายบางส่วนในครอบครัว	1	1
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
2 คน	5	25
3 คน	12	60
ตั้งแต่ 4 คน ขึ้นไป	3	15

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 1 พบว่า อายุของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ส่วนใหญ่อยู่ กลุ่มอายุ 35 – 39 ปี และ 40 – 44 ปี สถานภาพสมรส ถูกสามีทอดทิ้ง ระดับการศึกษา อยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ประกอบอาชีพค้าขาย จำนวนบุตร มี 2 คน รายได้ต่อเดือน อยู่ระหว่าง 3,001 – 4,000 บาท ไม่มีโรคประจำตัว ที่อยู่อาศัยมีลักษณะบ้านเดี่ยว เป็นบ้านไม้สภาพการเงิน ไม่พอใช้ ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว มี 3 คน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านครอบครัว

การวิเคราะห์ตอนที่ 2 นี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ ตามตัวแปรข้อมูลด้านครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวจำแนกตามข้อมูลด้านครอบครัวจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน

ข้อมูลด้านครอบครัว	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว		
ดี เนื่องจาก มีความรักใคร่ ผูกพัน	3	15
เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน	2	10
ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	3	15
ไม่ทอดทิ้ง	1	5
ไม่ดี เนื่องจาก ไม่มีเวลาอยู่ด้วยกัน	10	50
มีความขัดแย้ง	1	5
บรรยากาศในครอบครัว		
ด้านการแสดงความรักความห่วงใย		
ครอบครัวเดียวกัน (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
รักใคร่กลมเกลียว	8	40
สนใจ เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน	8	40
มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	2	10
มีการช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน	6	30
ยอมรับและภูมิใจในสมาชิกของครอบครัว	2	10
รู้สึกมีความสุขกับชีวิตครอบครัว	3	10
รู้สึกว่ามีความผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว	2	15
เคยแสดงความรักต่อบุตรธิดา หรือญาติพี่น้องหรือ	8	10
บิดามารดา ด้วยการโอบกอดสัมผัส		
เวลาสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย จะพาไปหาหมอ	12	40
และคอยดูแล		

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน		
มีการปรึกษาหารือเมื่อมีปัญหาภายในครอบครัว	8	40
มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนในครอบครัว	8	40
สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ภายในครอบครัว	9	45
มีการขออนุญาตมารดาเมื่อบุตรออกนอกบ้าน	6	30
เวลาสมาชิกในครอบครัวปฏิบัติไม่ถูกต้อง มีการว่ากล่าวตักเตือน	6	30
ด้านการมีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปดูหนัง, ไปเล่นกีฬาด้วยกัน, การสนทนาพูดคุย มีการพาไปวัดด้วยกัน	6	30
มีการใช้เวลาว่างในวันหยุดและตอนเย็น	1	5
สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น	3	15
ท่านรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัว	1	5
ด้านการขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
มีการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว	10	50
มีการทะเลาะกัน	6	30
ใช้การเงียบไม่แสดงออกเวลาโกรธสมาชิกในครอบครัว	1	5
ใช้การทำโทษเวลาโกรธสมาชิกในครอบครัว	5	25
ใช้การพูดคุยปรับความเข้าใจทันทีเวลาโกรธสมาชิกในครอบครัว	7	35
อื่นๆ โปรดระบุ – ไม่มีเวลาอยู่ด้วยกัน	4	20
- ไม่มีความสุข เนื่องจากถูกสามีทอดทิ้งและบุตรยังคิดถึงบิดา	1	5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 2 พบว่า ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวส่วนใหญ่ ไม่ดี เนื่องจากไม่มีเวลาอยู่ด้วยกัน

บรรยากาศภายในครอบครัว พบว่า การแสดงความรักความห่วงใยของสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย จะพาไปหาหมอและคอยดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบสมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ภายในครอบครัว ด้านการมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปดูหนัง ไปเล่นกีฬาด้วยกัน การสนทนาพูดคุย มีการพาไปวัดด้วยกัน มีการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคม

การวิเคราะห์ตอนที่ 3 นี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละตามตัวแปรข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ ตำแหน่งของตนเองทางสังคม ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน การให้ความช่วยเหลือสังคม ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำแนกตามข้อมูลด้านสังคมจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน

ข้อมูลด้านสังคม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ตำแหน่งของตนเองทางสังคม		
รองประธานชุมชน	1	5
เลขานุการชุมชน	1	5
คณะกรรมการชุมชน	3	15
ไม่มีตำแหน่งของตนเองทางสังคม	15	75
ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน		
มี เนื่องจาก - เป็นเพื่อนบ้านกัน ต้องช่วยเหลือกันและกัน	14	70
- เป็นญาติพี่น้อง ต้องช่วยเหลือกันและกัน	2	10
- เป็นผู้นำชุมชน	1	5
ไม่มี เนื่องจาก - ทำงานหนัก ต่างคนต่างอยู่	3	15
การให้ความช่วยเหลือสังคม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
บริจาคเงิน	5	25
บริจาควัสดุสิ่งของ	5	25
แรงงาน	2	10

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อมูลด้านสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การให้คำปรึกษาหารือ	2	10
เข้าร่วมประชุม	3	15
อื่นๆ โปรดระบุ.....		
- ประสานงาน ติดต่อหน่วยงานราชการและเอกชน	2	10
- ไม่ให้ความช่วยเหลือสังคม	3	15

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 3 พบว่า ตำแหน่งของตนเองทางสังคมของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวส่วนใหญ่ ไม่มีตำแหน่งของตนเองทางสังคม

ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชนเนื่องจากเป็นเพื่อนบ้าน ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การให้ความช่วยเหลือสังคมคือ บริจาควัสดุสิ่งของ บริจาคเงิน

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต

การวิเคราะห์ตอนที่ 4 นี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละตามตัวแปรเป้าหมายในชีวิต ได้แก่ บทบาทความรับผิดชอบ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต บุคลิกภาพ ดังแสดงในข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต ตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวจำแนกตามข้อมูลด้านรูปแบบชีวิตจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน

ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป้าหมายชีวิต		
มีความสุขในชีวิต	9	45
มีฐานะดี	5	25
ประสบความสำเร็จในชีวิต	5	25
มีสุขภาพดี	1	5

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต	จำนวน (คน)	ร้อยละ
บทบาทความรับผิดชอบ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว	20	100
เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว	17	85
ดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว	9	45
เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา	9	45
สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา	7	35
รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่	20	100
เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว	10	50
เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว	8	40
เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้า ร่วมกิจกรรม	4	20
เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ	12	60
อื่นๆ โปรดระบุ – ไม่ค่อยมีเวลาให้กับครอบครัว รับผิดชอบงานทุกวัน	1	5
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
มีความสุขในชีวิตครอบครัว	6	30
รักเกียรติ ศักดิ์ของตนเอง	6	30
มีความสำเร็จในชีวิต	5	25
มีความยุติธรรมในสังคม	4	20
ให้อภัย	9	45
มีมิตรที่ดี	11	55
พึ่งตนเองได้	15	75
มีความสนุกสนานร่าเริง	2	10
มีความสบายใจและมีจิตใจสงบ	5	25
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจ	6	30
มีศีลธรรม	12	60
มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ	9	45

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไขว่คว้าหาความรู้อยู่เสมอ	2	10
มีมนุษยสัมพันธ์ดี	6	30
มีความสามัคคี	3	15
ได้รับการยกย่องในสังคม	6	30
สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน	11	55
มีความซื่อสัตย์	11	55
มีความรับผิดชอบ	13	65
มีความกตัญญูรู้คุณ	11	55
มีการปรับตัวเข้ากับโอกาสและกาลเทศะ	3	15
มีความเมตตากรุณา	2	10
มีความสุภาพอ่อนโยน	2	10
มีการเสียสละ	9	45
มีการประมาณตนและรักสันโดษ	19	95
รักความสะอาด	12	60
สามารถที่จะควบคุมตนเองได้	5	25
อื่น ๆ (โปรดระบุ)		
- เอาใจเขามาใส่ใจเรา	1	5
บุคลิกภาพ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ไม่สนใจใคร	3	15
ไม่โหยงาย	2	10
กังวลใจ	9	45
ขี้อาย	7	35
อารมณ์อ่อนไหว	3	15
มักคิดว่าตัวเองด้อยกว่าคนอื่น	3	15
หงุดหงิด	4	20
เจ้าระเบียบ	8	40
ขาดความมั่นใจในตนเอง	2	10
ไม่ไวใจใคร	2	10
เคร่งเครียด	1	5
จู้จี้ขี้ป่น	6	30

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยใจง่าย	5	25
ใจร้อน	7	35
ขี้เหงา	1	5
มีความรับผิดชอบ	1	5
หนักแน่น	11	55
เข้ากับคนง่าย	18	90
ระเบียบเรียบร้อย	1	5
มีความมั่นใจในตนเอง	4	20
เปิดเผย	11	55
อดทน	19	95
รื่นเริง สนุกสนาน	8	40
มีความเกรงใจ	8	40
รักความก้าวหน้า	3	15
พึ่งพาตนเอง	1	5
ชอบสมาคม	8	40
ใจเย็น	9	45
กล้าเสี่ยง	4	20

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 4 พบว่า เป้าหมายในชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ส่วนใหญ่ต้องการมีความสุขในชีวิต

บทบาทความรับผิดชอบ เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายง่าย ๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่

ค่านิยมในการดำเนินชีวิต มีการประมาณตนและรักสันโดษ บุคลิกภาพมีความอดทน

รูปแบบชีวิต

รูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำนวน 20 คน ได้แก่

1. เป้าหมายในชีวิต

- กรณีศึกษาที่ 1 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุขมากๆ
พึ่งพาตนเองได้
- กรณีศึกษาที่ 2 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากมีความสุขในชีวิต
- กรณีศึกษาที่ 3 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุข
- กรณีศึกษาที่ 4 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากมีความสุขในชีวิต
- กรณีศึกษาที่ 5 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
- กรณีศึกษาที่ 6 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุข
มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น
- กรณีศึกษาที่ 7 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุข
- กรณีศึกษาที่ 8 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุข
- กรณีศึกษาที่ 9 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากมีชีวิตที่ดี มีความสุข
และมีเวลาให้บุตรสาวมากขึ้น
- กรณีศึกษาที่ 10 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ชีวิตมีความสุข
- กรณีศึกษาที่ 11 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ชีวิตมีความสุข
และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
- กรณีศึกษาที่ 12 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุขด้วยกัน
พร้อมหน้าพร้อมตา พ่อ แม่ ลูก
- กรณีศึกษาที่ 13 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุขและอยากให้
ลูกๆ ช่วยเหลือตนเองบ้าง ไม่เอาแต่เที่ยวเตร่ ไม่สนใจมารดา
- กรณีศึกษาที่ 14 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข
- กรณีศึกษาที่ 15 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุข มีเวลา
ให้กันและกันมากขึ้น
- กรณีศึกษาที่ 16 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุข และมีฐานะดีขึ้น
- กรณีศึกษาที่ 17 เป้าหมายในชีวิต คือ มีฐานะดีขึ้น ลูกๆ ประสบความสำเร็จในชีวิต
- กรณีศึกษาที่ 18 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ชีวิตมีความสุข
- กรณีศึกษาที่ 19 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ครอบครัวมีความสุข
ไม่ไปคบเพื่อนที่ไม่ดี
- กรณีศึกษาที่ 20 เป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ชีวิตมีความสุข ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

2. บทบาทความรับผิดชอบ

- กรณีศึกษาที่ 1 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - ดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว
 - เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
 - สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
- กรณีศึกษาที่ 2 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
- กรณีศึกษาที่ 3 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - รับภาระต่างๆ ภายในครอบครัวเพียงคนเดียว
- กรณีศึกษาที่ 4 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว
 - เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
- กรณีศึกษาที่ 5 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว

- กรณีศึกษาที่ 6 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
- กรณีศึกษาที่ 7 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว
 - สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา
 - เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม
 - เป็นผู้ส่งเสริมบุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- กรณีศึกษาที่ 8 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว
- กรณีศึกษาที่ 9 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว

- กรณีศึกษาที่ 10 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- กรณีศึกษาที่ 11 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว
- กรณีศึกษาที่ 12 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
 - สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม
 - เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- กรณีศึกษาที่ 13 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว

- กรณีศึกษาที่ 14 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว
 - เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม
 - เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- กรณีศึกษาที่ 15 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- กรณีศึกษาที่ 16 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว
 - เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
 - สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- กรณีศึกษาที่ 17 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา

- ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม
 - เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- กรณีศึกษาที่ 18 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- กรณีศึกษาที่ 19 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - ดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว
 - เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- กรณีศึกษาที่ 20 บทบาทความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนี้
- เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
 - เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
 - เป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
 - ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่
 - เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว
 - เป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ

3. ค่านิยมในการดำเนินชีวิต

- กรณีศึกษาที่ 1 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีมิตรที่ดี ฟังตนเองได้ สามารถ
ฟังพาท้ายกันและกัน มีความ
ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีการ
ประมาณตนและรักสันโดษ
- กรณีศึกษาที่ 2 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความสุขในชีวิตครอบครัว มี
มิตรที่ดี ฟังตนเองได้ มีความ
สนุกสนานร่าเริง มีความสบายใจ
และมีจิตใจสงบ มีศีลธรรม
สามารถฟังพาท้ายกันและกัน
มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญู
รู้คุณ มีการเสียสละ มีการ
ประมาณตนและรักสันโดษ
ความสะอาด
- กรณีศึกษาที่ 3 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง
ฟังตนเองได้ มีศีลธรรม มีศาสนา
เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ
มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์
มีความรับผิดชอบ มีการประมาณ
ตนและรักสันโดษ รักความสะอาด
- กรณีศึกษาที่ 4 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ ให้อภัย มีมิตรที่ดี มีความสบายใจ
และมีจิตใจสงบ มีศีลธรรม เอื้อ
เฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจ สามารถ
ฟังพาท้ายกันและกัน มีความ
ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มี
ความสุภาพอ่อนโยน มีการ
ประมาณตนและรักสันโดษ
สามารถที่จะควบคุมตนเองได้

- กรณีศึกษาที่ 5 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ ให้อภัย ฟังตนเองได้ มีศาสนา
เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ
สามารถฟังพาอาศัยกันและกัน
มีความรับผิดชอบ มีความ
กตัญญูรู้คุณ มีความเมตตากรุณา
มีความสุภาพอ่อนโยน มีการเสีย
สละ มีการประมาณตนและรัก
สันโดษ
- กรณีศึกษาที่ 6 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีมิตรที่ดี ฟังตนเองได้ เอื้อเฟื้อ
เผื่อแผ่และมีน้ำใจ มีศีลธรรม
สามารถฟังพาอาศัยกันและกัน
มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ
มีความกตัญญูรู้คุณ มีการ
เสียสละ มีการประมาณตนและ
รักสันโดษ รักความสะอาด
- กรณีศึกษาที่ 7 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง มี
ความสำเร็จในชีวิต ให้อภัย มี
มิตรที่ดี ฟังตนเองได้ เอื้อเฟื้อ
เผื่อแผ่และมีน้ำใจ มีความ
สามัคคี มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว
ทางจิตใจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มี
ความซื่อสัตย์ สามารถฟังพา
อาศัยกันและกัน มีความรับผิดชอบ
มีความกตัญญูรู้คุณ มีการ
เสียสละ มีการประมาณตนและรัก
สันโดษ
- กรณีศึกษาที่ 8 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ ให้อภัย มีความสบายใจและมี
จิตใจสงบ มีศีลธรรม มีศาสนา
เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีความ
ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ รัก
ความสะอาด สามารถที่จะควบคุม
ตนเองได้

กรณีศึกษาที่ 9 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ ให้อภัย พึ่งตนเองได้ มีความ
 สามัคคี ได้รับการยกย่องในสังคม
 สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มี
 ความรับผิดชอบ มีความกตัญญู
 รู้คุณ มีการประมาณตนและรัก
 สันโดษ

กรณีศึกษาที่ 10 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ ให้อภัย พึ่งตนเองได้ มีความ
 ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ
 มีความกตัญญูรู้คุณมีการเสียสละ
 มีการประมาณตนและรักสันโดษ

กรณีศึกษาที่ 11 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความสุขในชีวิตครอบครัว มี
 มิตรที่ดี พึ่งตนเองได้ มีศีลธรรม
 มีความสบายใจและมีจิตใจสงบ
 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจ มี
 ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ
 สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มี
 ความรับผิดชอบ มีความกตัญญู
 รู้คุณ มีความเมตตากรุณา มีการ
 เสียสละ มีการประมาณตนและรัก
 สันโดษ รักความสะอาด

กรณีศึกษาที่ 12 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง พึ่ง
 ตนเองได้ มีศีลธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อ
 แผ่และมีน้ำใจ มีความกตัญญูรู้คุณ
 มีการปรับตัวเข้ากับโอกาสและ
 กาลเทศะ มีการประมาณตนและ
 รักสันโดษ รักความสะอาด

กรณีศึกษาที่ 13 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความสำเร็จในชีวิต พึ่งตนเองได้
 สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มี
 ความรับผิดชอบ มีการปรับตัว
 เข้ากับโอกาสและกาลเทศะ มี
 การประมาณตนและรักสันโดษ
 รักความสะอาด สามารถที่จะ
 ควบคุมตนเองได้

- กรณีศึกษาที่ 14 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความสุขในชีวิตครอบครัว รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง มีความยุติธรรมในสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามัคคี ได้รับการยกย่องในสังคม สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีการเสียสละ มีการประมาณตนและรักสันโดษ รักความสะอาด
- กรณีศึกษาที่ 15 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความสุขในชีวิตครอบครัว มีความสำเร็จในชีวิต ให้อภัย มีมิตรที่ดี พึ่งตนเองได้ มีศีลธรรม มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีการปรับตัวเข้ากับโอกาสและกาลเทศะ มีการประมาณตนและรักสันโดษ สามารถที่จะควบคุมตนเองได้
- กรณีศึกษาที่ 16 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความยุติธรรมในสังคม มีความสนุกสนานร่าเริง มีศีลธรรม ไขว่คว้าหาความรู้อยู่เสมอ มีมนุษยสัมพันธ์ดี ได้รับการยกย่องในสังคม มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีการประมาณตน และรักสันโดษ รักความสะอาด
- กรณีศึกษาที่ 17 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความสุขในชีวิตครอบครัว รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง มีความสำเร็จในชีวิต มีมิตรที่ดี มีศีลธรรม มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีการเสียสละ มีการประมาณตน และรักสันโดษ

กรณีศึกษาที่ 18 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีมิตรที่ดี ฟังตนเองได้ มีความ
สบายใจและมีจิตใจสงบ มีศีลธรรม
มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ
มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ
มีความกตัญญูรู้คุณ มีการ
ประมาณตนและรักสันโดษ

กรณีศึกษาที่ 19 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความสำเร็จในชีวิต มีความยุติ
ธรรมในสังคม ฟังตนเองได้ มี
ศีลธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ดี ได้รับการ
ยกย่องในสังคม สามารถฟัง
พาดพิงกันและกัน มีความรับ
ผิดชอบ มีการประมาณตนและ
รักสันโดษ รักความสะอาด

กรณีศึกษาที่ 20 ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความสุขในชีวิตครอบครัว รัก
เกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง ให้อภัย
ฟังตนเองได้ มีความสบายใจและ
มีจิตใจสงบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมี
น้ำใจ มีศีลธรรม มีศาสนาเป็นที่
ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ได้รับการ
ยกย่องในสังคม มีความซื่อสัตย์
มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญู
รู้คุณ มีการเสียสละ มีการ
ประมาณตนและรักสันโดษ รัก
ความสะอาด สามารถที่จะควบคุม
ตนเองได้

4. บุคลิกภาพ

กรณีศึกษาที่ 1 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนเข้ากับคนง่าย มีความมั่นใจในตนเอง
อดทน มีความรับผิดชอบ ชอบสมาคม ใจร้อน
กล้าเสี่ยงและจู้จี้ขี้บ่น

กรณีศึกษาที่ 2 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนเข้ากับคนง่าย กังวลใจ ขี้อาย อารมณ์
อ่อนไหว หงุดหงิด เจาะเบียด อดทน ใจร้อน
และเป็นคนเรียบร้อย

- กรณีศึกษาที่ 3 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนหนักแน่น กังวลใจ มักคิดว่าตัวเอง
ด้อยกว่าคนอื่น หงุดหงิด อดทน จู้จี้ขี้น และ
น้อยใจง่าย
- กรณีศึกษาที่ 4 บุคลิกภาพ คือ ขี้อาย เปิดเผย อดทน มีความเกรงใจ ใจเย็น
และมีความเครียด
- กรณีศึกษาที่ 5 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนกังวลใจ เปิดเผย อดทน รื่นเริง ชอบ
สนุกสนาน ชอบสมาคม ใจเย็น
- กรณีศึกษาที่ 6 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย กังวลใจ ขี้อาย
เจ้าระเบียบ เปิดเผย อดทนและมีความเกรงใจ
- กรณีศึกษาที่ 7 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย เจ้าระเบียบ
เปิดเผย อดทน รื่นเริงชอบสนุกสนาน ชอบ
สมาคมและใจเย็น
- กรณีศึกษาที่ 8 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนเข้ากับคนง่าย กังวลใจ เปิดเผย อดทน
จู้จี้ขี้น น้อยใจง่ายและขี้นหงา
- กรณีศึกษาที่ 9 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย โมโหง่าย
กังวลใจ หงุดหงิด เจ้าระเบียบ เปิดเผย อดทน
และใจร้อน
- กรณีศึกษาที่ 10 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย กังวลใจ เปิดเผย
อดทน ชอบสมาคมและใจร้อน
- กรณีศึกษาที่ 11 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนเข้ากับคนง่าย โมโหง่าย กังวลใจ เปิดเผย
อดทน มีความเกรงใจ ใจเย็นและพึ่งพาตนเอง
- กรณีศึกษาที่ 12 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย ขี้อาย มักคิดว่า
ตัวเองด้อยกว่าคนอื่น เปิดเผย อดทน ขาดความ
มั่นใจในตนเอง น้อยใจง่ายและใจเย็น
- กรณีศึกษาที่ 13 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนไม่สนใจใคร หนักแน่น เข้ากับคนง่าย มี
ความมั่นใจในตนเอง เจ้าระเบียบ เปิดเผย อดทน
รื่นเริงชอบสนุกสนาน มีความเกรงใจ รักความ
ก้าวหน้า ชอบสมาคมและใจร้อน
- กรณีศึกษาที่ 14 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนเข้ากับคนง่าย ขี้อาย เปิดเผย อดทน
รื่นเริง ชอบสนุกสนาน ขาดความมั่นใจในตนเอง
ไม่ไวใจใคร มีความเกรงใจและน้อยใจง่าย

- กรณีศึกษาที่ 15 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนไม่สนใจใคร หนักแน่น เข้ากับคนง่าย
กังวลใจ มีความมั่นใจในตนเอง หงุดหงิด เจ้า
ระเบียบ เปิดเผย อวดทน จู้จี้ขี้น ใจร้อนและ
เป็นคนกล้าเสี่ยง
- กรณีศึกษาที่ 16 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย อารมณ์อ่อน
ไหว เปิดเผย อวดทน รื่นเรึง ชอบสนุกสนาน จู้
จี้ขี้น ชอบสมาคมและใจร้อน
- กรณีศึกษาที่ 17 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย เจ้าระเบียบ
เปิดเผย อวดทน รื่นเรึงชอบสนุกสนาน รักความ
ก้าวหน้า ใจเย็น กล้าเสี่ยงและไม่เคร่งครัด
- กรณีศึกษาที่ 18 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนขี้อาย อารมณ์อ่อนไหว มักคิดว่าตัวเอง
ด้อยกว่าคนอื่น มีความเกรงใจ จู้จี้ขี้น ชอบ
สมาคมและน้อยใจง่าย
- กรณีศึกษาที่ 19 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนไม่สนใจใคร หนักแน่น เข้ากับคนง่าย มี
ความมั่นใจในตนเอง เจ้าระเบียบ เปิดเผย อวดทน
รื่นเรึง ชอบสนุกสนาน ไม่ไวใจใคร มีความ
เกรงใจ รักความก้าวหน้าและใจร้อน
- กรณีศึกษาที่ 20 บุคลิกภาพ คือ เป็นคนเข้ากับคนง่าย เปิดเผย อวดทน รื่นเรึง
ชอบสนุกสนาน มีความเกรงใจ ชอบสมาคมและ
ใจเย็น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

* ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวใน กรุงเทพมหานคร

* วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อยู่ในเขตคลองสามวา ปทุมวัน สะพานสูง พระโขนง ห้วยขวาง และดอนเมือง ที่มารับการช่วยเหลือของการดำเนินงานรณรงค์การเคลื่อนที่ ปีงบประมาณ 2544 กรุงเทพมหานคร จำนวน 177 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในเขตคลองสามวาและเขตสะพานสูง จำนวน 20 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์ความต้องการให้ความช่วยเหลือเร่งด่วน ต่อไปนี้

1. เป็นมารดามารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีบุตร อาศัยอยู่กับญาติ พี่น้อง ต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุ หรือญาติพี่น้อง ไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆ เลยจากจาก ญาติพี่น้องและหน่วยงานอื่นๆ และมีความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจ หรือ

2. เป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีบุตร อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง ต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตร หรือผู้สูงอายุ หรือญาติพี่น้อง ไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆ เลยจาก ญาติพี่น้องและหน่วยงานอื่นๆ และมีความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจ หรือ

3. เป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีบุตร ไม่ได้อาศัยอยู่กับญาติ พี่น้อง ต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตรไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆ เลยจากญาติพี่น้องและหน่วยงานอื่นๆ และมีความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจ

* เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลด้านส่วนตัว ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนบุตร รายได้ต่อเดือน สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สภาพการเงิน ภาระรับผิดชอบค่าใช้จ่าย จำนวนสมาชิกในครอบครัว

1. ข้อมูลด้านครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว

2. ข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ ตำแหน่งของตนเองทางสังคม ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน การให้ความช่วยเหลือสังคม

4. ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต ได้แก่ เป้าหมายในชีวิต บทบาทความรับผิดชอบ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต บุคลิกภาพ

* การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ขออนุญาตจากหัวหน้าหน่วยงานรถสวัสดิการเคลื่อนที่ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร เพื่อขอทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

2. ติดต่อกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอสัมภาษณ์โดยขอความร่วมมือจากประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนและเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกับเจ้าหน้าที่รถสวัสดิการเคลื่อนที่ให้บริการในชุมชนของคลองสามวา ในระหว่างวันที่ 8 ถึง 14 มกราคม 2545 และชุมชนเขตสะพานสูง ในระหว่างวันที่ 15 ถึง 22 มกราคม 2545 โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละประมาณ 45 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

* สรุปผลการศึกษาค้นคว้ารูปแบบชีวิต

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านส่วนตัวของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ในกรุงเทพมหานคร พบว่า

พบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 35 - 44 ปี สถานภาพสมรสถูกสามีทอดทิ้ง ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ประกอบอาชีพค้าขาย จำนวนบุตร 2 คน รายได้ต่อเดือนระหว่าง 3,001-4,000 บาท ไม่มีโรคประจำตัว ที่อยู่อาศัยบ้านเดี่ยวเป็นบ้านไม้ สภาพการเงินไม่พอใช้ มีภาระความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านครอบครัวของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ในกรุงเทพมหานคร พบว่า

กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดีนัก เนื่องจากไม่มีเวลาอยู่ด้วยกัน บรรยายกาศในครอบครัว คือ มีการแสดงความห่วงใยเวลาสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยจะพาไป หาหมอและคอยดูแล

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคมของมารดา ในกรุงเทพมหานคร พบว่า

กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวส่วนใหญ่ ไม่มีตำแหน่งของตนเองทางสังคมมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชนเนื่องจากเป็นเพื่อนบ้าน ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การให้ความช่วยเหลือสังคม คือ การบริจาควัสดุสิ่งของและบริจาคเงิน

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ในกรุงเทพมหานคร พบว่า

กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ส่วนใหญ่มีเป้าหมายในชีวิต คือ ต้องการความสุขในชีวิต มีบทบาทความรับผิดชอบเป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้าน และค่าเช่าที่ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีการประมาณตนและรักสันโดษ บุคลิกภาพเป็นคนมีความอดทน

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้แยกอภิปรายเป็นด้าน ๆ ตามตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1. เป้าหมายในชีวิต จากการศึกษาพบว่า มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีเป้าหมายในชีวิต คือ อยากให้ชีวิตมีความสุข ซึ่ง จาริ ทองคำสิง (2540 : 59-60) กล่าวว่า เป้าหมายชีวิตของคนเราทุกคนเหมือนกัน คือ ต้องการความสุขที่ถาวร หรือความสุขที่แท้จริงของชีวิต สอดคล้องกับ ปรีชา ทิชนพงษ์ (2537 : 26) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายอันสำคัญของชีวิตมนุษย์ก็คือ ความต้องการมีชีวิตอันยืนยาวที่เต็มเปี่ยมด้วยความสุข

2. บทบาทความรับผิดชอบ จากการศึกษาของ มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัวและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่ บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของมารดาในปัจจุบัน โดยมารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัว จากการศึกษาของ เกติณี เกตอนันต์ (2539 : 130) พบว่า มารดาในครอบครัวกรณีศึกษาทั้ง 6 ครอบครัว ที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง แยกกันและสามีถึงแก่กรรม มารดามีหน้าที่รับผิดชอบภาระต่างๆ ในครอบครัว และหาเลี้ยงตนเอง บุตรและสมาชิกอื่นในครอบครัว สอดคล้องกับ ศรีนยา ผือกผ่อง (2543 : 34-35) กล่าวว่า มารดาควรมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยกันดูแลบุตรไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับภาระแต่เพียงผู้เดียว เพื่อให้ครอบครัวและสมาชิกดำเนินไปด้วยดี หากมารดาไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว อาจทำให้ผู้ที่ถูกทอดทิ้งได้รับภาระมีความทุกข์ใจ คับข้องใจ บุตรที่ใกล้ชิดก็จะซึมซับความทุกข์ใจนั้น และอาจก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีกับการมีครอบครัว และหากบุตรต้องเกิดมาในครอบครัวที่ทั้งมารดาทอดทิ้งไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว บุตรย่อมเติบโตมาท่ามกลางการเผชิญต่อความยากลำบากโดยขาดผู้ชี้แนะที่สุดยุติเยี่ยง ย่อมส่งผลต่อสภาพจิตใจ

3. ค่านิยมในการดำเนินชีวิต จากการศึกษาพบว่า มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีการประมาณตนและรักสันโดษ ซึ่ง เกษม เกษมณุกิจกุล (2534 : 90) พบว่า ค่านิยม วิถีปฏิบัติ นักเรียนให้ความสำคัญแก่ค่านิยม “การประมาณตนเองและความรักสันโดษ” มากกว่าค่านิยมอื่นๆ สอดคล้องกับ สมเด็จพระญาณสังวร (2516 : 61-67) กล่าวว่า ความสันโดษ เป็นความพึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ พอใจในสิ่งที่อยู่ในความครอบครองหรือเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติ เช่น การงาน ครอบครัว ปัจจัยสี่ ประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุชิน เพ็ชรรักษ์ (2518 : 60-61) พบว่า ความสันโดษมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิทธิบาทสี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในกลุ่มนิสิต

4. บุคลิกภาพ จากการศึกษาพบว่า มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีบุคลิกภาพเป็นคนมีความอดทน และเข้ากับคนง่าย การที่มารดามีภาระรับผิดชอบจะต้องมีหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว จากกรณีศึกษาของ เกติณี เกตอนันต์ (2539 : 203) พบว่า มารดาต้องมีความอดทน เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวและเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง เป็นผลให้มารดา มีความคิดที่ลึกซึ้ง และมองสถานการณ์ต่างๆ ในมุมที่กว้างขึ้น มีการคิดเปรียบเทียบกับประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้ว เพื่อเป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ เฉลียว บุรีภักดี (2523 : 86-87) พบว่าเพศหญิงจะมีความอดทนในระดับมากอย่างยิ่ง เหนือกว่าเพศชายเล็กน้อย ส่วนความอดทนในระดับมากนั้น เพศชายมีเหนือกว่าเพศหญิงเล็กน้อย แต่ความอดทนระดับปานกลางทั้งคู่โดยเฉลี่ยเท่ากันซึ่งแสดงว่าในแง่ประเมินตนเองทั้งสองจำพวกไม่แตกต่างกันมากนัก หากเปรียบเทียบความอดทนในงานโดยทั่วไป เพศหญิงมีแนวโน้มจะมีความอดทนสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย หรืออาจจะเท่าๆ กัน ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ ระจิต ตรีพุทธรัตน์

(2510 : 49) ที่ใช้แบบทดสอบ อีพีพีเอส วัดบุคลิกภาพความต้องการของนิสิต 15 ด้าน พบว่า นิสิตหญิงมีความต้องการอดทนมากกว่านิสิตชาย และผลการศึกษาของ ละม้ายมาศ ศรีทนต์ (2510 : 115) พบว่า โดยทั่วไปผู้หญิงมักจะถูกฝึกให้รับผิดชอบภายในครอบครัวมากกว่าเด็กผู้ชาย และพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ไทยก็เช่นเดียวกัน คือ แม่มีความไว้วางใจเด็กหญิงที่จะให้เลี้ยงน้องมากกว่าเด็กชาย โดยทั่วไปแล้วเด็กผู้หญิงมีความอดทนและละเอียดถี่ถ้วนกว่าเด็กผู้ชาย นอกจากนี้ การศึกษาของ สมสุตา ผู้พัฒน์ และอัจฉรา ฐนะมัย (2543 : บทคัดย่อ) พบว่า ผู้ที่อยู่ช่วงอายุ 34-47 ปี มีความอดทนในทุก ๆ ด้านมากกว่าผู้ที่อยู่ในช่วงอายุอื่น ๆ

*ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวส่วนมากจะช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เนื่องจากมีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแล อบรมเลี้ยงดู สมาชิกในครอบครัว ขาดกำลังใจและอ่อนแอ การพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ต้องหาข้อมูลให้ละเอียด และสมบูรณ์ที่สุดเกี่ยวกับรูปแบบชีวิตโดยให้เกิดการกระทบทางจิตใจให้น้อยที่สุด โดยให้แนวคิดในการมองปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว เพื่อแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปจะได้ปรับชีวิตให้ดีขึ้น มีความสุข
2. หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนให้ความช่วยเหลือกลุ่มมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวกับสมาชิกในครอบครัว โดยมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การเป็นสมาชิกชมรมแม่บ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันแก้ไขปัญหาซึ่งกันและกันและเกิดความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อค้นหาวิธีการพัฒนามารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ภายหลังการให้ความช่วยเหลือแล้วให้เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลอง เพื่อศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ในตัวแปรอื่น ๆ เช่น สุขภาพจิต ทัศนคติ มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงรายได้สูง ประกอบอาชีพรับราชการ บริษัท

บรรณานุกรม

- กนิษฐา ไทเดชะวัฒน์. (2531). ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่อยู่ในครอบครัวที่มีเฉพาะบิดาหรือมารดาและที่มีทั้งบิดามารดา.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.
- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. (2528). จิตวิทยาการศึกษา ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กาญจนา คำสุวรรณ. (2524). จิตวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาการ.
- กิติมา ปรีดีลก. (2529). ทฤษฎีบริหารองค์การ. กรุงเทพฯ : ชนะการพิมพ์.
- กิติพันธ์ นนทปัทมะดุย์. (2530). พื้นฐานทฤษฎีสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- เกติณี เกิดอนันต์. (2539). การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว
ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เกสรฯ สุขสว่าง. (2543, พฤษภาคม-สิงหาคม). "ดำเนินชีวิตด้วยสติ," ใน มนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์. 1(2) : 101-103.
- กองสังคมสงเคราะห์, สำนักสวัสดิการสังคม. (2544). โครงการรณสวัสดิการเคลื่อนที่.
กรุงเทพฯ : สำนักสวัสดิการสังคม.
- กรรณิการ์ ชีใจงาม. (2542). การศึกษาค่านิยมในการดำเนินชีวิตและการดำเนินชีวิตของครู
สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กัญญา แสงสุชาติ. (2510). การเปรียบเทียบค่านิยมทางสังคมระหว่างผู้ใหญ่และหนุ่มสาวในระดับ
การศึกษาสูงเกี่ยวกับครอบครัวและการสมรส. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กันยา สุวรรณแสง. (2540). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2538). "อิทธิพลของครอบครัวกับการพัฒนาบทบาททางเพศ : กรณีศึกษา
ครอบครัวรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมือง". ใน รายงานการประชุมวิชาการ เรื่องกระบวนการ
การเรียนรู้เชิงสังคมในครอบครัวด้านบทบาทหญิง - ชาย. หน้า 19 - 20.
กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการการศึกษา อาชีพ และวัฒนธรรม (ใน กสส.)
สำนักนายกรัฐมนตรี. ถ่ายเอกสาร.

- จรรยา เอี่ยมสะอาด. (2527). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนและโดยวิธีการสอนแบบบรรยาย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาประถมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จารี ทองด้าลิง. (2540, พฤษภาคม - สิงหาคม). "เป้าหมายของชีวิต," ใน คหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. 40(2) : 58 – 60.
- จารุวรรณ ต.สกุล. (2530). จิตวิทยาพื้นฐานเพื่อการพยาบาลจิตเวช. วิทยานิพนธ์ พ.ม. (แพทยศาสตรพยาบาล). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- จิตติมา รักนาค. (2529). การสำรวจความสนใจในอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2527 ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- จวีร์รัตน์ ชุ่มอิม. (2537). การศึกษาความพึงพอใจในชีวิตของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่ทำงานแล้วในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เจือ เกตุเจริญ. (2520). "ค่านิยมกับความมั่นคงแห่งชาติ," ใน เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วปอ. กรุงเทพมหานคร. 2(21) : 79.
- ไฉไล ไชยเสรี. (2539). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การมีส่วนร่วมในสังคม ความพึงพอใจในชีวิต ความวิตกกังวลในสภาพการสูงอายุ และการสนับสนุนทางสังคม กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลตำรวจ. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- โณมสมร เหลือโกศล. (2531). ค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองกับการอบรมเลี้ยงดู. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัชฎกร พรภาณุวิชญ์. (2540). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อบทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาจังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ญาณสังวร, สมเด็จพระ. (2516). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เดโช สวานานนท์. (2519). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และงามตา วนินทานนท์. (2536). รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและการป้องกัน. สถาบันพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ตรีสุข ธงไชย. (2540). ปัญหาความเครียดภายในครอบครัวและวิธีการจัดการปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียวและครอบครัวปกติ : ศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม (จิตเวชศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ถนัด ม่วงมณี. (2526). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการศึกษานอกระบบโรงเรียนในท้องที่อำเภอคลองสะแกเค็ด จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., (สังคม) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- นคร ปลื้มฤดี. (2530). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนเรื่องสมการโดยใช้วิธีการเรียนเพื่อรู้แจ้งกับการสอนตามปกติ. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นภดล คุ่มประวีติ. (2519). ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร. วิทยานิพนธ์ ส.ม. (สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. (2533). การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะทางด้านประชากรเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้หย่าร้างและผู้ไม่หย่าร้างในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การวิจัยประชากรและสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- นิภา ผ่องพันธ์. (2542, พฤษภาคม-สิงหาคม). "ชีวิตที่ไม่แข็งเป็นกำไรชีวิต," ใน *สวนปรง*. 15(2) : 70-80.
- นิยม บุญมี. (2534). *ครอบครัวสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นันทนา ธรรมบุศย์. (2542, ธันวาคม). "การบริหารชีวิตให้มีความสุข," ใน *วิชาการไทย*. 2(12) : 7-8.
- นวลจันทร์ เพิ่มพูนรัตนกุล. (2540). ความคาดหวังของผู้เรียนต่อโครงการยกระดับความรู้พื้นฐานสำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- เนาวรัตน์ พลายน้อย และศุภวัลย์ พลายน้อย. (2525). รายงานการวิจัยเรื่องค่านิยมต่อการมีบุตร
และความคิดเห็นที่มีต่อภาวะเจริญพันธุ์ของคนชราที่ได้รับการสงเคราะห์จากรัฐ.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- บุญชร แก้วส่อง. (2531). รูปแบบทางสังคม – จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในกระบวนการพัฒนา. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2537, มกราคม-กุมภาพันธ์). “การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมใหม่,” ใน
การประชาสงเคราะห์. 37(1) : 19-20.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยาและคนอื่นๆ. (2527). รูปแบบการพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัด
พลังงาน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปานวาสน์ มหาลลิต. (2544). การสร้างแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพเจตคติประกอบตาม รูปแบบ
ของเทลเลเจนและวอลเลอร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาส
ทางการศึกษา. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปิยนุช ขาวะบุตร. (2544). การศึกษาความคิดทำร้ายของวัยรุ่น. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา ทิชนพงศ์. (2537, เมษายน-กันยายน). “ความสุขกับการแสวงหาที่ท้าทาย,” ใน
ปาริชาติ. 8(1) : 26
- ผะอบ นะมาตร์. (2524). เอกสารคำสอนวิชาสังคมวิทยาเบื้องต้น. แผนกบริการกลางสำนักงานอธิการบดี
นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2529). การแนะแนวและการให้คำปรึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา.
กรุงเทพฯ : ทบวงมหาวิทยาลัย.
- _____. (2530). สุขภาพจิตเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์.
- ฝน แสงสีแก้ว. (2543, มกราคม-มิถุนายน). “ความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว,” ใน
สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. 45(1) : 5-7.
- พนัส หันนาคินทร์. (2520). การสอนค่านิยม. โครงการตำรามหาวิทยาลัย. พิษณุโลก :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณี ข.เจนจิต. (2528). จิตวิทยาการเรียนการสอน : จิตวิทยาการศึกษาสำหรับครูในชั้นเรียน.
พิมพ์ครั้งที่ 3. (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.

- พรรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสง. (2535). การแนะแนวอาชีพและอาชีพศึกษา. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน.
- พัทยา สายหู. (2528). ความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบลหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ :
หนึ่งเจ็ดการพิมพ์.
- พระครูธรรมธรสุนันต์. (2535, กุมภาพันธ์). "ทางเสื่อมของมนุษย์," ใน มิตรครู : 34 (2) : 6-8.
- พิษณุพร รุโจปการ. (2541). บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของ
นักเรียนวัยรุ่น. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรทิพย์ เขียวไพสิฐ. (2542). การสร้างแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพของพยาบาลสภาวิชาชีพ
ตามแนวทฤษฎีบุคลิกภาพของแคลเทล. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2542). ศิลปะการดำเนินชีวิต. โครงการวิชาบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไป.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรพรรณ จันทรง. (2541). การศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่กับการปรับตัว
ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์. (2530). พฤติกรรมองค์การและการบริหาร. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ไพบุลย์ เทวรักษ์และสิริวรรค์ อัสกุล. (2527). "ความสำเร็จและความคาดหวังภายใต้เงื่อนไข
สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน – รายงานการทดลอง," ใน ครูศาสตร์. 13(2) : 46 - 47.
- เพียว ผลภาค. (2539). บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนกับความรู้สึก
มีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เพ็ญแข ประจันปัจฉินิก และอ้อมเดือน สดมณี. (2529). รายงานการวิจัยค่านิยมของชาวชนบท :
เปรียบเทียบค่านิยมทางวัตถุกับค่านิยมทางระเบียบประเพณี. ฉบับที่ 35. สถาบัน
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ภัสสร ลิมานนท์. (2529). การศึกษาทัศนคติและค่านิยมของสตรีไทยเกี่ยวกับการสมรส.
สถาบันประชากรศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- มนูญ ดนะวัฒนา. (2525). จิตวิทยาพัฒนาชีวิต. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์การพิมพ์.
- มรกต ศรีสุข. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้หญิง
ในครอบครัวไทย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การพัฒนาศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- มาลาภรณ์ บุตรเมฆ. (2540). การสร้างเครื่องมือวัดบุคลิกภาพผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มณฑิรา เลิศพานิช. การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการพยายามฆ่าตัวตายของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสังกัดรัฐบาล ส่วนกลาง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มนชัย เทียนทอง และชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล. (2542, เมษายน-มิถุนายน). "โปรแกรมทดสอบบุคลิกภาพ," ใน พัฒนาเทคนิคศึกษา. 11(30) : 7-10.
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. (2539). พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รียา ศิริมงคลภรณ์. (2543). การศึกษารายกรณีวิถีชีวิตผู้สูงอายุที่มีปัญหาปรับตัวในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง จังหวัดตรัง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. (2531). ความรู้เกี่ยวกับแม่และเด็ก. โครงการพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกับตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- รัชณี ฝนทองมงคล. (2538). การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุภายหลังเกษียณอายุราชการ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ละม้ายมาศ ศรทัตต์. (2510). การทดสอบเพื่อการแนะแนว. กรุงเทพฯ : หน่วยการศึกษานิสิตกรรมกรฝึกหัดครู.
- วารุณี บิณฑสันต์. (2514). จิตวิทยาครอบครัวและสวัสดิภาพเด็ก. นนทบุรี : โรงพิมพ์โรงเรียนประชาสงเคราะห์.
- วิไลวรรณ วิทยารมณ. (2543). การศึกษาความคาดหวังของบิดาต่อพฤติกรรมของนักเรียนตามการรับรู้ของนักเรียน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วีรสิทธิ์ สิทธิไธรย์และโยธิน แสงดี. (2533). ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการมีโครงการพัฒนาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- วันดี ระเจริญ. (2535). บุคลิกภาพและการปรับตัว. กรุงเทพฯ : คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยรำไพพรรณี.

- วันเพ็ญ พิศาลพงษ์ และจรรยา สุวรรณทัต. (2536). การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูพัฒนาการทางร่างกายและความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัฒนาพร จันทร์พรม. (2539). ผลของการแนะแนวอาชีพที่มีต่อความสนใจอาชีพช่างเสริมสวยของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองหุ่นโนนหาดวิทยา อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัฒนา ณ ระนอง. (2534). "Life Style คนรุ่นใหม่ในกรุงเทพมหานคร," ใน คู่แข่ง. 12(3) : 134.
- วัฒนา พัทธราวิช. (2531). หลักการแนะแนว. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู.
- วัลภา สบายยิ่ง. (2542). ปัจจัยการตั้งเป้าหมาย การรับรู้ความสามารถของตนเองและบุคลิกภาพที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของผู้จำหน่ายตรง. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศรณยา ผือก่อง. (2543, พฤษภาคม-สิงหาคม). "ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร," ใน คหเศรษฐศาสตร์. 43(2) : 34-35.
- ศรียา นิยมธรรม. (2520). การสอนเพื่อบรรดิกการ. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2540). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถิต วงศ์สุวรรณ. (2540). การพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : บริษัทรวมสาส์น (1997) จำกัด.
- สนั่น ประจวบจิตร. (2515). การศึกษาเปรียบเทียบขององค์ประกอบที่เป็นแรงจูงใจในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมแบบประสมและโรงเรียนมัธยมแบบธรรมดาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2514. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมาน ชาลีเครือ. (2523). ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมเชิงสังคมกับความซื่อสัตย์. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมบัติ มหาเรศ. (2520). การสอนค่านิยม. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2526). การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมสุดา ผู้พัฒน์ และอัจฉรา ธนะมัย. (2543, บทคัดย่อ). รายงานการวิจัยความอดทน : แหล่งที่มาและปัจจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- สาโรช บัวศรี. (2526). "จริยธรรมศึกษา," ใน เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สิริวรรค์ อัครกุล. (2528). ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานที่กำหนดของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุชิน เพ็ชรรักษ์. (2518). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสันโดษและอิทธิบาทสี่เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมชาติไปโดย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุชา จันทรเฒ และสุรางค์ จันทรเฒ. (2518). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุโท เจริญสุข. (2531). จิตวิทยาสำหรับอุดมศึกษาปัญญาชน. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์.
- สุนทรี โคมิน และสนิท สมัการ. (2522). รายงานการวิจัยเรื่องค่านิยมและระบบค่านิยมไทย : เครื่องมือในการสำรวจวัด. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภาพรณ โคตรจรัส. (2528). การศึกษาเฉพาะกรณีและการให้คำปรึกษา. คณะครุศาสตร์ กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวดี มิตรสมหวัง. (2524). สังคมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวดี บุญโชติ. (2542). การพัฒนาของครอบครัว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สัญญา ธรรมศักดิ์. (2530). "หลักการดำเนินชีวิต," ใน องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก. 26(184) : 47.
- โสภา ชูนิกุลชัย. (2522). จิตวิทยาสังคมประยุกต์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- โสรัช โพธิ์แก้ว. (2537, กรกฎาคม-กันยายน). "สาระของชีวิตในจิตรักษาแบบเกสตัลท์," ใน ครุศาสตร์. 23(1) : 79.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2533). รายงานการวิจัยผลการสำรวจทัศนคติเกี่ยวกับบุตร พ.ศ. 2531. กรุงเทพฯ : อักษรไทย. ถ่ายเอกสาร.
- อมรา พงศาพิชญ์ และคณะ. (2537). นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว 2535-2554. คณะอนุกรรมการเฉพาะด้านจัดทำแผนหลักงานสตรี คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- อารี พันธุ์ณี. (2534). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อินทรา พัวสกุล. (2541, มกราคม-ธันวาคม). "การใช้เวลาว่างสร้างพลังให้ครอบครัว," ใน ศูนย์สุขวิทยาจิต. 2(1) : 2.
- อุทุมพร จามรมาน. (2528). คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อัญชลี ด้านวิรุพหวนิช. (2539). *ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของเด็กहुหนวก : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนสอนคนहुหนวกในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อัศวิน หนูจ้อย. (2538). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- โอษฐ์ วาริรักษ์ และคณะ. (2530, พฤษภาคม). "วัยรุ่นไม่วุ่นวาย," ใน *โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่*. 2(2) : 36-43.
- Adler, Alfred. (1954). *Understanding human nature*. Greenwich : Fawcett.
- Allport, G.W. (1937). *Personality A : Psychological Interpretation*. New York : Holt, Rinehart and Winstor.
- Bandura, Albert. (1977). *Social Learning Theory*. New York : Englewood Chiffs.
- Block, V.L. (1937). "Conflict of Adolescence with their Mothers," *Journal of Abnormal And Social Psychology*. 17(3) : 192 - 206.
- Bruce, Judith et al. (1995). *Families in Focus : New Perspective on mother, Father, and Children*. New York : Population Council.
- Cattell, Raymond B. (1970). "A Trait Factor-Analytic Approach to Personality," *Personality : Theory, Assessment and Research*. New York : 18 (9) 309-320.
- Clyde, Kluckhoha. (1951). "Values and Value Orientation in the Theory of Action," *Toward A General Theory of Action*. Cambridge Massachusettle : Howard University Press.
- De Cecco. J.P. (1968). "The Psychology of Learning and Instruction," *Educational Psychology*. New Jersey : Haper & Row.
- Dusek, J.B. (1980). "The Development of Test Anxiety in Children," *In Test Anxiety Theory, Research and Application*. Hillsale : Lawrence Erlbaum Associates. 17(9) 87 - 110.
- Engle, Patrice L. (1991). "Maternal Work and Child Care Strategies in peri-urban Guatemala : Nutritional effects," *Child Development*. 62 (3) : 954-965.
- Glueck, William F. (1982). *Personnel : A Diagnostic Approach*. 3rd ed. Texas : Business Publication Inc.
- Griggs, Rick. (1989). *Professional Balance*. California : Elaine Fritz & Associates.
- Good, Cater V. (1973). *Dictionary of Education*. New York : McGraw-Hill.

- Gough, Harrison G. (1969). *Manual for the California Psychological Inventory*. Palo California Consulting Psychologists Press.
- Hall, Denise. (1996). *Business Prospects in Thailand*. Singapore : Simon & Schuster (Asia).
- Hetherington, E. & S. Feldman. (1964). "Collage Cheating as a function of subject and Situational Variables," *Journal of Educational Psychology*. 55 (12) : 212-218.
- Hilgard, Ernest R. (1981). *Introduction to Psychology*. New York : Harcourt, Brace and world Inc.
- Hjell, L. & Ziegler, D. J. (1981). *Personality Theories*. New York : McGraw Hill.
- Honig, Alice S. (1985). "Compliance Control and Discipline," *Psychology Abstracts*. 72(9) : 2467.
- Kaplan, A.G. and Sedney, M. A. (1988). *Psychology and Sex Role : An Androgynous Perspective*. Boston : Little Brown and Company.
- Kontos, S. (1985). "Congruence of Parent and Early Childhood Staff Perception of Parenting," *Psychological Abstracts International*. 27(9) : 2478.
- Kilpatrick, William Heard. (1954). *Philosophy of Education*. New York : The Macmillan Company.
- Linton, George E. (1973). *The Modern Textile and Apparel Dictionary*. 4th ed rev. enl. ed.
- Linver, Miriam R; and Silverberg, Susan B. (1995). "Differential Prediction of Adolescents Sense and Engagement in Problem Behavior," *International Journal of Adolescent Medicine and Health*. 8(1) : 29-40.
- Monahan, Frances Donovan. (1998). *Medical – surgical nursing : foundations for clinical practice*. Philadelphia : W.B. Saunders.
- Murray R. B. ; Zentner, J. P. (1989). *Nursing Concepts for Health-Promotion*. New York : Prentice Hall international (NK) Ktd.
- O'Brien, M.J.(1976). *The Care of The Aged*. (copy right). Saint Louis : The C.V. Mosby Company.
- Pisano, Garg P et al. (1996). *Strategic Operation : competing through capabilities*. New York : Free Press.
- Pender, N.J. (1982). *Health Promotion in Nursing Practice*. New York : Appleton Century Crofts.
- Robin, M. William. (1951). *American Society : A Sociological Interpretation*. New York : Alfreda Knopf.

- Roger, Carl R. (1942). *Counseling and Psychotherapy : newer concepts in practice*.
Cambridge Massachusettle : Houghton Mittlin.
- Rokeach, Milton. (1973). *Belief Attitude and Values*. San Francisco. Jossey Boss.
- Samuel, Willian. (1981). *Personality : Searching for the Sources of Human Behavior*.
New York : McGraw Hill.
- Sander, Fred William. (1972). "The Relationship Between Personality Variables
and Conception of the Teacher's role". *Dissertation Abstracts International*.
33(3) : 45 – 46.
- Sear, R., Eleanor, M., & Harry L. (1957). *Pattern of Child Rearing*. Washington :
Row, Peterson and Company.
- WHO. Health Education Unit. (1986). "Life Style and Health," *Social Science and
Medicine*. Vol.22 (No.2) : 117 - 124.
- Winch, Robert F. (1952). *The modern family*. New York : Holt.
- Woodruff, Asshill D. (1952). "The Role of Value in Human Behavior," *Journal of Social
Psychology*. New York : John Wiley.

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายละเอียดกรณีศึกษาของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว

กรณีศึกษา 1

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 53 ปี สถานภาพสมรสหย่าร้าง มีบุตรบุญธรรม 1 คน อาศัยอยู่กับบิดา การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพ ค้าขาย มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000-4,500 บาท มีโรคประจำตัว คือ โรคความดันโลหิตสูง สภาพการเงินไม่พอใช้และต้องกู้ยืมจากคนอื่น และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว จะรักใคร่กลมเกลียวกัน ปรีกษาหารือเมื่อมีปัญหาภายในครอบครัว และมีกิจกรรมร่วมกัน มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวมีตำแหน่งทางสังคมคือ เป็นคณะกรรมการชุมชน มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน และให้ความร่วมมือช่วยเหลือสังคมทุกอย่าง

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ครอบครัวมีความสุขมาก ๆ พึ่งพาตนเองได้
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	มารดาเป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว รับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลสุขภาพสมาชิก สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีมิตรที่ดี พึ่งตนเองได้ สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีการประมาณตน และรักสันโดษ
บุคลิกภาพ คือ	เป็นคนเข้ากับ มีความมั่นใจในตนเอง อดทน จู้จี้ขี้บ่น ชอบสมาคม ในร้อน กล้าเสี่ยงและมีความรับผิดชอบ

กรณีศึกษา 2

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 48 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 1 คน อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้างปักผ้า รายได้ต่อเดือนประมาณ 2,001-3,000 บาท มีโรคประจำตัว คือ โรคความดันโลหิตสูง สภาพทางการเงินไม่พอใช้และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวดี บรรยากาศ ในครอบครัวจะมีความรักใคร่กลมเกลียว สนใจเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีบทบาททางสังคม แต่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน เนื่องจากได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ให้ความร่วมมืองานสังคมทุกครั้ง

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากมีความสุขในชีวิต
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	จะเป็นผู้หารายได้หลัก เป็นหลักในการรับผิดชอบในครอบครัว เป็นผู้ดูแลสุขภาพสมาชิก เป็นคนอบรมเลี้ยงดู

ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีมิตรที่ดี ฟังตนเองได้ มีความสบายใจและมีจิตใจสงบ มีศีลธรรม ฟังพาท้ายกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีการเสียสละ มีการประมาณตน และรักสันโดษและรักความสะอาด
บุคลิกภาพ คือ	เข้ากับคนง่าย ขี้อาย อารมณ์อ่อนไหว หงุดหงิด เจ้าระเบียบ อดทน ใจร้อนและเรียบร้อย

กรณีศึกษา 3

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 41 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 3 คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขาย มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท สถานการเงินไม่พอใช้ต้องกู้ยืมจากคนอื่น และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคน มีการขัดแย้งระหว่างสมาชิก มีการทะเลาะกัน เวลาสมาชิกในครอบครัวปฏิบัติไม่ถูกต้องจะว่ากล่าวตักเตือน มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคมและความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน และคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมบริจาคเงินช่วยเหลือสังคมเมื่อมีกิจกรรม

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ครอบครัวมีความสุข
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็น ผู้หารายได้หลัก เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต	รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง ฟังตนเองได้ มีศีลธรรม มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีการประมาณตน และรักสันโดษ รักความสะอาด
บุคลิกภาพ คือ	หนักแน่น กังวลใจ มักคิดว่าตัวเองด้อยกว่าคนอื่น หงุดหงิด อดทน จู้จี้ ขี้บ่น น้อยใจง่าย

กรณีศึกษา 4

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 44 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 2 คน การศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบอาชีพรับจ้างมีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 2,000 บาท มีโรคประจำตัว คือ โรคเบาหวาน สภาพการเงินไม่พอใช้และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวดี ไม่ทอดทิ้งกัน บรรยากาศในครอบครัว สนใจ เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ปกป้องหรือเมื่อมีปัญหาภายในครอบครัว สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เวลาโกรธจะพูดคุยปรับความเข้าใจทันที เมื่อสมาชิกเจ็บป่วยจะพาไปหาหมอและคอยดูแล มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชนให้ความช่วยเหลือสังคม อาทิ บริจาคเงินและแรงงาน

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากมีความสุขในชีวิต
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็นผู้หารายได้หลัก เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลสุขภาพสมาชิก
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต	ให้อภัย มีมิตรที่ดี ฟังตนเองได้ มีความสบายใจ และมีจิตใจสงบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจ มีศีลธรรม สามารถฟังพาท้ายกันและกัน มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีความสุภาพอ่อนโยน มีการประมาณตนและรักสันโดษ สามารถที่จะควบคุมตนเองได้
บุคลิกภาพ คือ	ขี้อาย เปิดเผย อดทน มีความเกรงใจ ใจเย็น และมีความเครียด

กรณีศึกษา 5

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 35 ปี สามีเสียชีวิต ไม่มีบุตรอาศัยอยู่กับยาย การศึกษาปีที่ 4 ประกอบอาชีพค้าขายมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000-4,000 บาท สภาพการเงินไม่พอใช้ ต้องกู้ยืมจากคนอื่น และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวดี บรรยากาศในครอบครัว รักใคร่กลมเกลียวกัน สนใจ เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีตำแหน่งทางสังคมคือเป็นเลขานุการฝ่ายการเงินในชุมชน มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เนื่องจากคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้ทำงานช่วยเหลือสังคมทุกอย่าง

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็นผู้หารายได้หลัก และเป็นหลักในการรับผิดชอบในครอบครัว เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว และเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ภายในครอบครัว
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	ให้อภัย ฟังตนเองได้ มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีเมตตากรุณา มีความสุภาพ อ่อนโยน มีการเสียสละ มีการประมาณตนและรักสันโดษ
บุคลิกภาพ คือ	กังวลใจ ซื่อสัตย์ เปิดเผย อดทน รื่นเริง ชอบสนุก ชอบสมาคม ใจเย็น

กรณีศึกษา 6

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 42 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 2 คน ประกอบอาชีพเกษตร มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 2,000 บาท ไม่มีโรคประจำตัว สภาพการเงินไม่พอใช้ รับจ้างทำงานก่อสร้างเป็นอาชีพเสริม เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคน และรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการขออนุญาตมารดา เมื่อบุตรต้องการออกนอกบ้าน มีการขัดแย้งระหว่างสมาชิก แสดงความรักต่อบุตรด้วยการโอบกอด สัมผัส เวลาสมาชิกในครอบครัวปฏิบัติไม่ถูกต้อง จะว่ากล่าวตักเตือน เวลาโกรธสมาชิกในครอบครัวจะพูดคุ้ยปรับความเข้าใจทันที มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม แต่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เนื่องจากเป็นเพื่อนบ้านกัน คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้ทำงานช่วยเหลือสังคมโดยการบริจาคสิ่งของและให้ความร่วมมือกิจกรรมในชุมชนทุกครั้ง

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ครอบครัวมีสุข มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็นผู้หารายได้หลักและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีมิตรที่ดี ฟังตนเองได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมี น้ำใจ มีศีลธรรม สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีการเสียสละ มีการประมาณตนและรักสันโดษ รักความสะอาด

บุคลิกภาพ คือ

หนักแน่น เข้ากับคนง่าย กังวลใจ ชี้อาย เจ้าระเบียบ
เปิดเผย อดทน มีความเกรงใจ

กรณีศึกษา 7

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 41 ปี มีบุตร 1 คน ถูกสามีทอดทิ้ง สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขายส้มตำ มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 2,000 บาท สภาพการเงินไม่พอใช้ต้องกู้ยืมจากคนอื่น และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวดี บรรยากาศในครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวกัน สนใจ เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ภายในครอบครัว มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ยอมรับและภูมิใจในสมาชิกของครอบครัว มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ได้ทำงานช่วยเหลือสังคมทุกอย่าง อาทิ บริจาคเงิน บริจาคสิ่งของ

เป้าหมายในชีวิต คือ

อยากให้ครอบครัวมีความสุข

บทบาทความรับผิดชอบ คือ

เป็นผู้หารายได้หลัก เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลสุขภาพสมาชิก เป็นคนอบรมเลี้ยงดูธิดา สนใจพฤติกรรมต่าง ๆ ของธิดา เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติ เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ

ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ

รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง มีความสำเร็จในชีวิต ให้อภัย มีมิตรที่ดี พึ่งตนเองได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจ มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามัคคี สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีการเสียสละ มีการประมาณตน และรักสันโดษ

บุคลิกภาพ คือ

หนักแน่น เข้ากับคนง่าย เจ้าระเบียบ เปิดเผย อดทน
ร่าเริง ชอบสนุก ชอบสมาคม ใจเย็น

กรณีศึกษา 8

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 54 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 1 คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเก็บผักขาย มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 1,001-2,000 บาท มีโรคประจำตัว คือ โรคปอดและมะเร็งปอด สภาพการเงินไม่พอใช้ และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว มีการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีตำแหน่งทางสังคม คือเป็นคณะกรรมการชุมชน มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เนื่องจากทำงานช่วยเหลือสังคมทุกอย่าง

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ครอบครัวมีความสุขมาก ๆ
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็นผู้หารายได้หลักและเป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	ให้อภัย มีความสบายใจและมีจิตใจสงบ มีศีลธรรม มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ รักความสะอาด และสามารถที่จะควบคุมตนเองได้
บุคลิกภาพ คือ	เข้ากับคนง่าย กังวลใจ เปิดเผย อดทน จู้จี้ขี้บ่น น้อยใจง่าย และขี้เหงา

กรณีศึกษา 9

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 48 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 2 คน การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบอาชีพรับจ้างร้อยมะลิ และพวงมาลัย มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 2,001-3,000 บาท มีโรคประจำตัว คือ โรคความดันโลหิตสูง สภาพการเงินไม่พอใช้และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว รักใคร่กลมเกลียวกัน สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ ภายในครอบครัว มีการทะเลาะและเวลาสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย พาไปหาหมอ และคอยดูแล มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม และไม่มี ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เนื่องจากไม่ชอบที่จะพูดคุยกับใครและไม่ได้ทำงานช่วยเหลือสังคม แต่นำบุตรเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากมีชีวิตที่ดี มีความสุข และมีเวลาให้บุตรธิดามากขึ้น
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็นผู้หารายได้หลัก และเป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลสุขภาพสมาชิก
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	ให้อภัย พึ่งตนเองได้ มีความสามัคคี ได้รับการยกย่องในสังคม สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีการประมาณตน และรักสันโดษ
บุคลิกภาพ คือ	หนักแน่น เข้ากับคนง่าย โมโหง่าย กังวลใจ หงุดหงิด เจ็บระเบียบ เปิดเผย อดทน ใจร้อน

กรณีศึกษา 10

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 37 ปี สามีเสียชีวิต มีบุตร 3 คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขายมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท มีโรคประจำตัว คือ โรคความดันโลหิตต่ำและโรคนี้ว่ สภาพการเงินไม่พอใช้ต้องกู้ยืมจากคนอื่นและเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนในครอบครัว มีการขออนุญาตเมื่อบุตรออกนอกบ้าน มีการขัดแย้งระหว่างสมาชิก และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเวลาโกรธสมาชิกจะพูดคุยปรับความเข้าใจทันที มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวมีตำแหน่งทางสังคม คือ เป็นรองประธานชุมชน มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เนื่องจากเป็นผู้นำชุมชนและคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้ทำงานช่วยเหลือสังคมทุกอย่าง อาทิ บริจาคเงิน บริจาคสิ่งของ

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ชีวิตมีความสุขในชีวิต
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว และเป็นหลักในการรับผิดชอบงานและค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติ ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	ให้อภัย พึ่งตนเองได้ มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีการเสียสละ มีการประมาณตน และรักสันโดษ
บุคลิกภาพ คือ	หนักแน่น เข้ากับคนง่าย กังวลใจ เปิดเผย อดทน ชอบสมาคม ใจเย็น

กรณีศึกษา 11

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 44 ปี ถูกสามีทอดทิ้งอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้างเย็บผ้า มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 2,000 บาท สภาพการเงินไม่พอใช้ และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวดี บรรยากาศในครอบครัวมีความสนใจเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ปรีกษาหรือเมื่อมีปัญหาภายในครอบครัว สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เวลาเจ็บป่วยพาไปหาหมอและคอยดูแลมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเนื่องจากเป็นเพื่อนบ้าน ทักทายกันบ้าง ไม่เคยทำงานช่วยเหลือสังคม

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ชีวิตมีความสุขและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	จะเป็นผู้หารายได้หลักและเป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว ได้ดูแลสุขภาพสมาชิกเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีความสุขในชีวิตครอบครัว มีมิตรที่ดี พึ่งตนเองได้ มีความสบายใจและมีจิตใจสงบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจ มีศีลธรรม มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีความเมตตากรุณา มีการเสียสละ มีการประมาณตนและรักสันโดษ รักความสะอาด
บุคลิภาพ คือ	เข้ากับคนง่าย โมโห้ง่าย กังวลใจ เปิดเผย อดทน มีความเกรงใจ ใจเย็น ไม่ชอบพึ่งพาใคร

กรณีศึกษา 12

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 45 ปี ถูกสามีทอดทิ้งมีบุตร 2 คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขายขนม มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท สภาพการเงินไม่พอใช้และเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวดี บรรยากาศในครอบครัว รักใคร่กลมเกลียวกัน ปรีกษาหรือเมื่อมีปัญหาภายในครอบครัว แต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการขออนุญาตมารดาเมื่อบุตรออกนอกบ้าน และมีการขัดแย้งระหว่างสมาชิก มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เนื่องจากมีญาติพี่น้องอยู่

ใกล้กันและได้ฟังพาอาศัยซึ่งกันและกัน ได้ทำงานช่วยเหลือสังคมทุกครั้ง และได้บริจาคสิ่งของ และบริจาคเงินทองบ้าง เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ครอบครัวมีความสุข
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	จะเป็นผู้หารายได้หลักและเป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว มีความสนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	รักเกียรติ ศักดิ์ศรี ให้อภัย ฟังตนเองได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจ มีศีลธรรม มีความกตัญญูรู้คุณ มีการประมาณตนเองและรักสันโดษ รักความสะอาด
บุคลิกภาพ คือ	เป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย ขี้อาย มักคิดว่าตัวเองด้อยกว่าคนอื่น เปิดเผย อดทน ขาดความมั่นใจในตนเอง น้อยใจง่ายและใจเย็น

กรณีศึกษา 13

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาเพียงคนเดียวที่เป็นหัวหน้าครอบครัว อายุ 38 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 2 คน การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบอาชีพค้าขายอาหารตามสั่ง มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท สภาพการเงินพอมีพอใช้แต่ไม่เหลือเก็บและเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยายกาศในครอบครัว สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ภายในครอบครัว มีการขัดแย้งทะเลาะกัน และแสดงความรักต่อบุตรธิดาด้วยการโอ้อวด สัมผัส เมื่อบุตรปฏิบัติไม่ถูกต้องจะว่ากล่าวตักเตือน เวลาโกรธสมาชิกในครอบครัวจะพูดคุ้ยปรับความเข้าใจทันที มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว มีตำแหน่งทางสังคม คือ เป็นคณะกรรมการชุมชนมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และได้ทำงานช่วยเหลือสังคม ทั้งบริจาคสิ่งของ บริจาคเงิน

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ครอบครัวมีความสุข
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	จะเป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว เป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว สนใจพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตรธิดา ดูแลทรัพย์สินสมบัติและเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ภายในครอบครัว

ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีความสำเร็จในชีวิต พึ่งตนเองได้ สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีการปรับตัวเข้ากับโอกาสและกาลเทศะ มีการประมาณตนและรักสันโดษ รักความสะอาดและสามารถที่จะควบคุมตนเองได้
บุคลิกภาพ คือ	เป็นคนไม่สนใจใคร หนักแน่น เข้ากับคนอื่นง่าย มีความมั่นใจในตนเอง เจ้าระเบียบ เปิดเผย อดทน รื่นเริงชอบสนุก มีความเกรงใจ ทะเยอทะยาน ชอบสมาคม ใจร้อน และรักความก้าวหน้า

กรณีศึกษา 14

หญิงไทยซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 41 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 1 คน การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบอาชีพรับจ้างทำงานบ้าน มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 2,001 – 3,000 บาท สภาพการเงินไม่พอใช้ต้องกู้ยืมจากคนอื่นและเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวดี บรรยากาศในครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวกัน สนใจ เอาใจใส่กันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรีกษาหารือเมื่อมีปัญหาและมีการกำหนดหน้าที่แต่ละคนในครอบครัว มีการช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาอาศัย มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทำงานช่วยเหลือสังคม อาทิจริจาคเงิน บริจาคสิ่งของ และใช้แรงงาน

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	จะเป็นผู้หารายได้หลักและเป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลสุขภาพ อบรมเลี้ยงดูรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมบุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีความสุขในชีวิตครอบครัว รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง มีความยุติธรรมในสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ดีได้รับการยกย่องในสังคม สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีการเสียสละ มีการประมาณตน และรักสันโดษ รักความสะอาด
บุคลิกภาพ คือ	เป็นคนเข้ากับคนง่าย ขี้อาย เปิดเผย อดทน รื่นเริงชอบสนุก ขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่ไว้วางใจใคร มีความเกรงใจและน้อยใจง่าย

กรณีศึกษา 15

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 51 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 1 คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขายของชำมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 1,001-2,000 บาท สภาพเงินไม่พอใช้ต้องกู้ยืมจากคนอื่นและเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัวมีการขัดแย้งและทะเลาะกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เนื่องจาก มีญาติ พี่น้องอยู่ใกล้ชิดและคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ได้ทำงานช่วยเหลือสังคม

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข มีเวลาให้กันและกัน
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	จะเป็นผู้หารายได้หลักและเป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว ส่งเสริมให้ธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	สิ่งที่จะทำให้ชีวิตมีคุณค่า คือ มีความสุขในชีวิต ครอบครัว มีความสำเร็จในชีวิต ให้อภัย มีมิตรที่ดี ฟังตนเองได้ มีศีลธรรม มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจมี มีการประมาณตนและรักสันโดษ
บุคลิกภาพ คือ	เป็นคนไม่สนใจใคร หนักแน่น เข้ากับคนง่าย กังวลใจ มีความมั่นใจในตนเอง หงุดหงิด เจาะระเบียบ เปิดเผย อวดทน จู้จู้ขี้บ่น ใจร้อนและกล้าเสี่ยง

กรณีศึกษา 16

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 51 ปี สามีเสียชีวิต มีบุตร 1 คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขายมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท สภาพการเงินพอมีพอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ และรับผิดชอบบางส่วน ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวดี เนื่องจากเอาใจใส่กัน บรรยากาศในครอบครัว คือ สนใจเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปรึกษาหารือ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเนื่องจากเป็นเพื่อนบ้านติดกัน ได้ทำงานช่วยเหลือสังคม อาทิ บริจาคสิ่งของ

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ครอบครัวมีความสุขและมีฐานะดีขึ้น
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว เป็นหลักในการรับผิดชอบงาน

ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีความยุติธรรมในสังคม มีความสนุกสนานร่าเริง มีศีลธรรม ใฝ่คว้าหาความรู้อยู่เสมอ มีมนุษยสัมพันธ์ดี ได้รับการยกย่องในสังคม มีความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ มีการประมาณตน และรักสันโดษ รักความสะอาด
บุคลิกภาพ คือ	ลักษณะนิสัยเป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย อารมณ์ อ่อนไหว เปิดเผย อดทน รื่นเริง ชอบสนุก จู้จี้ขี้บ่น ชอบสมาคม ใจร้อน

กรณีศึกษา 17

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 38 ปี สามีเสียชีวิต มีบุตร 2 คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขายมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 บาทต่อเดือน สภาพการเงินพอมีพอใช้แต่ไม่เหลือเก็บและเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว ปรีกษา หรือเมื่อมีปัญหา มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคน มีการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว แสดงความรักต่อบุตรธิดาด้วยการโอบกอด สัมผัส เวลาโกรธสมาชิกจะเงียบไม่แสดงออก เมื่อเจ็บป่วยพาไปหาหมอและคอยดูแล มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และได้ทำงานช่วยเหลือสังคมทุกอย่าง

เป้าหมายในชีวิต คือ	มีฐานะดีขึ้น บุตรประสบความสำเร็จในชีวิต
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	จะเป็นผู้หารายได้หลักและเป็นหลักในการรับผิดชอบ งานในครอบครัว สนใจพฤติกรรมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิก ในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมบุตรธิดาได้รับ การศึกษาในระดับต่าง ๆ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีความสุขในชีวิตครอบครัว รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของ ตนเอง ความสำเร็จในชีวิต มิตรที่ดี มีศีลธรรมมี ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความซื่อสัตย์ มีความ รับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีการเสียสละ มีการ ประมาณตนและรักสันโดษ
บุคลิกภาพ คือ	เป็นคนหนักแน่น เข้ากับคนง่าย เจ้าระเบียบ เปิดเผย อดทน รื่นเริง ชอบสนุก ทะเยอทะยาน ใจเย็น กล้าเสียง และไม่เคร่งครัด

กรณีศึกษา 18

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 46 ปี สถานภาพสมรสหย่าร้าง มีบุตร 1 คน อาศัยอยู่กับบิดามารดา การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบอาชีพรับจ้างเย็บผ้าโหล มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท สภาพการเงินพอมีพอใช้แต่ไม่เหลือเก็บและเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคน มีการขัดแย้งกันเวลาสมาชิกในครอบครัวปฏิบัติไม่ถูกต้องจะว่ากล่าวตักเตือนและเวลาโกรธสมาชิกจะบอกให้ทราบ มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ทำงานช่วยเหลือสังคม อาทิ บริจาคสิ่งของ

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ชีวิตมีความสุข
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในครอบครัว ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีมิตรที่ดี ฟังตนเองได้ มีความสบายใจและมีจิตใจสงบ มีศีลธรรม มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กตัญญูรู้คุณ มีการประมาณตน และรักสันโดษ
บุคลิกภาพ คือ	ลักษณะนิสัยเป็นคนขี้อาย อารมณ์อ่อนไหว มักคิดว่าตัวเองด้อยกว่าคนอื่น มีความ เกรงใจ จู้จี้ขี้นินทา ชอบสมาคม น้อยใจง่าย

กรณีศึกษา 19

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 37 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 2 คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท สภาพการเงินไม่พอใช้ ต้องกู้ยืมจากคนอื่นและเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีกิจกรรมร่วมกัน แสดงความรักต่อธิดาด้วยการโอบกอด สัมผัส เวลาโกรธสมาชิกจะพูดคุยปรับความเข้าใจทันที เวลาสมาชิกเจ็บป่วยจะพาไปหาหมอและคอยดูแล มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเนื่องจากไม่สนใจใครและไม่ได้ทำงานช่วยเหลือสังคม

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ครอบครัวมีความสุข
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว เป็นหลักในการรับผิดชอบงาน ดูแลสุขภาพ อบรมเลี้ยงดูธิดาต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติ และส่งเสริมให้ธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ
ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ	มีความสำเร็จในชีวิต มีความยุติธรรมในสังคม ฟังตนเองได้ มีศีลธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ดี ได้รับการยกย่องในสังคม สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีการประมาณตนและรักสันโดษ รักความสะอาด
บุคลิกภาพ คือ	ลักษณะนิสัย เป็นคนไม่สนใจใคร หนักแน่น เข้ากับคนง่าย มีความมั่นใจในตนเอง เจ้าระเบียบ เปิดเผยอดทน รื่นเริง ชอบสนุก ไม่ไว้วางใจใคร มีความเกรงใจ ทะเยอทะยาน ใจร้อน และเอาใจแต่ตัวเองด้วย

กรณีศึกษา 20

หญิงไทยซึ่งเป็นมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว อายุ 38 ปี ถูกสามีทอดทิ้ง มีบุตร 1 คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้างมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท สภาพการเงินไม่พอใช้ ต้องกู้ยืมจากคนอื่นและเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ดี บรรยากาศในครอบครัว สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีกิจกรรมร่วมกัน มีการขัดแย้งระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เวลาสมาชิกปฏิบัติไม่ถูกต้องจะว่ากล่าวตักเตือน พูดคุยปรับความเข้าใจเมื่อโกรธสมาชิกและเวลาสมาชิกเจ็บป่วยพาไปหาหมอ และคอยดูแลมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเนื่องจากจะได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ได้ทำงานช่วยเหลือสังคม อาทิ บริจาค สิ่งของ และร่วมกิจกรรมในชุมชน

เป้าหมายในชีวิต คือ	อยากให้ชีวิตมีความสุข
บทบาทความรับผิดชอบ คือ	จะเป็นผู้หารายได้หลัก เป็นหลักในการรับผิดชอบงาน อบรมเลี้ยงดูธิดา ดูแลทรัพย์สินสมบัติภายใน ครอบครัว เป็นผู้ตัดสินใจและส่งเสริมให้ธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ

- ค่านิยมในการดำเนินชีวิต คือ มีความสุขในชีวิตครอบครัว รักเกียรติ ศักดิ์ของตนเอง ให้อภัย มีความสบายใจและมีจิตใจสงบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจ มีศีลธรรม มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ได้รับการยกย่องในสังคม มีความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีการเสียสละ ประมาณตนและรักสันโดษ รักความสะอาดและ สามารถที่จะควบคุมตนเองได้
- บุคลิกภาพ คือ ลักษณะนิสัย เป็นคนเข้ากับคนง่าย เปิดเผย อดทน รื่นเริง ชอบสนุก มีความเกรงใจ ชอบสมาคม ใจเย็น

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความร่วมมือและแบบสัมภาษณ์

ที่ ทม 1012/ 0115

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๙ มกราคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ประธานชุมชนเขตคอนเมือง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

เนื่องด้วย นางสาววันวิสาข์ ดันตระกูล นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร” โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และ อาจารย์ ดร.สุพร เข้มเฮง เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขออนุญาตใช้สถานที่ และขอให้มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำนวน 3 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสัมภาษณ์การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2545

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาววันวิสาข์ ดันตระกูล ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 664-1000 ต่อ 5726, 5644

โทรสาร. 258-4119

ที่ ทม 1012/ 0111

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๔ มกราคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ประธานชุมชนเขตคลองสามวา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

เนื่องด้วย นางสาววันวิสาข์ ดันตระกูล นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร” โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และ อาจารย์ ดร.สุพร เข้มเฮง เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตใช้สถานที่ และขอให้มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำนวน 10 คน ตอบแบบสัมภาษณ์การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2545

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาววันวิสาข์ ดันตระกูล ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 664-1000 ต่อ 5726, 5644

โทรสาร. 258-4119

ที่ ทม 1012/ 0๖13

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๔ มกราคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ประธานชุมชนเขตสะพานสูง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

เนื่องด้วย นางสาววันวิสาข์ ตันตระกูล นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร” โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และ อาจารย์ ดร.สุพร เข้มเฮง เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตใช้สถานที่ และขอให้มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว จำนวน 10 คน คอบแบบสัมภาษณ์การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2545

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาววันวิสาข์ ตันตระกูล ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 664-1000 ต่อ 5726, 5644

โทรสาร. 258-4119

แบบสัมภาษณ์รูปแบบชีวิต
เรื่อง การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว
กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ ชุดนี้มีจุดประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้า
 จำนวน 4 ตอน จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านตอบแบบสัมภาษณ์ตามความรู้สึก
 ความคิดเห็น ตอนที่ 1 และตอนที่ 4 ผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์ ท่านเป็นผู้ตอบและผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกตามคำตอบนั้น ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน
 ข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง

ตอนที่ 1	แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านส่วนตัว
ตอนที่ 2	แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านครอบครัว
ตอนที่ 3	แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต
ตอนที่ 4	แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านสังคม

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....

ที่อยู่.....

.....

ชุมชน.....เขต.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านส่วนตัว

1. อายุ

- 1) ☐ 35-39 ปี
- 2) ☐ 40-44 ปี
- 3) ☐ 45-49 ปี
- 4) ☐ 50-54 ปี
- 5) ☐ 55-59 ปี

2. สถานภาพสมรส

- 1) ☐ หย่าร้าง
- 2) ☐ สามีเสียชีวิต
- 3) ☐ สามีทอดทิ้ง
- 4) ☐ สามีหายสาบสูญ

3. ระดับการศึกษา

- 1) ☐ ไม่ได้เรียนหนังสือ
- 2) ☐ ประถมศึกษาปีที่ 1 – 6
- 3) ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3
- 4) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

4. อาชีพ

- 1) ☐ ค้าขาย
- 2) ☐ รับจ้าง
- 3) ☐ เกษตรกร
- 4) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. จำนวนบุตร

- 1) ☐ ไม่มีบุตร
- 2) ☐ 1 คน
- 3) ☐ 2 คน
- 4) ☐ 3 คน
- 5) ☐ 4 คนขึ้นไป

6. รายได้ต่อเดือน (จากการประกอบอาชีพหรือจากครอบครัว)

- 1) ☐ ไม่เกิน 1,000 บาท
- 2) ☐ 1,001 - 2,000 บาท
- 3) ☐ 2,001 - 3,000 บาท
- 4) ☐ 3,001 - 4,000 บาท
- 5) ☐ 4,001 - 5,000 บาท

7. สุขภาพอนามัย

- 1) ☐ ไม่มีโรคประจำตัว
- 2) ☐ มีโรคประจำตัว ได้แก่

8. ลักษณะที่อยู่อาศัย

- 1. ☐ บ้านเดี่ยว
 - 1) ☐ บ้านตึก 2) ☐ บ้านไม้ 3) ☐ บ้านครึ่งตึก
- 2. ☐ แฟลต
- 3. ☐ ตึกแถว
- 4. ☐ ห้องแถว
- 5. ☐ บ้านเช่า
- 6. ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

9. สภาพการเงินของท่านในปัจจุบันเป็นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) ☐ เหลือเก็บ
- 2) ☐ พอมี พอใช้ แต่ไม่เหลือเก็บ
- 3) ☐ ไม่พอใช้
- 4) ☐ ต้องกู้ยืมจากคนอื่น
- 5) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

10. การรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว

- 1) ☐ เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัว
- 2) ☐ รับผิดชอบบางส่วน
- 3) ☐ ไม่ต้องรับผิดชอบ
- 4) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

11. จำนวนสมาชิกในครอบครัว

- 1) ☐ ไม่มีบุตร
- 2) ☐ 1 คน
- 3) ☐ 2 คน
- 4) ☐ 3 คน
- 5) ☐ ตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านครอบครัว

คำชี้แจง แบบสอบถามตอนนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวข้องกับข้อมูลด้านครอบครัว ให้ท่านอ่านข้อความแล้วโปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

1. ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวของท่านดีหรือไม่ อย่างไร

- 1) ☐ ดี (หากตอบว่า ดี ให้ทำเฉพาะข้อ 1 เท่านั้น)

- เนื่องจาก ☐ มีความรักใคร่ ผูกพัน
☐ เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
☐ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
☐ การมีเวลาอยู่ด้วยกัน
☐ ไม่ทอดทิ้ง
☐ ไม่มีความขัดแย้ง

- 2) ☐ ไม่ดี (หากตอบว่า ไม่ดี ให้ทำเฉพาะข้อ 2 เท่านั้น)

- เนื่องจาก ☐ ไม่มีความรักใคร่ ผูกพัน
☐ ไม่เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
☐ ไม่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
☐ ไม่มีเวลาอยู่ด้วยกัน
☐ ทอดทิ้ง
☐ มีความขัดแย้ง

2. บรรยายากศในครอบครัวของท่านเป็นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) ☐ รักใคร่กลมเกลียวกัน
- 2) ☐ สนใจ เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
- 3) ☐ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- 4) ☐ มีการช่วยเหลือเกื้อกูล ฟังพาอาศัยซึ่งกันและกัน
- 5) ☐ ท่านยอมรับและภูมิใจในสมาชิกของครอบครัว
- 6) ☐ ท่านรู้สึกมีความสุขกับชีวิตครอบครัว
- 7) ☐ ท่านรู้ว่าท่านมีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

- 8) ☐ ท่านเคยแสดงความรักต่อบุตรธิดา หรือญาติพี่น้อง หรือบิดามารดา ด้วยการโอบกอดสัมผัส
- 9) ☐ ท่านเคยหยอกล้อกับสมาชิกในครอบครัว
- 10) ☐ เวลาสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย ท่านพาไปหาหมอและคอยดูแล
- 11) ☐ มีการปรึกษาหารือเมื่อมีปัญหาภายในครอบครัว
- 12) ☐ มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนในครอบครัว
- 13) ☐ เวลาสมาชิกในครอบครัวมีความสุขท่านจะมีความยินดี มีความสุขไปด้วย
- 14) ☐ มีการขออนุญาตมารดาเมื่อบุตรออกนอกบ้าน
- 15) ☐ เวลาสมาชิกในครอบครัวปฏิบัติไม่ถูกต้อง ท่านจะกล่าวตักเตือน
- 16) ☐ มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปดูหนัง, ไปเล่นกีฬาด้วยกัน, การสนทนาพูดคุย, มีการพาไปวัดด้วยกัน
- 17) ☐ มีการใช้เวลาว่างในวันหยุดและตอนเย็น
- 18) ☐ ท่านและสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
- 19) ☐ ท่านรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัว
- 20) ☐ มีการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว
- 21) ☐ มีการทะเลาะกัน
- 22) ☐ เวลาท่านโกรธสมาชิกในครอบครัว ท่านจะเงียบไม่แสดงออก
- 23) ☐ เวลาท่านโกรธสมาชิกในครอบครัว ท่านจะทำโทษ
- 24) ☐ เวลาท่านโกรธสมาชิกในครอบครัว ท่านจะพูดคุยปรับความเข้าใจทันที
- 25) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านสังคม

1. ท่านมีตำแหน่งอะไรต่อกิจกรรมทางสังคมในชุมชน
 - 1) ☐ ประธานชุมชน
 - 2) ☐ รองประธานชุมชน
 - 3) ☐ เลขานุการชุมชน
 - 4) ☐ กรรมการชุมชน
 - 5) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

2. ท่านมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในชุมชนบ้างหรือไม่ อย่างไร
 - 1) ☐ ไม่มี เนื่องจาก.....
 - 2) ☐ มี เนื่องจาก.....

3. ท่านให้ความช่วยเหลือสังคมอย่างไร
 - 1) ☐ บริจาคเงิน
 - 2) ☐ บริจาคสิ่งของ
 - 3) ☐ แรงงาน
 - 4) ☐ การให้คำปรึกษาหารือ
 - 5) ☐ เข้าร่วมประชุม
 - 6) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 4 ข้อมูลด้านรูปแบบชีวิต

คำชี้แจง แบบสอบถามตอนนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวข้องกับรูปแบบชีวิต ให้ท่านอ่านข้อความแล้วโปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เป้าหมายในชีวิตของท่านเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีความรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัวอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) ☐ ท่านเป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว
- 2) ☐ ท่านเป็นหลักในการรับผิดชอบงานในครอบครัว
- 3) ☐ ท่านดูแลสุขภาพร่างกายสมาชิกในครอบครัว
- 4) ☐ ท่านเป็นคนอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา
- 5) ☐ ท่านสนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตรธิดา
- 6) ☐ ท่านต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในครอบครัว ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้าน และค่าเช่าที่
- 7) ☐ ท่านเป็นหลักในการดูแลทรัพย์สินสมบัติภายในครอบครัว
- 8) ☐ ท่านเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว
- 9) ☐ ท่านเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม
- 10) ☐ ท่านเป็นผู้ส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ
- 11) ☐ ท่านคิดว่าชีวิตครอบครัวของท่านมีความสุข
- 12) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3. สิ่งใดเป็นสิ่งที่ท่านเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตมีคุณค่า (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) ☐ มีความสุขในชีวิตครอบครัว
- 2) ☐ รักเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง
- 3) ☐ มีความสำเร็จในชีวิต
- 4) ☐ มีความยุติธรรมในสังคม
- 5) ☐ ให้อภัย
- 6) ☐ มีมิตรที่ดี
- 7) ☐ พึ่งตนเองได้
- 8) ☐ มีความสนุกสนานร่าเริง
- 9) ☐ มีความสบายใจและมีจิตใจสงบ
- 10) ☐ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจ
- 11) ☐ มีศีลธรรม
- 12) ☐ มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ
- 13) ☐ ไขว่คว้าหาความรู้อยู่เสมอ
- 14) ☐ มีมนุษยสัมพันธ์ดี
- 15) ☐ มีความสามัคคี
- 16) ☐ ได้รับการยกย่องในสังคม
- 17) ☐ สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกัน
- 18) ☐ มีความซื่อสัตย์

- 19) ☐ มีความรับผิดชอบ
- 20) ☐ มีความกตัญญูรู้คุณ
- 21) ☐ มีการปรับตัวเข้ากับโอกาสและกาลเทศะ
- 22) ☐ มีความเมตตากรุณา
- 23) ☐ มีความสุภาพอ่อนโยน
- 24) ☐ มีการเสียสละ
- 25) ☐ มีการประมาณตนและรักสันโดษ
- 26) ☐ รักความสะอาด
- 27) ☐ สามารถที่จะควบคุมตนเองได้
- 28) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

4. ท่านเป็นคนอย่างไร

1) ☐ ไม่สนใจใคร	16) ☐ มีความรับผิดชอบ
2) ☐ โมโหง่าย	17) ☐ หนักแน่น
3) ☐ กังวลใจ	18) ☐ เข้ากับคนง่าย
4) ☐ ขี้อาย	19) ☐ ระเบียบเรียบร้อย
5) ☐ อารมณ์อ่อนไหว	20) ☐ มีความมั่นใจในตนเอง
6) ☐ มักคิดว่าตัวเองดีกว่าคนอื่น	21) ☐ เปิดเผย
7) ☐ หงุดหงิด	22) ☐ อุดทน
8) ☐ เจ้าระเบียบ	23) ☐ รื่นเริง สนุกสนาน
9) ☐ ขาดความมั่นใจในตนเอง	24) ☐ มีความสนใจ
10) ☐ ไม่ไวใจใคร	25) ☐ มีความก้าวหน้า
11) ☐ เคร่งเครียด	26) ☐ พึ่งพาตนเอง
12) ☐ จู้จี้ขี้น	27) ☐ ชอบสมาคม
13) ☐ น้อยใจง่าย	28) ☐ ใจเย็น
14) ☐ ใจร้อน	29) ☐ กล้าเสี่ยง
15) ☐ ขี้เหงา	30) ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสัมภาษณ์

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสัมภาษณ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์อินทร์
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทา สุรักษา
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาววันวิสาข์ ดันตระกูล

ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 6 เอ็น.พี. อพาร์ทเมนต์
ถนนพหลโยธิน 35 แขวงลาดยาว
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

ประวัติการศึกษา

- 2536 มัธยมศึกษาปีที่ 6 (แผนกศิลปศาสตร์ – ฝรั่งเศส)
จากโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2540 ค.บ. (ครุศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาและการแนะแนว)
จากสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
- 2545 กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว)
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ